

Strasbourg, 13 December 2012

ACFC/SR/III(2012)005
/Polish version/

**THIRD REPORT SUBMITTED BY POLAND
PURSUANT TO ARTICLE 25, PARAGRAPH 2
OF THE FRAMEWORK CONVENTION FOR
THE PROTECTION OF NATIONAL MINORITIES**

Received on 13 December 2012

**III RAPORT DLA SEKRETARZA GENERALNEGO RADY EUROPY
Z REALIZACJI PRZEZ RZECZPOSPOLITĘ POLSKĄ POSTANOWIE
*KONWENCJI RAMOWEJ O OCHRONIE MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH***

Warszawa, 2012 r.

Spis treści

WST P	4
CZ I: OGÓLNA	6
1. Charakterystyka ustroju państwa, podział administracyjny, rozmieszczenie geograficzne mniejszości narodowych i etnicznych.....	7
1.1 Charakterystyka ustroju państwa, podział administracyjny.....	7
1.2 Rozmieszczenie geograficzne mniejszości narodowych i etnicznych.....	7
2. Status prawa międzynarodowego w ustawodawstwie krajowym.....	8
3. Liczebność mniejszości narodowych i etnicznych.....	9
4. Charakterystyka mniejszości narodowych i etnicznych.....	10
4.1 Ogólna charakterystyka.....	11
4.2 Charakterystyka poszczególnych mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce.....	15
4.3 Charakterystyka społecznojęzykowa i językiem regionalnym.....	33
5. Opis sytuacji na terenach zamieszkałych przez poszczególne mniejszości.....	35
6. Podstawowe dane.....	37
CZ II: REALIZACJA KONWENCJI RAMOWEJ O OCHRONIE MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH	38
Artykuł 1.....	38
Artykuł 2.....	38
Artykuł 3.....	39
Artykuł 4.....	42
Artykuł 5.....	51
Artykuł 6.....	62
Artykuł 7.....	71
Artykuł 8.....	72
Artykuł 9.....	80
Artykuł 10.....	95
Artykuł 11.....	98
Artykuł 12.....	102
Artykuł 13.....	113
Artykuł 14.....	114
Artykuł 15.....	121
Artykuł 16.....	124
Artykuł 17.....	124
Artykuł 18.....	125
Artykuł 19.....	130
CZ III: ORGANY I INSTYTUCJE ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ POLITYKI WOBEC MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH ORAZ PODEJMOWANE PRZEZ NIE DZIAŁANIA	131
CZ IV: DANE DOTYCZĄCE PRZESTĘPCZOŚCI	147
ZAKOŃCZENIE	152

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik nr 1 – Stan Prawny

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej.....	3
Ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym.....	7
Przepisy dotyczące udziału w życiu publicznym.....	9
Przepisy dotyczące języka.....	21
Przepisy dotyczące kultury.....	55
Przepisy dotyczące oświaty.....	57
Przepisy zawarte w kodeksach.....	82
Przepisy zawarte w umowach dwustronnych.....	89

- Załącznik nr 2 - Ogólna charakterystyka mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczno językowy regionalny*
- Załącznik nr 3 - Rozmieszczenie mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczno językowy regionalny*
- Załącznik nr 4 - Mniejszości narodowe i etniczne oraz społeczno językowy regionalny według miejsca zamieszkania*
- Załącznik nr 5 - Liczba obywateli polskich deklarujących przynależność do mniejszości narodowych i etnicznych w poszczególnych województwach oraz liczba osób deklarujących używanie w kontaktach domowych języka kaszubskiego w poszczególnych województwach*
- Załącznik nr 6 - Lista gmin wpisanych na podstawie art. 10 ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz.U. Nr 17, poz. 141, z późn. zm.) do Urzędowego Rejestru Gmin, w których jest używany język pomocniczy*
- Załącznik nr 7- Lista gmin wpisanych na podstawie art. 12 ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz.U. Nr 17, poz. 141, z późn. zm.) do Rejestru gmin, na których obszarze używane są nazwy w języku mniejszości*
- Załącznik nr 8- Zestawienie komentarzy do III Raportu dla Sekretarza Generalnego Rady Europy z realizacji przez Rzeczpospolitą Polską postanowień Konwencji ramowej o ochronie mniejszości narodowych*

WST P

Prezentowany dokument jest trzecim raportem z realizacji *Konwencji ramowej o ochronie mniejszości narodowych* przygotowanym przez Rzeczpospolitą Polską dla Sekretarza Generalnego Rady Europy. Poprzedni raport został przekazany w dniu 8 listopada 2007 r. Dokument przedstawiany obecnie obejmuje lata 2007-2011. Prezentowane w nim informacje tylko w niektórych przypadkach zawierają dane sprzed dnia 1 stycznia 2007 r. lub dotyczą sytuacji po dniu 31 grudnia 2011 r.

W okresie objętym *III Raportem* sytuacja prawna mniejszości narodowych i etnicznych oraz osób posługujących się językiem regionalnym pozostawała stabilna. Poza zakończeniem procesu ratyfikacji i wejściem w życie z dniem 1 czerwca 2009 r. *Europejskiej karty języków regionalnych lub mniejszościowych* (której zapisy zostały już uprzednio uwzględnione w obowiązującym prawodawstwie) nie wprowadzono istotnych zmian w zakresie uregulowań prawnych dotyczących mniejszości narodowych i etnicznych. Mniejszości narodowe i etniczne oraz społeczność posługująca się językiem regionalnym w pełni korzystały natomiast z przepisów przyjętej dnia 6 stycznia 2005 ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym - stan ten znalazł odzwierciedlenie w przedstawianym dokumencie. Współpraca organizacji mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczność posługująca się językiem regionalnym z instytucjami Państwa realizowana w ramach Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych i w codziennych kontaktach z urzędami, realizującymi politykę rządu wobec mniejszości, realizowana była na bieżąco. W duchu dialogu i porozumienia rozwiązywane były problemy zgłaszane administracji przez środowiska mniejszości. Znacznemu zwiększeniu uległa także suma środków przekazywanych z budżetu państwa na realizację zadań skierowanych do mniejszości. Omawiany okres definitywnie wskazał, że ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym była dokumentem istotnym i potrzebnym, a jej realizacja dobrze przyczynia się do podtrzymania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz zachowaniu i rozwojowi języka regionalnego.

W omawianym okresie Główny Urząd Statystyczny przeprowadził *Narodowy spis powszechny ludności i mieszka*. Spis przeprowadzony w 2011 r. był drugim w powojennej historii Polski spisem, w którym zadawano respondentom pytanie o ich przynależność do narodów lub etnicznych. W odróżnieniu od spisu przeprowadzonego w 2002 r. respondenci mieli możliwość podania więcej niż jednej odpowiedzi na pytania dotyczące ich

przynale no ci narodowo-etnicznej, co zdaniem GUS pozwoli lepiej zbada to zagadnienie zwłaszcza w odniesieniu do tzw. „to samo ci zło onych”. Wprowadzenie dwóch pyta o przynale no narodow lub etniczno było spełnieniem postulatów zgłaszanych przez cz rodowiska mniejszo ci narodowych i etnicznych. Narodowy spis powszechny ludno ci i mieszka został w 2011 r. przeprowadzony metod mieszana , tzn. z wykorzystaniem danych pochodz ych z rejestrów i systemów informatycznych oraz danych pozyskanych w 20% badaniu reprezentacyjnym.

Niestety pomimo wcze niejszych zapowiedzi do czasu zako czenia prac nad niniejszym *Raportem* Głównemu Urz dowi Statystycznemu nie udało si poda wyników Narodowego Spisu Powszechnego w zakresie dotycz ym osób nale cych do mniejszo ci oraz ich charakterystyki społeczno - ekonomicznej. Z tego powodu niniejszy *Raport* bazuje nadal na wynikach Narodowego spisu powszechnego przeprowadzonego w 2002 r. Po ogłoszeniu przez GUS wyników spisu aktualna informacja o liczebno ci mniejszo ci narodowych i etnicznych zostanie przekazana Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy w postaci aneksu do niniejszego *Raportu*.

Przygotowuj c *III Raport* odmiennie ni w przypadku poprzedniego dokumentu, postanowiono nie przedstawia aktualizacji do wcze niej przekazanych informacji, lecz zaprezentowa cało ciow , aktualn informacj o stanie realizacji przez Rzeczpospolit Polsk *Konwencji ramowej o ochronie mniejszo ci narodowych*. W opinii autorów powinno to poprawi czytelno przekazanego dokumentu. Opracowuj c *III Raport*, analogicznie jak w przypadku poprzednich raportów, nie opisywano szczegółowo pojawiaj cych si problemów, postulatów czy ocen zgłaszanych przez rodowiska mniejszo ci, ograniczaj c oceny na rzecz faktów.

W trakcie prac nad raportem prowadzono szerokie konsultacje, w szczególno ci z organizacjami mniejszo ci narodowych i etnicznych oraz społeczno ci posługuj cej si j zykiem regionalnym. Raport przekazano do konsultacji członkom Komisji Wspólnej Rz du i Mniejszo ci Narodowych i Etnicznych, organizacjom społecznym zajmuj cym si ochron praw człowieka i walk z rasizmem i ksenofobi oraz naukowcom zajmuj cym si tematyk mniejszo ci narodowych i etnicznych oraz j zyka regionalnego. Raport przekazano równie do konsultacji mi dzysresortowych. Spo ród organizacji społecznych uwagi do Raportu zgłosiły: Zwi zek Romów Polskich, Otwarta Rzeczpospolita Stowarzyszenie przeciw Antysemityzmowi i Ksenofobii oraz Helsi ska Fundacja Praw Człowieka. Zgłaszane w trakcie konsultacji uwagi zostały w miar mo liwo ci uwzgl dnione w Raporcie, niektórych z nich nie udało si uwzgl dni miały bowiem bardziej charakter komentarza ni

informacji. Uwagi organizacji pozarządowych, których nie można było zamieścić w tekście zasadniczym zostały zebrane i udostępnione w Załączniku nr 8 do raportu.

CZ I: OGÓLNA

1. Charakterystyka ustroju państwa, podział administracyjny, rozmieszczenie geograficzne mniejszości narodowych i etnicznych.

1.1 Charakterystyka ustroju państwa, podział administracyjny.

Rzeczpospolita Polska zajmuje powierzchnię 312 683 km² i jest zamieszkała przez 38.511.800 osób, z czego 38.445.600 to obywatele RP (dane Głównego Urzędu Statystycznego „Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011. Raport z wyników, lipiec 2012). Graniczy z Republiką Federalną Niemiec, Republiką Czeską, Republiką Słowacką, Ukrainą, Republiką Białorusi, Republiką Litewską oraz Federacją Rosyjską. Rzeczpospolita Polska jest państwem jednolitym, o parlamentarno-gabinetowym systemie rządów. Parlament jest dwuizbowy i składa się z izby niższej – Sejmu (liczącego 460 posłów) oraz izby wyższej – Senatu (liczącego 100 senatorów). Parlament wybierany jest na czteroletnią kadencję w wyborach powszechnych, bezpośrednich, w głosowaniu tajnym, a w przypadku Sejmu także w wyborach równych i proporcjonalnych. W obecnej kadencji posłami i senatorami są m.in. przedstawiciele mniejszości narodowych i społeczno-ekonomicznej siły z językiem regionalnym. Kadencja parlamentu kończy się w 2015 r.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej wybierany jest w wyborach powszechnych na pięcioletnią kadencję. Obecna kadencja prezydencka kończy się w roku 2015.

Polska dzieli się na 16 województw, te zaś na 314 powiatów i 2479 gmin, z których 65 ma status miasta na prawach powiatu. Dokonując z dniem 1 stycznia 1999 r. nowego podziału administracyjnego kraju brano pod uwagę m. in. struktur narodowościowych.

1.2 Rozmieszczenie geograficzne mniejszości narodowych i etnicznych.

Używanemu w *Konwencji ramowej o ochronie mniejszości narodowych* terminowi „mniejszości narodowe” na gruncie prawa polskiego odpowiada termin „mniejszości narodowe i etniczne”. Zapisy *Konwencji ramowej* odnoszą się w takim samym stopniu do mniejszości narodowych, jak i mniejszości etnicznych. Różnice definicyjne pomiędzy mniejszościami narodowymi i etnicznymi zostały opisane w ustawie z dnia 6 stycznia 2005 r. *o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym* (Dz.U. Nr 17, poz. 141, z późn. zm.). Zgodnie z ustawą mniejszościami narodowymi są następujące mniejszości:

białoruska, czeska, litewska, niemiecka, ormiańska, rosyjska, słowacka, ukraińska oraz żydowska, natomiast mniejszościami etnicznymi – mniejszościami: karaimską, łemkowską, romską i tatarską. Największe skupiska mniejszości narodowych i etnicznych znajdują się w województwach: opolskim 105 509¹ obywateli polskich (9,91 % mieszkańców województwa), podlaskim 53 807 (4,45 % mieszkańców województwa), łódzkim 32 679 (0,69 % mieszkańców województwa), warmińsko-mazurskim 17 096 (1,20 % mieszkańców województwa), dolnośląskim 8429 (0,29 % mieszkańców województwa), zachodniopomorskim 5956 (0,35 % mieszkańców województwa), małopolskim 5734 (0,18 % mieszkańców województwa) i pomorskim 5560 (0,26 % mieszkańców województwa).

Ponadto tereny województwa pomorskiego zamieszkuje społeczność posługująca się językiem regionalnym (kaszubskim). W trakcie Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2002 r. 52 665 osób zadeklarowało posługiwanie się w kontaktach domowych językiem kaszubskim. Na terenie województwa pomorskiego jest 52 588 takich osób i stanowi one 2,41 % mieszkańców województwa. Postanowienia *Konwencji* są realizowane wobec tej grupy w zakresie praw językowych.

2. Status prawa międzynarodowego w ustawodawstwie krajowym.

Zgodnie z art. 87 *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej* z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz., 483 z późn. zm.) źródłami powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej są: Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe, rozporządzenia oraz na obszarze działania organów, które je ustanowiły, akty prawa miejscowego.

Polska respektuje podstawowe zasady prawa międzynarodowego, zgodnie z duchem Karty Narodów Zjednoczonych oraz Aktu Kołowego Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, jednocząc się do stron umów międzynarodowych np. *Konwencji Wiedeńskiej o prawie traktatów* z 1969 r.

Przepis art. 91 *Konstytucji* stanowi, że ratyfikowana umowa międzynarodowa, po jej ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, stanowi część krajowego porządku prawnego i jest bezpośrednio stosowana, chyba że jej stosowanie jest uzależnione od wydania ustawy. Umowa międzynarodowa, ratyfikowana za uprzednim zgodnym wyrażeniem w ustawie, ma pierwszeństwo przed ustawami, jeżeli ustawy tej nie da się pogodzić z umową. Jeżeli natomiast

¹ O ile nie podano inaczej wszystkie dane statystyczne pochodzą z *Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań* z 2002 r.

wynika to z ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską umowy konstytuującej organizacje międzynarodowe, prawo stanowione przez te organizacje jest stosowane bezpodlegnie, mając pierwszeństwo w przypadku kolizji z ustawami.

Konwencja ramowa o ochronie mniejszości narodowych należy do umów ratyfikowanych w RP za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie, co sytuuje ją jako część krajowego porządku prawnego oraz nadaje jej pierwszeństwo przed ustawami, jeżeli *Konwencja* nie da się pogodzić z ustawami. W konsekwencji *Konwencja ramowa* może być bezpodlegnie stosowana przez organy wewnętrzne, z zastrzeżeniem, chyba że jej stosowanie jest uzależnione od wydania ustawy. W ocenie Rzecznego RP *Konwencja ramowa* w wielu kwestiach zawiera normy samowykonalne ('self-executing rules'), w innych zaś kwestiach jej normy nie są samowykonalne ('non-self-executing rules'), co oznacza, że ich stosowanie będzie wymagało wydania przepisów rangi ustawowej.

3. Liczebność mniejszości narodowych i etnicznych.

Polską zamieszkują obecnie przedstawiciele 13 mniejszości narodowych i etnicznych, których liczebność potwierdzona w spisie powszechnym z 2002 r. wynosi 253 273 osób. Stanowi to ok. 0,7 % wszystkich obywateli polskich. Liczebność poszczególnych mniejszości oraz osób posługujących się w kontaktach domowych językiem regionalnym przedstawia poniższa tabela.

W 5 gminach przedstawiciele mniejszości narodowych stanowią większość mieszkańców. Gminy te znajdują się w województwie podlaskim i są to - zamieszkane przez mniejszość białoruską gminy: Orla (powiat bielski – 68,47 % mieszkańców), Czyściec (powiat hajnowski – 81,59 % mieszkańców), Dubicze Cerkiewne (powiat hajnowski – 81,23 % mieszkańców), gmina Hajnówka (powiat hajnowski – 64,22 % mieszkańców) oraz zamieszkała przez mniejszość litewską gmina Pułsk (powiat sejneński – 74,36 % mieszkańców).

Mniejszości narodowe i etniczne	Deklarowana przynależność do mniejszości narodowych lub etnicznych	Deklarowane używanie w domu języka mniejszości narodowej lub etnicznej oraz języka regionalnego	Województwa o największym skupieniu mniejszości lub społeczność posługująca językiem regionalnym
białoruska	47 640	40 226	podlaskie (46 041)
czeska	386	1 226	łódzkie (111), łódzkie (61)
karaimska	43	-	mazowieckie (21), dolnośląskie (11)
litewska	5 639	5 696	podlaskie (5097)
łemkowska	5 850	5 605	dolnośląskie (3082), małopolskie (1580), lubuskie (784)
niemiecka	147 094	196 841	opolskie (104 399), łódzkie (30 531), warmińsko-mazurskie (4311)
ormiańska	262	321	mazowieckie (73), wielkopolskie (26), łódzkie (23)
romska	12 731	15 657	małopolskie (1678), mazowieckie (1291), łódzkie (1018),
rosyjska	3 244	12 125	mazowieckie (614), podlaskie (511)
słowacka	1 710	794	małopolskie (1572)
tatarska	447	9	podlaskie (319)
ukraińska	27 172	21 055	warmińsko-mazurskie (11 881), zachodniopomorskie (3703), podkarpackie (2984), pomorskie (2831)
żydowska	1 055	243 (języki jidysz i/lub hebrajski)	mazowieckie (397), dolnośląskie (204)
Osoby posługujące w kontaktach domowych językiem regionalnym		52 665	pomorskie (52 588)

Źródło: Główny Urząd Statystyczny (GUS). Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2002r.

4. Charakterystyka mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczność posługująca językiem regionalnym w Polsce.

4.1 Ogólna charakterystyka.

Zamieszkujące Polskę mniejszości to społeczność w większości starsza. Procentowy udział osób w wieku poprodukcyjnym (60 lat i więcej w przypadku kobiet/65 lat i więcej w przypadku mężczyzn), który wśród ogółu ludności Polski wynosi 15,0% osiąga w przypadku zdecydowanej większości mniejszości narodowych i etnicznych wartości odrobinę wyższe. Przykładowo w wieku poprodukcyjnym jest 44,05% Rosjan, 37,84% Słowaków, 37,05% Czechów i 33,98% Białorusinów. Tylko wśród Ormian (11,07%) i Romów (4,50%) współczynnik ten jest niższy od średniej ogólnokrajowej.

W ród przedstawicieli 6 mniejszości (Rosjanie, Żydzi, Czesi, Słowacy, Białorusini, Niemcy) mniej niż 15 % populacji stanowi osoby w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat). Dla porównania średnia dla ogółu ludności Polski wynosi 23,2 % populacji. Najmłodsze są mniejszości: romska (36,31 % populacji stanowi grupa w wieku przedprodukcyjnym), ormiańska (25,95 %) i karaimska (23,26 %).

W ród osób posługujących się w kontaktach domowych językiem regionalnym, również widać nieznaczne tendencje do starzenia się populacji. Zgodnie z wynikami Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2002 r. 21,59 % osób używających w kontaktach domowych języka regionalnego to osoby w wieku poprodukcyjnym, natomiast 13 % tej populacji to osoby w wieku przedprodukcyjnym.

W ród przedstawicieli mniejszości narodowych i etnicznych widoczna jest względna równowaga w liczbie kobiet i mężczyzn, z wyjątkiem mniejszości rosyjskiej, w której 78 % stanowi kobiety. Odsetek kobiet w ród mniejszości jest najniższy w przypadku Żydów (43,79 %), Ormian (45,80 %) i Karaimów (46,51 %). Nie odbiega on jednak znacząco od średniej ogólnopolskiej, wynoszącej 51,57 % populacji.

Stan cywilny (badany dla osób mających 15 i więcej lat), a więc odsetek osób samotnych bądź zamężnych, oscyluje wokół 60 % i nie różni analizowanych mniejszości od wynoszącej 57,6 % średniej krajowej. Najwyższy odsetek osób samotnych lub zamężnych odnotowano w ród mniejszości: słowackiej (63,06 %), karaimskiej (62,86 %) i ormiańskiej (62,56 %). Specyficzny i mocno odbiegający od średniej krajowej (28,6 % populacji) jest odsetek Romów, którzy nie wstąpił w związku małżeńskie. W trakcie Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań przeprowadzonego w 2002 r. aż 52,16 % osób należących do romskiej mniejszości etnicznej zadeklarowało, że jest panną bądź kawalerem.

W ród osób używających w domu języka regionalnego odnotowano w trakcie spisu powszechnego najwyższy, spośród omawianych grup, odsetek osób pozostających w związkach małżeńskich, wynoszący aż 65,26 % populacji.

Pod względem miejsca zamieszkania mniejszości narodowe i etniczne można podzielić na dwie grupy. Pierwszą z nich stanowi mniejszości, których większość członków zamieszkuje miasta. Osoby należące do tych mniejszości są potomkami społeczności, które przez wieki migrowały na tereny Polski. W miastach mieszka ponad 90% Karaimów, Żydów, Tatarów i Romów. Ponadto w ród Czechów, Ormian i Rosjan współczynnik zamieszkiwania w miastach przewyższa znacznie wynoszący 61,8 % populacji średni ogólnopolski. Drugą grupę stanowi mniejszości tradycyjnie utrzymujące się z rolnictwa. W ród nich współczynnik zamieszkiwania na wsi przewyższa średni dla ludności Polski (38,2 %),

osiągnęły rekordowe wyniki w odniesieniu do mniejszości słowackiej (92,05 %), litewskiej (76,77 %) i niemieckiej (70,51 %).

Poziom wykształcenia jest ściśle związane z miejscem zamieszkania - zatem nie dziwi fakt, iż największy odsetek osób z wyższym wykształceniem jest wśród zamieszkałych głównie w miastach, przedstawicieli mniejszości: karaimskiej (58,33%), żydowskiej (42,48%), ormiańskiej (40,29%), rosyjskiej (37,77%) i tatarskiej (18,75%). Należy zauważyć, że odsetek osób z wyższym wykształceniem jest wśród osób należących do mniejszości narodowych i etnicznych generalnie wyższy od wynoszącej 9,9 % średniej krajowej. Uwaga ta dotyczy, oprócz wspomnianej wcześniej, mniejszości: ukraińskiej, czeskiej i litewskiej. W przypadku mniejszości łemkowskiej wartość ta jest praktycznie równa średniej krajowej i wynosi 9,88 %. Nieznacznie od średniej ogólnokrajowej odbiegają dane dotyczące wyśszego wykształcenia mniejszości białoruskiej (9,24 %), należy jednak zauważyć, że jest ona i tak wyższa od średniej wartości dla województwa podlaskiego (9,1 %), w którym zamieszkuje ponad 96 % osób należących do tej mniejszości. Wyniki zdecydowanie odbiegające od średniej ogólnopolskiej uzyskały mniejszości: romska (0,14 %), niemiecka (3,12 %) i słowacka (4,46 %).

Przypadek mniejszości romskiej jako specyficzny będzie omówiony w dalszej części tego rozdziału. Sytuacja mniejszości słowackiej różni się znacznie na niekorzyść od średniej wartości dla województwa małopolskiego (10,1 %). Należy jednak zauważyć, że na pozycji tego województwa rzutuje w sposób istotny ośrodek miejski i akademicki, jakim jest Kraków. Gdy zestawimy sytuację mniejszości słowackiej (mieszkających w ponad 92 % na wsi) z udziałem osób z wyższym wykształceniem wśród ludności wiejskiej województwa małopolskiego (4,2%) wynik ten przestaje dziwić (obie wartości są do siebie zbliżone). Również dane dotyczące mniejszości niemieckiej (3,12 %) różni się znacznie na niekorzyść od średniej województw: opolskiego (8,0 %) i łódzkiego (8,9 %), w których zamieszkuje ponad 91 % osób należących do tej mniejszości. Należy jednak zauważyć, że podobnie, jak w przypadku mniejszości słowackiej, na pozycji obu wspomnianych województw mają wpływ znajdujące się na ich terenie liczne ośrodki akademickie (m.in. Opole, Katowice, Gliwice, Częstochowa). Sytuacja mniejszości niemieckiej (mieszkających w ponad 70 % na wsi) jest zbliżona do średniej ogólnopolskiej dla osób zamieszkujących wieś (4,2 % populacji), nie odbiega również znacząco od średniej osób z wyższym wykształceniem wśród ludności wiejskiej województwa opolskiego (3,8 %) i łódzkiego (5,1 %).

Wpływ zamieszkiwania na wsi na wybór części edukacyjnej przedstawicieli mniejszości słowackiej i niemieckiej widać również przy analizie wykształcenia. Odsetek

osób z wykształceniem podstawowym ukończonym i zasadniczym zawodowym jest w ród tych mniejszości najwyższy ze wszystkich mniejszości i wynosi, w przypadku mniejszości słowackiej – 77 % i niemieckiej – 74 % (w ród innych mniejszości wskaźnik ten nie przekracza 54 %). Podobny wskaźnik dla ogółu społeczeństwa wynosi 53 %. Wykształcenie podstawowe lub zasadnicze zawodowe jest cech charakterystyczny osób zamieszkałych na polskiej wsi. Na tym poziomie, według danych spisowych, edukacja dotyczy 67,7 % mieszkańców wsi.

Kolejnym ważnym wskaźnikiem ukazującym poziom edukacji w ród osób należących do mniejszości jest liczba osób, które nie ukończyły edukacji na poziomie podstawowym. Wskaźnik ten dla ogółu ludności Polski wynosi 3,64 % populacji. W ród zdecydowanej większości mniejszości narodowych i etnicznych wskaźnik ten jest niższy od średniej ogólnopolskiej, osiągać w przypadku mniejszości tatarskiej – 1,50 %, żydowskiej 1,54 % czy niemieckiej 2,24 %. Najwyższe wartości wskaźnika osiągnął w przypadku mniejszości litewskiej 10,65%, białoruskiej 18,01% i romskiej 50,76 %. W przypadku dwóch pierwszych wyraźnie widoczny jest wpływ miejsca zamieszkania (wieś).

Przypadek mniejszości romskiej wymaga odrębnej analizy. Mniejszość ta jest bez wątpienia jedną z mniejszości, w której problemy edukacyjne są widocznym i palącym problemem. Instytucje państwowe wraz z władzami samorządowymi oraz organizacjami społeczno-romskiej zauważają ten problem i podejmują liczne działania mające na celu podwyższenie poziomu edukacji. Należy zauważyć, iż w ramach realizowanego od 2004 r. *Programu na rzecz społeczno-romskiej w Polsce* sprawy edukacji traktowane są jako priorytetowe.

Generalnie należy stwierdzić, że poza mniejszością romską poziom wykształcenia osób należących do mniejszości jest ogólnie wyższy od średniej krajowej i wiąże się z miejscem zamieszkania.

Odnosząc do poziomu edukacji osób należących do społeczno-romskiej posługującej się językiem regionalnym można zauważyć, że podobnie jak w ród mniejszości słowackiej i niemieckiej, jest on silnie zdeterminowany miejscem zamieszkania. Osoby używające w kontaktach domowych języka regionalnego, w zdecydowanej większości mieszkają na wsi – 83,44 % populacji. Spośród omawianych grup – jedynie w ród Słowaków jest więcej osób mieszkających na wsi. Podobnie jak u Słowaków i Niemców ma to wyraźne konsekwencje dla poziomu edukacji. Tylko 2,16 % osób używających w kontaktach domowych języka regionalnego ma wykształcenie wyższe, natomiast analogicznie do Słowaków i Niemców zdecydowanie dominują osoby z wykształceniem podstawowym ukończonym lub

zasadniczym zawodowym. Grupa ta liczy w przypadku osób u ywaj cych w kontaktach domowych j zyka kaszubskiego ł cznie a 82,40 % badanej populacji.

Poziom wykształcenia to doskonały punkt wyj cia dla okre lenia aktywno ci ekonomicznej poszczególnych mniejszo ci. Powy ej 15 roku ycia najwi cej osób pracuj cych jest w ród mniejszo ci: ormia skiej 52,22%, ydowskiej 46,69%, białoruskiej 46,67%, litewskiej 46,53% oraz karaimskiej 45,71 %. Dla pozostałych mniejszo ci warto ta jest ni sza od wynosz cej 42,25 % redniej ogólnopolskiej. Stan ten nie wynika jednak z problemów osób nale cych do mniejszo ci narodowych i etnicznych ze znalezieniem pracy, spowodowany jest raczej wspomnianym ju powy ej wyszym w ród mniejszo ci odsetkiem osób znajduj cych si w wieku poprodukcyjnym.

Stopa bezrobocia w przypadku wszystkich mniejszo ci, z wyj tkiem mniejszo ci romskiej, jest ni sza od redniej krajowej. W trakcie Narodowego Spisu Powszechnego Ludno ci i Mieszka 11,37 % mieszka ców Polski zadeklarowało si jako bezrobotni. Dla porównania w ród opisywanych społeczno ci współczynnik ten wahał si od 2,86 % w przypadku mniejszo ci karaimskiej do 11,34 % w przypadku mniejszo ci tatarskiej. W pozostałych grupach generalnie nie przekraczał 8 % populacji.

Na niekorzy odbiega wył cznie sytuacja mniejszo ci romskiej, gdzie procent osób bezrobotnych wynosi 30,98 % badanej populacji. W rzeczywisto ci sytuacja tej społeczno ci jest jeszcze trudniejsza, bowiem dokonuj c analizy statusu mniejszo ci narodowych i etnicznych na rynku pracy nale y zwróci uwag , e w przypadku mniejszo ci romskiej tylko 8,29 % badanych zadeklarowało, i pracuje zawodowo (3,64 % to pracownicy najemni, 4,41 % – to pracodawcy, pracuj cy na własny rachunek oraz pomagaj cy członkowie rodzin). Przypadek mniejszo ci romskiej jest jedynym, który w tak wyra ny sposób odbiega od rednich warto ci reprezentowanych przez reszt obywateli polskich i to zarówno nale cych, jak i nie nale cych do mniejszo ci.

Aktywno zawodowa osób u ywaj cych w kontaktach domowych j zyka regionalnego nie odbiega od rednich warto ci wyliczonych dla mniejszo ci narodowych i etnicznych. W ród tej społeczno ci 44,89 % populacji to osoby pracuj ce, natomiast procent osób bezrobotnych w tej populacji wynosi 7,82 %.

Generalnie nale y zauwa y , e sytuacja poszczególnych mniejszo ci narodowych i etnicznych oraz społeczno ci posługuj cej si j zykiem regionalnym nie odbiega znacznie, poza mniejszo ci romsk , od redniej ogólnopolskiej. Uzyskane w trakcie Narodowego Spisu Powszechnego Ludno ci i Mieszka w 2002 r. dane nie wskazuj , e przynale no do mniejszo ci, z wyj tkiem Romów, determinowała sytuacj społeczno-ekonomiczn

obywateli. Wpływ na to mają raczej inne zmienne, m.in. miejsce zamieszkania (wieś - miasto, region kraju) oraz wiek badanych.

4.2 Charakterystyka poszczególnych mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce.

Białorusini to mniejszość narodowa tradycyjnie zamieszkała na południowo-wschodnich terenach województwa podlaskiego. Podczas przeprowadzonego w 2002 r. *Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań* narodowo białoruską zadeklarowało 47 640 obywateli polskich, w tym: w województwie podlaskim - 46 041, mazowieckim - 541, warmińsko-mazurskim - 226, lubelskim - 137, pomorskim - 117, zachodnio-pomorskim - 117. Największe skupiska obywateli polskiej narodowości białoruskiej znajdują się w południowo-wschodnich powiatach województwa podlaskiego: hajnowskim (39,1 % mieszkańców powiatu), bielskim (19,80 %), siemiatyckim (3,46 %), białostockim (3,2 %) i w Białymstoku² (2,53 %). Na terenie 12 gmin województwa podlaskiego przedstawiciele mniejszości białoruskiej stanowią ponad 20 % mieszkańców gminy, w tym w 4 - ponad 50 %.

W Parlamencie zasiada jeden przedstawiciel mniejszości białoruskiej wybrany z listy Sojuszu Lewicy Demokratycznej. W wyborach samorządowych przeprowadzonych w 2010 r. mniejszość białoruska nie wystawiła swoich komitetów wyborczych. Kandydaci należący do mniejszości startowali zarówno z list ogólnokrajowych partii politycznych, jak i lokalnych komitetów wyborczych. W wyniku wyborów kandydaci należący do mniejszości zasiedli w radach gmin i powiatów województwa podlaskiego zamieszkałych przez mniejszość białoruską oraz w sejmiku województwa. W gminach zamieszkałych przez zwarte skupiska mniejszości białoruskiej kandydaci należący do mniejszości pełni funkcję wójtów gmin. Przedstawiciele mniejszości białoruskiej pełnią także funkcje starostów i wicestarostów w niektórych powiatach Województwa Podlaskiego zamieszkałych przez zwarte skupiska osób należących do tej mniejszości.

W roku szkolnym 2011/2012 języka białoruskiego uczyło się w 44 placówkach o ogólnokrajowych 3 041 uczniów należących do tej mniejszości.³

Zdecydowana większość przedstawicieli mniejszości białoruskiej należy do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego.

² Miejsce na prawach powiatu.

³ Wedle danych Ministerstwa Edukacji Narodowej.

Główne organizacje:

Białoruskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne,
Związek Białoruski w Rzeczypospolitej Polskiej - w skład którego wchodzi, działające autonomicznie: Białoruskie Stowarzyszenie Literackie "Białowieża", Białoruskie Towarzystwo Historyczne, Stowarzyszenie Dziennikarzy Białoruskich, Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, Białoruskie Zrzeszenie Studentów, Towarzystwo „Chatka” z Gdańska,
Związek Młodzieży Białoruskiej,
Stowarzyszenie „Muzeum i Ośrodek Kultury Białoruskiej” w Hajnówce,
Towarzystwo Kultury Białoruskiej,
Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci i Młodzieży Uczących się Języka Białoruskiego „AB-BA”,
Stowarzyszenie Muzeum Małej Ojczyzny w Studziwodach.

Najważniejsze tytuły prasowe:

„Niwa” - tygodnik,
„Czasopis” - miesięcznik,
„Bielski Hostine” – półrocznik,
„Białoruskie Zeszyty Historyczne” – półrocznik,
„Termapiły” – rocznik,
„Kalendarz Białoruski” – rocznik,
„Annus Albaruthenicus” – rocznik.

Niepubliczne media:

Białoruskie Radio „Racja” – nadające programy w języku białoruskim.

Największe imprezy kulturalne:

Festiwal „Piosenka Białoruska”,
Festiwal Poezji Pieśnianej i Piosenki Autorskiej „Jesień Bardów”,
Festiwal Muzyki Młodej Białorusi „Basowiszczyna”,
Międzynarodowy Festiwal Kulturalny „Siabrouskaja Biasieda”,
wiceprezjum Kultury Białoruskiej w Białymstoku,
wiceprezjum „Kupalle” w Białowieży.

Czesi to mniejszość narodowa, do której przynależno podczas przeprowadzonego w 2002 r. Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań zadeklarowało 386 obywateli polskich, w tym: w województwie łódzkim - 111, łódzkim - 61, dolnośląskim - 47, mazowieckim - 37. Pierwsza migracja czeska na tereny Polski miała miejsce w połowie XVI wieku i związana była z prześladowaniami religijnymi Braci Czeskich. Następne fale migracji miały miejsce w pierwszej połowie XVII w., drugiej połowie XVIII w. i na początku XIX w. – ta ostatnia związana była z rozwojem przemysłu włókienniczego w Łodzi.

Mniejszość czeska nie ma swoich przedstawicieli w Parlamencie. Mniejszość ta nie wystawiała również swoich kandydatów w wyborach samorządowych przeprowadzonych w 2010 r.

Mieszkający w Polsce Czesi tradycyjnie są ewangelikami.

Główna organizacja:

Od 2010 r. działa Stowarzyszenie Czechów w Polsce. Ponadto, działalność społeczno-kulturalną osób należących do mniejszości czeskiej koncentruje się wokół Parafii Ewangelicko-Reformowanej w Żelazowie.

Największa impreza kulturalna:

coroczny konkurs przedszkolnych zespołów teatralnych.

Karaimi są najmniej liczną mniejszością etniczną w Polsce. Podczas przeprowadzonego w 2002 r. Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań narodowo karaimską zadeklarowało 43 obywateli polskich. Karaimi mieszkają przede wszystkim w Warszawie i okolicach, Wrocławiu, Krakowie oraz w Trójmieście. Pierwsze grupy Karaimów przybyły z Krymu w XIII wieku i osiedliły się na ziemiach księstwa halicko-wołyńskiego (Łuck, Halicz, Lwów). Na przełomie XIII/XIV w. duża grupa Karaimów została osiedlona w Trokach koło Wilna. Na obecne tereny Polski Karaimi przesiedlili się po II wojnie światowej w wyniku repatriacji ze wschodnich kresów Rzeczypospolitej.

Mniejszość karaimska nie ma swoich przedstawicieli w Parlamencie. Mniejszość ta nie wystawiała również swoich kandydatów w wyborach samorządowych przeprowadzonych w 2010 r.

Polscy Karaimi stracili znajomość ojczystego języka. Nauczanie języka karaimskiego dla dzieci i młodzieży odbywa się podczas letnich szkół języka karaimskiego odbywających się w Trokach, na Litwie.

Karaimów wyróżnia religia karaimska, wywodząca się z judaizmu. Istotne znaczenie w życiu mniejszości karaimskiej ma działalność Karaimskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej.

Główna organizacja:

Związek Karaimów Polskich.

Najważniejszy tytuł prasowy:

Awazymyz – kwartalnik.

Najważniejsza impreza kulturalna:

cykl imprez „Spis podróży. Karaimskie drogi” – w ramach którego prezentowana jest wystawa „Karajjołary - Karaimi w starej fotografii” oraz organizowane są wydarzenia towarzyszące.

Litwini to mniejszość narodowa tradycyjnie zamieszkała na północnych terenach województwa podlaskiego. Narodowo litewski podczas przeprowadzonego w 2002 r. *Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań* zadeklarowało 5 639 obywateli polskich, w tym: w województwie podlaskim – 5 097, mazowieckim – 99), warmińsko-mazurskim – 83, pomorskim – 75, zachodniopomorskim – 67, dolnośląskim – 53. Największe skupisko osób należących do mniejszości litewskiej znajduje się na terenie powiatu sejneńskiego w województwie podlaskim, gdzie 21,20% obywateli polskich zadeklarowało w trakcie spisu powszechnego narodowo litewski. Litwini zamieszkują głównie gmin Pułsk – 74,36% mieszkańców, gmin wiejsk Sejny - 18,52 %, gmin miejsk Sejny – 7,80% oraz należących do powiatu suwalskiego gmin Szypiliszki - 2,66 % mieszkańców.

Mniejszość litewska nie ma swoich przedstawicieli w Parlamencie. W wyborach samorządowych przeprowadzonych w 2010 r. mniejszość litewska nie wystawiła swoich komitetów wyborczych. Kandydaci reprezentujący mniejszość ubiegali się o mandaty z list lokalnych komitetów wyborczych. W wyniku wyborów trzy osoby należące do mniejszości litewskiej zasiadają w radzie powiatu sejneńskiego. W radzie gminy Pułsk przedstawiciele mniejszości litewskiej mają 14 mandatów (na 15 możliwych), ponadto członkowie mniejszości zasiadają w radach miasta (1) i gminy (4) Sejny. W radzie powiatu sejneńskiego zasiada trzech ich przedstawicieli. Przedstawiciele mniejszości litewskiej pełnią również funkcję wójta gminy Pułsk oraz wicestarosty sejneńskiego.

W roku szkolnym 2011/2012 j zyka litewskiego jako ojczystego uczyło si w 19 placówkach 675 uczniów. W wi kszo ci wspomnianych placówek o wiatowych j zyk litewski jest j zykiem wykładowym – taki model nauczania mniejszo litewska wybrała jako jedyna mniejszo w Polsce. Nauczanie j zyka i w j zyku litewskim zorganizowane jest na wszystkich poziomach nauczania.

Zdecydowana wi kszo przedstawiciele mniejszo ci litewskiej to wierni Ko cioła Rzymskokatolickiego.

Główne organizacje:

Wspólnota Litwinów w Polsce,
Stowarzyszenie Litwinów w Polsce,
Litewskie Towarzystwo w. Kazimierza,
Fundacja im. Biskupa Antanasa Baranauskasa „Dom Litewski w Sejnach”.

Najwa niejsze tytuły prasowe:

„Aušra” - dwutygodnik,
„Aušrelė” - miesi cznik dla dzieci,
„Šaltinis” – kwartalnik,
„Suvalkietis” – kwartalnik.

Najwa niejsze imprezy kulturalne:

Jarmark Folklorystyczny „Zielna”,
Festiwal Teatrów Stodolanych,
Festiwal Teatrów Dzieci cych,
„S skrydis” - zlot litewskich zespołów artystycznych,
Koncert Zaduszkowy „V lin s”.

Łemkowie to mniejszo etniczna, do której przynale no podczas przeprowadzonego w 2002 r. *Narodowego Spisu Powszechnego Ludno ci i Mieszka* zadeklarowało 5 850 obywateli polskich, w tym: w województwie dolno l skim - 3 082, małopolskim - 1 580, lubuskim - 784, podkarpackim - 147, zachodniopomorskim - 66. Tradycyjnie członkowie tej mniejszo ci zamieszkiwali tzw. Łemkowszczyzn , czyli Beskid Niski i cz Beskidu S deckiego. Na tereny obecnego zamieszkiwania (zachodnie województwa kraju) zostali

przesiedleni w 1947 r. w wyniku akcji "Wisła" (pot pionej przez Senat Rzeczypospolitej Polskiej w 1990 r.). Wspólcznie nie jedynie cz Łemków mieszka na terenach historycznej Łemkowszczyzny (województwo małopolskie).

Cz Łemków podkre la swoj przynale no do narodu ukrai skiego, inni deklaruj , e z narodem tym nie maj zwi zków.

Mniejszo łemkowska nie ma swoich przedstawicieli w Parlamencie. W wyborach samorz dowych przeprowadzonych w 2010 r. mniejszo łemkowska nie wystawiła swoich komitetów wyborczych. Kandydaci nale cy do mniejszo ci startowali zarówno z list ogólnokrajowych partii politycznych, jak i lokalnych komitetów wyborczych. W wyniku wyborów 2 radnych nale cych do mniejszo ci łemkowskiej zasiada w radach powiatów na terenie województw dolno l skiego (powiat legnicki) i małopolskiego (powiat gorlicki), 8 kandydatów nale cych do mniejszo ci wybrano do rad gmin na terenach województw dolno l skiego, podkarpackiego i małopolskiego. W jednej z gmin na terenie województwa małopolskiego kandydat nale cy do mniejszo ci łemkowskiej został wybrany na stanowisko wójta gminy.

W roku szkolnym 2011/2012 j zyka łemkowskiego jako ojczystego uczyło si w 37 placówkach o wiatowych 268 uczniów nale cych do tej mniejszo ci.

Łemkowie w zdecydowanej wi kszosci nale do dwóch Ko ciołów: Polskiego Autokefalicznego Ko cioła Prawosławnego oraz Ko cioła Katolickiego Obrz dku Bizanty sko-Ukrai skiego.

Główne organizacje:

Stowarzyszenie Łemków,

Zjednoczenie Łemków (członek wspieraj cy Zwi zek Ukrai ców w Polsce),

Stowarzyszenie „Ruska Bursa" w Gorlicach,

Towarzystwo na Rzecz Rozwoju Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej,

Łemkowski Zespołu Pie ni i Ta ca „Kyczera”,

Stowarzyszenie Miłó ników Kultury Łemkowskiej.

Najwa niejsze tytuły prasowe:

„Besida" – dwumiesi cznik,

„Watra” – kwartalnik,
„Rocznik Ruskiej Bursy”- rocznik,
„Łemkiwska Storinka” - dodatek do ukraińskiego tygodnika "Nasze Słowo".

Niepubliczne media:

Od czerwca 2011 r. w Gorlicach audycje w języku łemkowskim emituje niepubliczne Łemkowskie Radio Internetowe Stowarzyszenia RUSKA BURSA (używając obecnie nazwy Radio Internetowe Ruskiej Bursy „LEM.fm”).

Największe imprezy kulturalne:

„Łemkowska Watra” w Zdyni,
„Łemkowska Watra na Obczy nie” w Michałowie,
Międzynarodowy Festiwal Folklorystyczny Mniejszości Narodowych i Etnicznych „wiat pod Kyczer”,
„Łemkowska Jesień Twórcza”,
„Międzynarodowe Biennale Kultury Łemkowskiej” w Krynicy,
„Spotkania z Kulturą Łemkowską” w Gorzowie Wielkopolskim,
Łemkowska Watra w Ługach.

Niemcy to najlicniejsza mniejszość narodowa zamieszkująca Polskę. Podczas przeprowadzonego w 2002 r. *Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań* narodowo niemieck zadeklarowało 147 094 obywateli polskich, w tym: w województwie opolskim - 104 399, łódzkim - 30 531, dolnośląskim - 1 792, warmińsko-mazurskim - 4 311, pomorskim - 2 016, zachodniopomorskim - 1 014, wielkopolskim - 820, kujawsko-pomorskim - 636, lubuskim – 513, mazowieckim - 351, łódzkim - 263. Największe skupiska obywateli polskich narodowości niemieckiej znajdują się w centralnych i wschodnich powiatach województwa opolskiego: strzeleckim (20,62 % mieszkańców powiatu), opolskim (19,82 %), krapkowickim (18,38 %), oleskim (16,82 %), prudnickim (14,93 %), kędziersko-kozielskim (13,15 %), kluczborskim (9,75 %) i opolskim-miejskim (2,46 %) oraz w zachodnich powiatach województwa łódzkiego: raciborskim (7,24 %), gliwickim (4,25 %), i lublinieckim (3,10 %). Na terenie 27 gmin województwa opolskiego i jednej gminy

województwa łódzkiego przedstawiciele mniejszości niemieckiej stanowi ponad 20 % mieszkańców gminy.

W Parlamencie zasiada przedstawiciel mniejszości niemieckiej wybrany z listy komitetu wyborczego mniejszości niemieckiej. W wyborach samorządowych przeprowadzonych w 2010 r. mniejszość niemiecka jako jedyna wystawiła własny komitet wyborczy na terenie województwa opolskiego. Kandydaci należący do mniejszości startowali także z list ogólnokrajowych partii politycznych, jak i lokalnych komitetów wyborczych. W wyniku wyborów 7 kandydatów należących do mniejszości niemieckiej zasiada w sejmikach województw opolskiego i warmińsko-mazurskiego. 50 przedstawicieli tej mniejszości zasiada w radach powiatów na terenie województw opolskiego i warmińsko-mazurskiego (powiaty: kłodzki, kluczborski, krapkowicki, oleski, opolski-ziemski, prudnicki, strzelecki i szczytny), 282 kandydatów należących do mniejszości wybrano do rad gmin na terenach województw: opolskiego, zachodniopomorskiego i warmińsko-mazurskiego. Na urząd wójta lub burmistrza gmin województwa opolskiego wybrano 23 kandydatów reprezentujących mniejszość niemiecką. Ponadto kandydaci wywodzący się z mniejszości niemieckiej startujący z list komitetów lokalnych i ogólnokrajowych partii politycznych zostali wybrani do różnych szczebli samorządu województwa łódzkiego. Przedstawiciele mniejszości niemieckiej pełni także funkcje starostów i wicestarostów w niektórych powiatach zamieszkałych przez zwarte skupiska osób należących do tej mniejszości.

W roku szkolnym 2011/2012 języka niemieckiego uczyło się w 567 placówkach o wiatowych 37 538 uczniów należących do tej mniejszości.

Przedstawiciele mniejszości niemieckiej są w większości katolikami, a tylko nieliczni (głównie zamieszkujący województwa Polski północnej) deklarują przynależność do Kościoła Ewangelicko – Augsburskiego.

Główne organizacje:

Związek Niemieckich Stowarzyszeń Społeczno-Kulturalnych w Polsce - Związek reprezentuje 9 Towarzystw Społeczno-Kulturalnych działających w 9 województwach i ok. 600 kół terenowych. Do Związku należy 9 członków (organizacji) stałych i 6 organizacji zrzeszonych. Członkowie stali to: Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Niemców na Łódzku Opolskim, Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Niemców w województwie łódzkim, Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Mniejszości Niemieckiej w województwie

zachodnio-pomorskim, Niemieckie Towarzystwo Kulturalno-Społeczne w województwie łódzkim, Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Mniejszości Niemieckiej w województwie lubuskim, Niemieckie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne w województwie dolnośląskim, Związek Stowarzyszeń Niemieckich Warmii i Mazur, Związek Mniejszości Niemieckiej w województwie pomorskim, Stowarzyszenie Ludności Pochodzenia Niemieckiego w województwie kujawsko-pomorskim. Organizacjami stowarzyszonymi są: Związek Młodzieży Mniejszości Niemieckiej w Rzeczypospolitej Polskiej, Związek Śląskich Rolników, Związek Śląskich Kobiet Wiejskich, Towarzystwo Dobroczynne Niemców na Śląsku, Konwersatorium im. Josepha von Eichendorffa i Niemieckie Towarzystwo Opatowe.

Niemiecka Wspólnota „Pojednanie i Przyszłość”,

Stowarzyszenie Mazurskie,

Śląskie Stowarzyszenie Samorządowe.

Najważniejsze tytuły prasowe:

„Wochenblatt.pl” - tygodnik,

„Heimat - Mała Ojczyzna” – cotygodniowy dodatek do Nowej Trybuny Opolskiej,

„Mitteilungsblatt” - miesięcznik,

„Masurische Storchpost” - miesięcznik,

„Oberschlesische Stimme“ – comiesięczny dodatek do tygodnika Wochenblatt.pl.

Niepubliczne media:

Polsko-Niemieckie Radio Internetowe „Mittendrin” – nadające audycje w języku niemieckim,

Radio Vanessa z Raciborza – nadające audycje w języku niemieckim „Die deutsche Stimme”,

Radio Park FM w Kłodzku – nadające audycje w języku niemieckim „Kaffeeklatsch”,

Telewizja Satelitarna CSBTV i Telewizja Satelitarna TVS – emitują ce w okresie obj tym *Raportem* niemieckoj zyczny magazyn „Schlesien Journal”.

Najwi ksze imprezy kulturalne:

Festiwal Kultury Mniejszo ci Niemieckiej w Polsce,
Dni Kultury Niemieckiej na l sku Opolskim,
Konkurs Recytatorski w J zyku Niemieckim „Młodzie Recytuje Poezj ”,
Festyn Letni „Sommerfest” w Olsztynie,
Przeł d Orkiestr i Kapel Mniejszo ci Niemieckiej w Le nicy,
Przeł d Zespołów Dzieci cych i Młodzie owych Mniejszo ci Niemieckiej w Le nicy,
Festiwal Chórów i Zespołów piewaczych Mniejszo ci Niemieckiej w Walcach.

Ormianie to mniejszo narodowa, do której przynale no podczas przeprowadzonego w 2002 r. Narodowego Spisu Powszechnego Ludno ci i Mieszka zadeklarowało 262 obywateli polskich, w tym: w województwie mazowieckim - 73, wielkopolskim - 26, l skim - 23, małopolskim - 22, lubuskim - 20. Kolonie ormia skie powstałe około XI w. na Rusi Kijowskiej (Lwów, Łuck, Kamieniec Podolski) weszły w skład pa stwa Polskiego za panowania Kazimierza Wielkiego. W 1356 r. kolonie w Kamie cu Podolskim i we Lwowie uzyskały potwierdzenie swojej autonomii, a Lwów został siedzib biskupa ormia skiego. Po II wojnie wiatowej polscy Ormianie z dawnych kresów południowo-wschodnich w wi kszo ci repatriowali si na obecne tereny pa stwa Polskiego. Najwi ksze skupiska polskich Ormian znajduj si w Warszawie, Poznaniu i Krakowie. Wa nym centrum kulturalnym mniejszo ci ormia skiej s te Gliwice.

W wyniku wyborów parlamentarnych przeprowadzonych w 2011 roku mandat senatora sprawuje kandydat wywodz cy si z mniejszo ci ormia skiej.

W wyniku wyborów samorz dowych przeprowadzonych w 2010 r. w sejmiku województwa wi tokrzyskiego zasiada radny zwi zany ze społeczno ci ormia sk w Polsce.

W roku szkolnym 2011/2012 j zyka ormia skiego uczyło si w 3 placówkach o wiatowych (w Warszawie i Krakowie) 35 uczniów nale cych do tej mniejszo ci.

Mieszkajcy w Polsce Ormianie są przeważnie katolikami obrządku ormiańskiego lub łacińskiego.

Główne organizacje:

Fundacja Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich z siedzibą w Warszawie,
Fundacja Ormiańska KZKO,
Ormiańskie Towarzystwo Kulturalne z siedzibą w Krakowie,
Związek Ormian w Polsce im. Arcybiskupa Józefa Teodorowicza z siedzibą w Gliwicach.

Najważniejsze tytuły prasowe:

„Awedis” – kwartalnik,
„Biuletyn Ormiańskiego Towarzystwa Kulturalnego” - kwartalnik.

Największe imprezy kulturalne:

Obchody rocznicy ludobójstwa Ormian w 1915 r.,
Ogólnopolskie Spotkania Rodowiska Ormiańskiego,
Dni ormiańskie w Krakowie, Warszawie i Gliwicach.

Romowie to mniejszość etniczna, do której przynależno podczas przeprowadzonego w 2002 r. Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań zadeklarowało 12 731 obywateli polskich, w tym: w województwie małopolskim - 1 678, dolnośląskim - 1 319, mazowieckim - 1 291, łódzkim - 1 189, wielkopolskim - 1 086, łódzkim - 1 018, opolskim - 847, podkarpackim - 712, zachodniopomorskim - 699, lubelskim - 670, kujawsko-pomorskim - 634, warmińsko-mazurskim - 426, podlaskim - 365, świętokrzyskim - 338, lubuskim - 272, pomorskim - 187. Romowie w Polsce należą do pięciu grup: najliczniejszą jest grupa Bergitka Roma, kolejne to Polska Roma, Lowarzy, Kelderasze oraz niewielka grupa Sinti.

Pierwszy dokument poświadczający obecność Romów w Polsce datowany jest na rok 1401 i pochodzi z Krakowa. Od XV w. wzdłuż Łuku Karpat i od strony Niziny Węgierskiej przybywały do Polski i osiedlały się grupy wędrujących Romów. Ich potomkami są Romowie Karpaccy. Od XVI wieku do Polski zaczęli przybywać z Niemiec Romowie nazwani później Polska Roma. W II połowie XIX w. z terenów Siedmiogrodu i Wołoszczyzny rozpoczęła się migracja Kełderaszy (Kelderari - kotlarze) i Lowarów (Lovari - handlarze konie).

Romowie Karpaccy (prowadzący osiadły tryb życia od kilkuset lat) zamieszkują głównie górskie tereny województwa małopolskiego. Największy odsetek osób narodowości romskiej zamieszkuje gmina wiejska Bukowina Tatrzańska w powiecie tatrzańskim, gdzie 1,10 % mieszkańców gminy zadeklarowało w trakcie spisu powszechnego w 2002 r. narodowość romską. Stosunkowo duże skupiska osób należących do grupy Bergitka Roma znajdują się także w miastach Górnego i Dolnego Łoska oraz w krakowskiej Nowej Hucie, gdzie w latach 50-tych XX wieku zatrudniano Romów w ramach tzw. polityki produktywizacyjnej. Większość Romów należących do pozostałych trzech grup prowadziła niegdyś w dwojny tryb życia. Obecnie przedstawiciele tych społeczności mieszkają głównie w miastach: Warszawie, Poznaniu, Wrocławiu, Łodzi, Krakowie, Mielcu i Puławach oraz wielu mniejszych ośrodkach miejskich. Jest to konsekwencją przymusowej polityki osiedleńczej prowadzonej przez władze PRL.

Mniejszość romska nie ma swoich przedstawicieli w Parlamencie. Osoby reprezentujące tę mniejszość kandydowały w wyborach samorządowych przeprowadzonych w 2010 r. do władz niektórych gmin z list różnych komitetów wyborczych. Jeden z kandydatów związany z tą mniejszością nie uzyskał jednak mandatu.

Romowie w Polsce to w zdecydowanej większości członkowie Kościoła Rzymskokatolickiego, choć od kilku lat widoczny jest udział Romów w Kościele Zielonościowym oraz Związku Wiadków Jehowy. W kraju zarejestrowanych jest ponad 80 romskich organizacji pozarządowych.

Główne organizacje - główni romscy beneficjenci

Programu na rzecz społeczności romskich

Związek Romów Polskich,
Centrum Doradztwa i Informacji dla Romów w Polsce,
Stowarzyszenie Kulturalno-Społeczne - Centrum Kultury Romów w Polsce,
Stowarzyszenie Romów w Krakowie Nowej Hucie,
Stowarzyszenie Romów we Wrocławiu „Romani Bacht”,
Związek Romów Polskich w Gorzowie Wielkopolskim,
Towarzystwo Krzewienia Kultury i Tradycji Romskiej „Kała Jakha”,
Stowarzyszenie Romów Polskich „Parno Foro”,
Romskie Stowarzyszenie Oświatowe „Harrangos”,
Stowarzyszenie Romów w Pyrzycach „Patra”,
Fundacja Bahtała Roma,

Towarzystwo Kulturalno-Społeczne Romów w RP w Kierzynie-Koźlu,
Stowarzyszenie Asystentów Edukacji Romskiej w Polsce,
Stowarzyszenie Romów i Innych Narodowości w Nysie,
Międzynarodowe Stowarzyszenie Twórców Romskich w Polsce *Roma*.

Najważniejsze tytuły prasowe:

„Romano Atmo” – dwumiesięcznik,
„Dialog-Pheniben” – kwartalnik,
„Kwartalnik Romski” – kwartalnik.

Największe imprezy kulturalne:

Międzynarodowe Spotkania Zespołów Cygańskich *Romane Dyvesa*
w Gorzowie Wielkopolskim,
Międzynarodowy Festiwal Piosenki i Kultury Romów w Ciechocinku,
Międzynarodowy Tabor Pamięci Romów Tarnów – Szczurowa,
Obchody Międzynarodowego Dnia Romów,
Obchody rocznicy likwidacji tzw. *Zigeunerlager* na terenie b. KL Auschwitz-
Birkenau,
Otwarcie i zamknięcie Sezonu Cygańskiego w Muzeum Okręgowym
w Tarnowie.

Rosjanie to mniejszość narodowa, do której przynależą podczas przeprowadzonego w 2002 r. *Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań* zadeklarowało 3244 obywateli polskich, w tym: w województwie mazowieckim – 614, podlaskim – 511, dolnośląskim – 362, łódzkim – 275, zachodniopomorskim – 221, pomorskim – 199, łódzkim – 179, wielkopolskim – 160, lubuskim – 124, warmińsko-mazurskim – 112, małopolskim – 106). Rosjanie mieszkający w Polsce wywodzą się głównie z kolejnych fal migracyjnych, w ramach których przybywali do Polski: w okresie rozbiorów, po rewolucji październikowej, w okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej oraz po rozpadzie Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. Przedstawiciele społeczności rosyjskiej należą do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego. Ponadto w województwie podlaskim i warmińsko-mazurskim mieszkają staroobrzędowcy (starowiercy). Grupa ta, jako grupa wyznaniowa, powstała w drugiej połowie XVII wieku w wyniku rozłamu w rosyjskiej cerkwi prawosławnej. Pod koniec XVIII wieku staroobrzędowcy osiedlili się na obecnych terenach

Polski (Suwalszczyzna i Mazury) uchodzący przed przeładowaniami religijnymi. W okresie ostatnich lat w grupie tej obserwuje się przechodzenie od samoidentyfikacji przede wszystkim religijnej do narodowej, co związane jest m. in. z zacieśnianiem współpracy z innymi organizacjami mniejszości rosyjskiej w Polsce, grupującymi przede wszystkim imigrantów oraz ich potomków oraz korzystaniem z programów Federacji Rosyjskiej przeznaczonych dla organizacji mniejszości rosyjskiej za granicą.

Mniejszość rosyjska nie ma swoich przedstawicieli w Parlamencie. Osoby reprezentujące tę mniejszość nie kandydowały w wyborach samorządowych przeprowadzonych w 2010 r.

Główne organizacje:

Stowarzyszenie „Rosyjski Dom” z siedzibą w Warszawie,
Stowarzyszenie „Wspólnota Rosyjska” z siedzibą w Warszawie,
Rosyjskie Stowarzyszenie Kulturalno-Owiatowe z siedzibą w Białymstoku,
Stowarzyszenie Starobrodzów w Polsce z siedzibą w Borzech/ Augustowa.

Największe imprezy kulturalne:

Rosyjskie Wieczory organizowane w Warszawie,
Spotkania i Wieczory Rosyjskie organizowane w Białymstoku,
Dni Kultury Rosyjskiej w Białymstoku,
Rosyjska Maslenica w Warszawie,
Konkurs Recytatorski Poezji Rosyjskiej,
Pikniki Starobrodzów w Gabowych Grądach.

Słowacy to mniejszość narodowa, do której przynależno podczas przeprowadzonego w 2002 r. *Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań* zadeklarowało - 1 710 obywateli polskich, w tym: w województwie małopolskim - 1 572, łódzkim - 40, mazowieckim - 20. Słowacy zamieszkują tradycyjnie tereny Spisza i Orawy. Największe skupiska mniejszości słowackiej to gminy: wiejska Nowy Targ - 3,25% ludności, Łąpsze Nieme - 2,64% i Jabłonka - 1,25% - powiatu nowotarskiego oraz gmina Bukowina Tatrzańska (2,84%) - powiatu tatrzańskiego.

Mniejszość słowacka nie ma swoich przedstawicieli w Parlamencie. Osoby reprezentujące tę mniejszość nie kandydowały w wyborach samorządowych przeprowadzonych

w 2010 r. do władz niektórych gmin województwa małopolskiego z list różnych komitetów wyborczych. Trzech radnych gminy Nowy Targ związanych jest z mniejszością słowacką.

W roku szkolnym 2011/2012 języka słowackiego uczyło się w 14 placówkach 196 uczniów należących do tej mniejszości.

Słowacy są wiernymi Kościoła Rzymskokatolickiego.

Główna organizacja:

Towarzystwo Słowaków w Polsce.

Najważniejszy tytuł prasowy:

„Život” - miesięcznik.

Największe imprezy kulturalne:

Dni Kultury Słowackiej w Małopolsce,

Przeegląd Krajowych Orkiestr Dętych,

Przeegląd Zespołów Folklorystycznych w Krempachach.

Tatarzy to mniejszość etniczna, do której przynależno podczas przeprowadzonego w 2002 r. *Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkania* zadeklarowało 447 obywateli polskich, w tym: w województwie podlaskim – 319, pomorskim – 28, mazowieckim – 22, wielkopolskim – 20. Tatarzy zamieszkują rdzenne kolonie tatarskie na Białostocczyźnie (Bohoniki i Kruszyniany) oraz miasta: Białystok, Sokółka, Dębrowa Białostocka i Gdańsk.

Polscy Tatarzy mieszkali na ziemiach Wielkiego Księstwa Litewskiego od końca XIV wieku. Ich przodkami byli emigranci lub uciekinierzy z terenów ówczesnej Złotej Ordy oraz z Krymu. Tatarzy w Polsce stracili znajomość swojego ojczystego języka, pozostali natomiast wierni religii muzułmańskiej. Istotne znaczenie w życiu mniejszości tatarskiej odgrywa działalność Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej.

Mniejszość tatarska nie ma swoich przedstawicieli w Parlamencie. Mniejszość ta nie wystawiała również swoich kandydatów w wyborach samorządowych przeprowadzonych w 2010 r.

Główna organizacja:

Związek Tatarów Rzeczypospolitej Polskiej.

Najważniejsze tytuły prasowe:

„Życie Tatarskie” – dwumiesięcznik,
„Przegląd Tatarski” – kwartalnik.

Największa impreza kulturalna:

Dni Kultury Tatarskiej organizowane na Podlasiu.

Ukraińcy to mniejszość narodowa, do której przynależno podczas przeprowadzonego w 2002 r. Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań zadeklarowało 27 172 obywateli polskich, w tym: w województwie warmińsko-mazurskim - 11 881, zachodniopomorskim - 3 703, podkarpackim - 2 984, pomorskim - 2 831, dolnośląskim - 1 422, podlaskim - 1 366, lubuskim - 615, mazowieckim - 579, małopolskim - 472, lubelskim - 389, śląskim - 309. W wyniku przeprowadzonej w 1947 r. przez ówczesne władze komunistyczne akcji "Wisła" niemal cała ludność ukraińska, zamieszkująca tereny południowo-wschodniej Polski, została przesiedlona na tereny Polski północnej i zachodniej. W efekcie największe skupiska mniejszości ukraińskiej znajdują się obecnie na terenach województw: warmińsko-mazurskiego, dolnośląskiego i zachodniopomorskiego. Część Ukraińców udało się uniknąć przesiedlenia z rodzimych terenów, a część pozwolono na powrót po 1956 r. Stąd te skupiska mniejszości ukraińskiej w województwach podkarpackim i małopolskim.

W wyniku wyborów parlamentarnych przeprowadzonych w 2007 roku mandat poselski uzyskał jeden przedstawiciel mniejszości ukraińskiej wybrany z listy komitetu wyborczego Platformy Obywatelskiej. W związku z wyborem do Sejmu RP przedstawiciel mniejszości ukraińskiej przestał zasiadać w sejmiku województwa warmińsko-mazurskiego. Podobnie w wyniku wyborów parlamentarnych przeprowadzonych w 2011 r. mandat poselski uzyskał jeden przedstawiciel mniejszości ukraińskiej.

W wyborach samorządowych przeprowadzonych w 2010 r. mniejszość ukraińska nie wystawiła swoich komitetów wyborczych. Kandydaci należący do mniejszości startowali zarówno z list ogólnokrajowych partii politycznych, jak i lokalnych komitetów wyborczych, często z poparciem organizacji mniejszości ukraińskiej w Polsce. W wyniku wyborów jeden kandydat należący do mniejszości ukraińskiej zasiada w sejmiku województwa pomorskiego. 13 przedstawicieli tej mniejszości zasiada w radach powiatów na terenie województw: pomorskiego, warmińsko-mazurskiego i zachodniopomorskiego (powiaty: bytowski, gdański, bartoszycki, kłczyński, ostródzki, koszaliński, szczeciński i wałecki), 30 kandydatów

należących do mniejszości wybrano do rad gmin na terenach województw: lubuskiego, pomorskiego, podkarpackiego, warmińsko-mazurskiego i zachodniopomorskiego. Na urząd wójta lub burmistrza wybrano 6 kandydatów reprezentujących mniejszości ukraińskie (województwo warmińsko-mazurskie, pomorskie i dolnośląskie). Przedstawiciele mniejszości ukraińskiej pełnią także funkcje starostów i wicestarostów w powiatach zamieszkałych przez zwarte skupiska osób należących do tej mniejszości.

W roku szkolnym 2011/2012 w 172 placówkach języka ukraińskiego jako języka ojczystego uczyło się 2.642 uczniów.

Ukraińcy w Polsce należą do dwóch kościołów: Kościoła Katolickiego Obrządku Bizantyjsko-Ukraińskiego i Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego.

Główne organizacje:

Związek Ukraińców w Polsce,
Związek Ukraińców Podlasia,
Towarzystwo Ukraińskie,
Ukraińskie Towarzystwo Nauczycielskie w Polsce,
Organizacja Młodzieży Ukraińskiej „PŁAST”,
Ukraińskie Towarzystwo Historyczne.

Najważniejsze tytuły prasowe:

„Nasze Słowo” - tygodnik,
„Nad Buhom i Narwoju” - dwumiesięcznik.

Niepubliczne media:

W okresie objętym *Raportem* na falach niepublicznych rozgłośni: Radia Bon Ton z Chełma, Radia Orthodoxia z Białegostoku i stacji Twoje Radio Włodawa emitowane były audycje radiowe w języku ukraińskim. Audycja w języku ukraińskim była także dostępna na falach Internetowego radia prawosławnej diecezji lubelsko-chełmskiej.

Największe imprezy kulturalne:

„Festiwal Kultury Ukraińskiej”,
Festiwal Kultury Ukraińskiej na Podlasiu "Podlaska Jesień",

Ukraińskie Spotkania na Pograniczach w Bytowie, Mokrem, Sanoku,
„Dni Kultury Ukraińskiej w Regionach” – w Zielonej Górze, Szczecinie
i Giżycku,
Dziecięce Festiwale i Konkursy – Koszalin, Elbląg, Olsztyn, Wrocław,
Giżycko.
„Na Iwana, na Kupała” w Dubiczach Cerkiewnych,
„Misteria Kupalskie” w Kruklankach i Przemyslu,
Ukraińskie Jarmarki,
Dni teatru ukraińskiego w Olsztynie.

ydzi to mniejszość narodowa, do której przynależność podczas przeprowadzonego w 2002 r. Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań zadeklarowało 1 055 obywateli polskich, w tym: w województwie mazowieckim - 397, dolnośląskim - 204, łódzkim - 92, łódzkim - 65, małopolskim - 50. Ydźmi mieszkają w rozproszeniu, przede wszystkim w dużych miastach. Pierwsze wzmianki o ydźdach na terenach polskich pochodzą z X wieku, a pierwszym oficjalnym polskim dokumentem nadającym ydźdom przywileje i autonomię był statut kaliski z XIII wieku. Ydździ napływali do Polski ze względu na stosunkowo najlepsze (na tle nieustannych pogromów w Europie Zachodniej) warunki bezpiecznego życia i rozwoju własnej kultury oraz gwarantowane przywilejami królewskimi autonomię gmin wyznaniowych. Liczba ydźdów w Polsce tradycyjnie oscylowała w okolicach 10 % populacji (najwięcej w Europie). Rozwój ydźdowskiego życia w Polsce został brutalnie przerwany przez II wojnę światową i hitlerowską politykę *Endlösung*. Z ok. 3,5 miliona polskich ydźdów wojną przeżyło ok. 300 tys. W okresie PRL-u w kilku falach emigracyjnych wyjechała większość polskich ydźdów. Po roku 1989 nastąpiło odrodzenie życia ydźdowskiego w Polsce. Wiele osób powróciło do swoich ydźdowskich korzeni. Powstały nowe organizacje działające na rzecz rozwoju życia społeczno-kulturalnego ydźdowskiej w Polsce.

Mniejszość ydźdowska nie ma swoich przedstawicieli w Parlamencie. W wyniku wyborów samorządowych przeprowadzonych w 2010 r. jedna osoba należąca do mniejszości ydźdowskiej uzyskała mandat radnego w jednej z gmin województwa wielkopolskiego.

W roku szkolnym 2011/2012 języka hebrajskiego uczyło się w 3 placówkach oświatowych (w Warszawie i Wrocławiu) 227 uczniów należących do tej mniejszości. Język jidysz (tradycyjny język ydźdów polskich) nauczany jest na kursach organizowanych przez organizację ydźdowskie.

ydzi to wyznawcy religii moj eszowej. Istotne znaczenie w yciu mniejszo ci ydowskiej odgrywa działalno Zwi zku Gmin Wyznaniowych ydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej oraz zrzeszonych w nim gmin.

Główne organizacje:

Towarzystwo Społeczno - Kulturalne ydów w Polsce,
Stowarzyszenie ydowski Instytut Historyczny,
Stowarzyszenie ydów Kombatantów i Poszkodowanych w II Wojnie wiatowej,
Stowarzyszenie „Dzieci Holokaustu” w Polsce,
ydowska Ogólnopolska Organizacja Młodzie owa,
Fundacja „Shalom”,
Fundacja Ochrony Dziedzictwa ydowskiego.

Najwa niejsze tytuły prasowe:

„Dos Jidisze Wort - Słowo ydowskie" - miesi cznik,
„Midrasz" – dwumiesi cznik.

Najwi ksze imprezy kulturalne:

Festiwal Kultury ydowskiej „Warszawa Singera”,
Dni Ksi ki ydowskiej w Warszawie,
Obchody Rocznicy Powstania w Getcie Warszawskim,
Spotkania z Kultur ydowsk *Simha* we Wrocławiu,

4.3 Charakterystyka społeczno ci posługuj cej si j zykiem regionalnym.

J zykiem kaszubskim jako j zykiem najcz ciej u ywanym w kontaktach domowych, zgodnie z danymi przeprowadzonego w 2002 r. *Narodowego Spisu Powszechnego Ludno ci i Mieszka* , posługuje si 52 665 osób, w tym w województwie pomorskim - 52 588. Najwi ksze skupiska osób u ywaj cych w kontaktach domowych j zyka regionalnego znajduj si w nast puj cych powiatach województwa pomorskiego: kartuskim - 27,57% mieszka ców powiatu, puckim -15,43%, wejherowskim - 5,13% i bytowskim - 2,50%. Na

terenie 10 gmin województwa pomorskiego osoby posługujące się w kontaktach domowych językiem regionalnym stanowi ponad 20% mieszkańców gminy.

W wyborach parlamentarnych przeprowadzonych w 2011 r. społeczność ujęta w języku regionalnym nie wystawiła swoich komitetów wyborczych. Osoby związane z tą społecznością kandydowały z list ogólnokrajowych partii politycznych. W parlamencie funkcjonuje Kaszubski Zespół Parlamentarny skupiający obecnie w swoich szeregach 26 senatorów i posłów działających na rzecz Kaszub i Pomorza. Wśród nich również parlamentarzystów związanych ze społecznością posługującą się językiem regionalnym.

W wyborach samorządowych przeprowadzonych w 2010 r. społeczność ujęta w języku regionalnym nie wystawiła swoich komitetów wyborczych. Kandydaci reprezentujący tę społeczność ubiegali się o mandaty we władzach samorządowych województwa pomorskiego z list różnorodnych komitetów wyborczych. W wyniku wyborów szereg osób związanych ze społecznością kaszubską zasiada w sejmiku województwa pomorskiego oraz w Zarządzie Województwa Pomorskiego. Przedstawiciele społeczności kaszubskiej zasiadają również w radach powiatów: człuchowskiego, kartuskiego, malborskiego, puckiego, wejherowskiego i bytowskiego. Wiele osób związanych ze społecznością kaszubską zostało wybranych na stanowiska wójtów, burmistrzów i prezydentów miast województwa pomorskiego. Osoby należące do społeczności kaszubskiej zasiadają także, z ramienia różnorodnych partii politycznych i komitetów wyborczych, w radach wielu gmin województwa, kierując niektórymi z jednostek samorządu terytorialnego.

W roku szkolnym 2011/2012 język kaszubski uczyło się w 351 placówkach o wiatowych 13 632 uczniów należących do tej społeczności.

Osoby ujęte w kontaktach domowych językiem regionalnym są w większości wiernymi Kościoła Rzymskokatolickiego.

Główne organizacje:

Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie,
Instytut Kaszubski,
Fundacja „Kaszubski Uniwersytet Ludowy”,
Stowarzyszenie „Ziemia Pucka”,
Stowarzyszenie „Kaszëbskô Jednota”.

Najważniejszy tytuł prasowy:

„Pomerania” - miesięcznik.

Niepubliczne media:

Radio „Kaszub” – nadajca programy w języku kaszubskim.

CSBTV – telewizja satelitarna nadająca w 2011 r. m.in. programy w języku kaszubskim,

TVT Teletronik z Kartuz – telewizja kablowa nadająca m.in. programy w języku kaszubskim,

Twoja Telewizja Morska z Wejherowa – telewizja kablowa nadająca m.in. programy w języku kaszubskim.

Największe imprezy kulturalne:

Zjazdy Kaszubów – organizowane corocznie na terenie województwa pomorskiego,

Konkurs Wojewódzki Literatury Kaszubskiej „Rodnô Mòwa”,

Spotkania piszących po kaszubsku,

Letnia Szkoła Języka Kaszubskiego,

Dyktando kaszubskie „Piszã pò kaszëbskù” - królewionka w pałacu”,

Konkurs mowy kaszubskiej „By nie zapomnieć mowy ojców” im. Jana Drzeżdżona.

5. Opis sytuacji na terenach zamieszkałych przez poszczególne mniejszości.

Największe skupiska mniejszości występują w województwach północnej i południowej Polski (województwa: podlaskie – 53,8 tys., warmińsko-mazurskie – 17,1 tys., pomorskie – 5,6 tys. (bez osób posługujących się w kontaktach domowych językiem regionalnym), zachodniopomorskie – 6,0 tys., dolnośląskie – 8,4 tys., opolskie – 105,5 tys., łódzkie – 32,7 tys. i małopolskie - 5,7 tys.)⁴.

Stopa bezrobocia, według danych GUS z końca grudnia 2011 r., wynosi w Polsce 12,5 %. Spośród województw, w których są znaczne skupiska osób należących do mniejszości wyższy od średniej wskaźnik występuje w województwach: warmińsko-mazurskim (20,1 %), zachodniopomorskim (17,5 %), podlaskim (14,1 %) oraz opolskim (13,3 %). Wynik równy średniej krajowej osiągnęło województwo dolnośląskie (12,5 %)

⁴ Na podstawie wyników *Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań* z 2002 r.

natomiast niższa niż średnia krajowa stopa bezrobocia jest w województwach: pomorskim (12,4 %), małopolskim (10,5 %) i łódzkim (10,1 %).

PKB na jednego mieszkańca, według danych GUS na 2009 r., wynosi w Polsce 35.210 zł. Spośród województw, w których mieszkają znaczne skupiska osób należących do mniejszości, PKB na 1 mieszkańca wyższe niż średnia krajowa jest w województwach: łódzkim (37.761 zł) i dolnośląskim (38.395 zł). Niższe jest natomiast w pomorskim (34.267 zł), zachodniopomorskim (30.939 zł), małopolskim (30.220 zł), podlaskim (25.951 zł, opolskim (28.761 zł) i warmińsko-mazurskim (25.970 zł)⁵. Jednocześnie jednak trzy z wymienionych województw (śląskie, dolnośląskie, pomorskie) znajdują się w grupie sześciu województw o najwyższym PKB na jednego mieszkańca.

⁵ Dane na 2009 r. Dane za kolejne lata nie są jeszcze dostępne.

6. Podstawowe dane

	Powierzchnia w tys. km² (2011 r.)	Ludno (2011 r.)	PKB na 1 mieszkańca w PLN (2009 r.)⁶	Bezrobotni zarejestrowani w tys. (2011 r.)	Stopa bezrobocia rejestrowanego w % (2011 r.)
POLSKA	312 679	38 200037	35 210	1982,7	12,5
Dolnośląskie	19 947	2 877840	38 395	143,6	12,5
Kujawsko-Pomorskie	17 972	2 069543	29 834	139,6	16,9
Lubelskie	25 122	2 151895	23 651	122,4	13,3
Lubuskie	13 988	1 011024	30 068	59,1	15,4
Łódzkie	18 219	2 534357	32 162	138,7	12,7
Małopolskie	15 183	3 310094	30 220	145,1	10,5
Mazowieckie	35 558	5 242911	56 383	246,7	9,9
Opolskie	94 12	1 028585	28 761	48,0	13,3
Podkarpackie	17 846	2 103505	24 131	146,2	15,7
Podlaskie	20 187	1 188329	25 951	65,9	14,1
Pomorskie	18 310	2 240319	34 267	106,7	12,4
Śląskie	12 333	4 635882	37 761	186,2	10,1
świętokrzyskie	11 711	1 266014	27 333	83,2	15,3
Warmińsko-Mazurskie	24 173	1 427241	25 970	107,3	20,1
Wielkopolskie	29 826	3 419426	37 424	135,0	9,2
Zachodniopomorskie	22 892	1 693072	30 939	108,9	17,5

ródło: Cykliczne raporty Głównego Urzędu Statystycznego zamieszczone na stronach internetowych GUS (www.stat.gov.pl).

⁶ Dane za kolejne lata nie są jeszcze dostępne.

CZ II: REALIZACJA KONWENCJI RAMOWEJ O OCHRONIE MNIejszo CI NARODOWYCH

Artykuł 1

Ochrona mniejszości narodowych oraz praw i wolności osób należących do tych mniejszości stanowi integralną część międzynarodowej ochrony praw człowieka i, jako taka, wchodzi w zakres współpracy międzynarodowej.

Rzeczpospolita Polska przyjęła szereg aktów prawa międzynarodowego, regulujących m.in. prawa mniejszości narodowych i etnicznych. Informacja na temat statusu prawa międzynarodowego w ustawodawstwie krajowym przekazana została w części pierwszej (rozdział 2).

Artykuł 2

Postanowienia niniejszej Konwencji Ramowej będą stosowane w dobrej wierze, w duchu zrozumienia i tolerancji oraz w zgodzie z zasadami dobrego sąsiedztwa, przyjaznych stosunków i współpracy między państwami.

Ratyfikowanie przez Polskę Konwencji wiązało się z koniecznością dostosowania ustawodawstwa krajowego do wymienionych w niej zasad. Pomyślano o tym w trakcie prac nad projektem ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Przygotowując poszczególne przepisy ustawy kierowano się zasadami zawartymi w Konwencji. W niektórych przypadkach przepisy Konwencji zostały przytoczone wprost. W konsekwencji, dzięki przyjęciu w 2005 r. ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, do polskiego systemu prawnego implementowane zostały wszystkie zasady zawarte w Konwencji.

Ratyfikowanie przez Polskę Konwencji oznaczało jednak przede wszystkim uroczystą deklarację Rzeczypospolitej, że cele wymienione w preambule Konwencji są celami państwa Polskiego. Oznacza to uznanie, że ochrona mniejszości narodowych i etnicznych jest niezbędną dla stabilizacji, bezpieczeństwa i pokoju w Europie, że różnorodność etnicznej, językowej i kulturalnej należy się szacunek. Jest to również wyrazem głębokiego

przekonania, które różnorodnie wzbogaca państwo i jego obywateli. Polska - jako strona *Konwencji* - wnosi do wspólnego dziedzictwa kulturowego Europy bogactwo kultur mniejszości narodowych i etnicznych. Do takiej postawy zobowiązuje Polskę także jej tradycja. Rzeczpospolita była w Europie przez wieki ostoją tolerancji religijnej i narodowościowej. Efektem tej tolerancji jest wielowiekowa obecność w Polsce np. mniejszości tatarskiej, żydowskiej, ormiańskiej, karaimskiej czy romskiej, które - przeladowane w innych krajach - w Polsce znalazły swój dom.

W krajach demokratycznych obecność mniejszości narodowych jest ważnym faktem społecznym i kulturowym. W wyniku zmian jakie dokonały się w Polsce po 1989 r. mniejszości narodowe i etniczne korzystają z pełni praw wynikających z przepisów zawartych w prawie krajowym i międzynarodowym. Polski Rząd pilnie wsłuchuje się w głosy mniejszości, dążąc do stworzenia warunków, które zapewniłyby harmonijny rozwój ich kultury i to samo dotyczy oraz promocji postaw otwartości i tolerancji w środowisku społeczeństwa polskiego, zwłaszcza w środowisku młodzieży. Podejmowanie odpowiednich kroków w celu wspierania działalności zmierzającej do ochrony zachowania i rozwoju to samo dotyczy kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych jest ustawowym obowiązkiem polskich organów władzy publicznej.

Artykuł 3

1. Każda osoba należąca do mniejszości narodowej ma prawo do swobodnej decyzji o traktowaniu jej jako osoby należącej bądź nie należącej do takiej mniejszości, a wybór taki lub korzystanie ze związanych z tym wyborem praw nie pociągnie za sobą jakichkolwiek niekorzystnych skutków.

Art. 53 *Konstytucji* gwarantuje wolność sumienia. Ust. 7 tego artykułu stanowi, iż nikt nie może być obowiązany przez organy władzy publicznej do ujawniania swego światopoglądu, przekonań religijnych lub wyznania. Zgodnie z art. 31 *Konstytucji* wolność człowieka podlega ochronie prawnej i nikogo nie wolno zmuszać do czynienia tego, czego mu prawo nie nakazuje.

Jednocześnie zgodnie z przepisem art. 51 ust. 1 *Konstytucji RP* nikt nie może być obowiązany inaczej niż na podstawie ustawy do ujawniania informacji dotyczących jego osoby.

Jedną z pierwszych ustaw, przyjętych w wyniku zmian ustrojowych w 1989 r. była ustawa z dnia 17 maja 1989 r. *o gwarancjach wolności sumienia i wyznania* (Dz.U. z 2005 r. Nr 231, poz. 1965 z późn. zm.).

Kwestie te reguluje również ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. *o ochronie danych osobowych* (Dz.U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926 z późn. zm.), której przepis art. 27 wprowadza zakaz przetwarzania danych ujawniających pochodzenie rasowe lub etniczne. Przetwarzanie tych danych jest dopuszczalne jedynie w przypadkach wymienionych w ustawie.

Zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy *o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym* „Każda osoba należąca do mniejszości ma prawo do swobodnej decyzji o traktowaniu jej jako osoby należącej do mniejszości, a wybór taki lub korzystanie ze zwiazanych z tym wyborem praw nie pociąga za sobą jakichkolwiek niekorzystnych skutków”. Warto zauważyć, że przepis ten jest powtórzeniem art. 3 ust. 1 *Konwencji*. Ponadto, zgodnie z art. 4 ust. 2 ustawy „nikt nie może być obowiązany, inaczej niż na podstawie ustawy, do ujawnienia informacji o własnej przynależności do mniejszości lub ujawnienia swojego pochodzenia, języka mniejszości lub religii”, a zgodnie z art. 4 ust. 3 „nikt nie może być obowiązany do udowodnienia własnej przynależności do danej mniejszości”.

Warto w tym miejscu poinformować o jeszcze jednym nowym elemencie, który wprowadziła ustawa *o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym*. Art. 2 zawiera definicje mniejszości narodowej i mniejszości etnicznej oraz wylicza mniejszości narodowe i etniczne występujące w Polsce. Aby pewna wspólnota mogła być uznana za mniejszość narodową lub etniczną, jej członkowie muszą posiadać obywatelstwo polskie, a ona sama musi spełniać cztery warunki, przy czym pierwszy warunek jest wspólnych dla mniejszości narodowych i etnicznych, a jeden określa różnic między nimi. Mniejszość narodową lub etniczną jest więc, według tej definicji, grupa obywateli polskich, która spełnia następujące kryteria:

- 1) jest mniej liczebna od pozostałej części ludności Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) w sposób istotny odróżnia się od pozostałych obywateli językiem, kulturą lub tradycją;
- 3) dąży do zachowania swojego języka, kultury lub tradycji;
- 4) ma wiadomo własnej historycznej wspólnoty narodowej i jest ukierunkowana na jej wyrażenie i ochronę;
- 5) jej przodkowie zamieszkiwali obecne terytorium Rzeczypospolitej Polskiej od co najmniej 100 lat.

Za mniejszość narodów uznaje się grupę, która utożsamia się z narodem zorganizowanym we własnym państwie, a za mniejszość etniczną grupę nieutożsamiającą się z takim narodem. Zgodnie z przyjętymi kryteriami, ustawa wymienia mniejszości narodowe (białoruski, czeski, litewski, niemiecki, ormiański, rosyjski, słowacki, ukraiński i żydowski) oraz etniczne (karański, łemkowski, romski i tatarski). Ponadto, ustawa definiuje język regionalny⁷, którym w jej rozumieniu jest język kaszubski. Należy podkreślić, że wszystkie przepisy ustawy w takim samym stopniu odnoszą się do mniejszości narodowych, jak i etnicznych.

Poszanowanie dla kryterium subiektywnego, czyli dla oświadczenia o przynależności do mniejszości narodowej nie pomniejsza walidacyjności i znaczenia kryterium obiektywnego, wedle którego prawne uznanie określonej mniejszości narodowej czy etnicznej należy do organów publicznych państwa w procedurze pozwalającej na odwołanie się do wyższych organów administracyjnych i niezależnych sądów (zob. implikacje wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie *Gorzeliak i Inni przeciwko Polsce*).

Zasada swobodnego decydowania o przynależności do mniejszości narodowej zawarta została w traktatach, które Polska podpisała z: Republiką Federalną Niemiec, Czech i Słowacką Republiką Federacyjną, Ukrainą, Republiką Białoruś oraz Republiką Litewską.

2. Osoby należące do mniejszości narodowych mogą korzystać z praw i wolności wynikających z zasad zawartych w niniejszej Konwencji Ramowej indywidualnie, jak też wspólnie z innymi.

Zgodnie z art. 4 ust. 4 ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym „osoby należące do mniejszości mogą korzystać z praw i wolności wynikających z zasad zawartych w niniejszej ustawie indywidualnie, jak też wspólnie z innymi członkami swojej mniejszości.” Warto zauważyć, że przepis ten stanowi powtórzenie art. 3 ust. 2 Konwencji.

W odniesieniu do osobowego zakresu stosowania Konwencji ramowej Rząd pragnie potwierdzić, że osoby nie należące do mniejszości narodowych, w tym osoby niebędące obywatelami polskimi korzystają na zasadach ogólnych z dobrodziejstwa ustawodawstwa

⁷ Art. 19. 1. Za język regionalny w rozumieniu ustawy, zgodnie z Europejską Kartą Języków Regionalnych lub Mniejszościowych, uważa się język, który:

- 1) jest tradycyjnie używany na terytorium danego państwa przez jego obywateli, którzy stanowią grupę liczebnie mniejszą od reszty ludności tego państwa;
- 2) różni się od oficjalnego języka tego państwa; nie obejmuje to ani dialektów oficjalnego języka państwa, ani języków migrantów.

polskiego oraz ratyfikowanych umów międzynarodowych w zakresie ochrony ich praw i wolności człowieka tak długo jak podlegają jurysdykcji polskich władz publicznych (zob. art. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka). Ponadto należy uwzględnić, że niektóre instrumenty same od siebie nie różnicują mniejszości narodowych od innych grup etnicznych nie będących obywatelami, czego przykładem są Zalecenia Wysokiego Komisarza OBWE do Spraw Mniejszości Narodowych na temat działalności policyjnej w społeczeństwach wieloetnicznych. Zalecenia te adresowane są do Policji realizującej swoje zadania na terenach zamieszkałych na równi przez mniejszości narodowych czy grupy imigrantów zarobkowych.

Możliwość korzystania z praw i wolności indywidualnie lub wspólnie z innymi zawarta została ponadto w traktatach, które Polska podpisała z: Republiką Federalną Niemiec, Czech i Słowack, Republiką Federacyjną, Ukrainą, Republiką Białoruś, oraz Republiką Litewską.

Artykuł 4

1. Strony zobowiązują się zagwarantować osobom należącym do mniejszości narodowych prawo do równości wobec prawa oraz jednakowej ochrony prawa. W tym względzie, jakkolwiek dyskryminacja wynikająca z przynależności do mniejszości narodowej jest zabroniona.

W Rzeczypospolitej Polskiej gwarancje równości wobec prawa mają rangę zasad konstytucyjnych. *Konstytucja RP* wprowadza następujące regulacje odnoszące się do zapewnienia tej zasady:

Art. 2 *Konstytucji* wskazuje, że Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej. Według art. 5 *Konstytucji*, Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą równowagi rozwoju. W art. 7 ustawy zasadniczej zostało zapisane, że organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa.

Osoby, których konstytucyjne prawa i wolności zostały naruszone, mają możliwość dochodzenia tych praw m. in. przed Trybunałem Konstytucyjnym. Przepis art. 79 ust. 1 *Konstytucji* podkreśla, że każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone, ma prawo, na zasadach określonych w ustawie, wnieść skargę do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie zgodnej z *Konstytucją* ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie

którego s d lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o jego wolno ciach lub prawach albo o jego obowi zkach okre lonych w *Konstytucji*.

Zgodnie z art. 80 *Konstytucji* ka dy ma prawo wyst pienia, na zasadach okre lonych w ustawie, do Rzecznika Praw Obywatelskich z wnioskiem o pomoc w ochronie swoich wolno ci lub praw naruszonych przez organy władzy publicznej. Instytucja Rzecznika Praw Obywatelskich została powołana w 1987 roku. Rzecznik Praw Obywatelskich, zgodnie z przepisem art. 208 *Konstytucji*, stoi na stra y wolno ci i praw człowieka i obywatela okre lonych w *Konstytucji* oraz w innych aktach normatywnych (ustawa z dnia 15 lipca 1987 r. *o Rzeczniku Praw Obywatelskich*, Dz.U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147 z pó n. zm.). Od samego pocz tku funkcjonowania instytucji Rzecznika Praw Obywatelskich w zasi gu jej zainteresowa pozostawały sprawy mniejszo ci narodowych i etnicznych.

Zgodnie z przepisem art. 31 *Konstytucji* wolno człowieka podlega ochronie prawnej. Ka dy jest obowi zany szanowa wolno ci i prawa innych. Nikogo nie wolno zmusza do czynienia tego, czego prawo mu nie nakazuje. Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolno ci i praw mog by ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy s konieczne w demokratycznym pa stwie dla jego bezpiecze stwa lub porz dku publicznego, b d dla ochrony rodowiska, zdrowia i moralno ci publicznej, albo wolno ci i praw innych osób. Ograniczenia te nie mog narusza istoty wolno ci i praw.

Art. 32 *Konstytucji* stanowi, e wszyscy s wobec prawa równi. Wszyscy maj prawo do równego traktowania przez władze publiczne. Nikt nie mo e by dyskryminowany w yciu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny.

Dyskryminacji wynikaj cej z przynale no ci do mniejszo ci narodowych lub etnicznych zabrania tak e przepis art. 6 ustawy *o mniejszo ciach narodowych i etnicznych oraz o j zyku regionalnym*.

Szczegółowe uregulowania dotycz ce zakazu wszelkiej dyskryminacji, w tym wynikaj cej z przyczyn narodowo ci i pochodzenia etnicznego, na rynku pracy zapisano w ustawie z dnia 26 czerwca 1974 r. *Kodeks pracy* (Dz.U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 z pó n. zm.). W art. 11³ *Kodeksu* zapisano zakaz jakiegokolwiek dyskryminacji w zatrudnieniu, bezpo redniej lub po redniej, w szczególno ci ze wzgl du na płe , wiek, niepełnosprawno , ras , religi , narodowo , przekonania polityczne, przynale no zwi zkow , pochodzenie etniczne, wyznanie, orientacj seksualn , a tak e ze wzgl du na zatrudnienie na czas okre lony lub nieokre lony albo w pełnym lub w niepełnym wymiarze czasu pracy. Dalsze szczególowe przepisy dotycz ce zakazu dyskryminacji zamieszczono w Rozdziale IIa - *Równe traktowanie w zatrudnieniu Kodeksu pracy*. I tak przepis art. 18^{3a} § 1 *Kodeksu*

stanowi, że pracownicy powinni być równo traktowani w zakresie nawiązania i rozwinięcia stosunku pracy, warunków zatrudnienia, awansowania oraz dostępu do szkolenia w celu podnoszenia kwalifikacji zawodowych, w szczególności bez względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, religię, narodowość, przekonania polityczne, przynależność związkową, pochodzenie etniczne, wyznanie, orientację seksualną, a także bez względu na zatrudnienie na czas określony lub nieokreślony albo w pełnym lub w niepełnym wymiarze czasu pracy. W § 2 wspomnianego artykułu zapisano, iż równe traktowanie w zatrudnieniu oznacza niedyskryminowanie w jakikolwiek sposób, bezpośrednio lub pośrednio, z przyczyn określonych w § 1. W § 5. zapisano natomiast, iż przejawem dyskryminowania w rozumieniu § 2 artykułu jest także działanie polegające na zachęcaniu innej osoby do naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu lub nakazaniu jej naruszenia tej zasady oraz niepożądane zachowanie, którego celem lub skutkiem jest naruszenie godności pracownika i stworzenie wobec niego zastraszającej, wrogiej, poniżającej, upokarzającej lub uwłaczającej atmosfery (molestowanie). Zgodnie z § 7 podporządkowanie się przez pracownika molestowaniu lub molestowaniu seksualnemu (zdefiniowanemu w § 6 artykułu), a także podjęcie przez niego działań przeciwstawiających się molestowaniu lub molestowaniu seksualnemu nie może powodować jakichkolwiek negatywnych konsekwencji wobec pracownika. Zasada niedyskryminacji w zatrudnieniu została więc sformułowana w taki sposób, aby było oczywiste, że jej stosowanie jest podstawowym obowiązkiem pracodawcy. Zakaz dyskryminacji obejmuje wszystkie etapy stosunku pracy, począwszy od doboru pracowników, ustalenia treści stosunku pracy i jego realizacji, na rozwinięciu tego stosunku kończąc. Zakazana jest zarówno dyskryminacja bezpośrednia, jak i pośrednia. We wspomnianym artykule zdefiniowano również oba te pojęcia. Przepis art. 18^{3b} § 1 *Kodeksu pracy* stanowi, że za naruszenie zasady równego traktowania w zatrudnieniu, z zastrzeżeniem przypadków wymienionych w § 2-4 artykułu, uważa się różnicowanie przez pracodawcę sytuacji pracownika z jednej lub kilku przyczyn określonych w art. 18^{3a} § 1, którego skutkiem jest w szczególności: odmowa nawiązania lub rozwinięcia stosunku pracy, niekorzystne ukształtowanie wynagrodzenia za pracę lub innych warunków zatrudnienia albo pominięcie przy awansowaniu lub przyznawaniu innych świadczeń związanych z pracą, pominięcie przy typowaniu do udziału w szkoleniach podnoszących kwalifikacje zawodowe - chyba że pracodawca udowodni, że kierował się obiektywnymi powodami. Zgodnie z § 3 wspomnianego artykułu nie stanowi naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu działania podejmowane przez określony czas, zmierzające do wyrównywania szans wszystkich lub znacznej liczby pracowników wyróżnionych z jednej lub kilku przyczyn

określonych w art. 18^{3a} § 1, przez zmniejszenie na korzyść takich pracowników faktycznych nierówności, w zakresie określonym w tym przepisie. W § 4 zapisano natomiast, iż nie stanowi naruszenia zasady równego traktowania ograniczanie przez kościoły i inne związki wyznaniowe, a także organizacje, których etyka opiera się na religii, wyznaniu lub wiato poglądzie, dostępu do zatrudnienia, ze względu na religię, wyznanie lub wiato pogląd jeżeli rodzaj lub charakter wykonywania działalności przez kościoły i inne związki wyznaniowe, a także organizacje powoduje, że religia, wyznanie lub wiato pogląd są rzeczywistym i decydującym wymaganiem zawodowym stawianym pracownikowi, proporcjonalnym do osiągnięcia zgodnego z prawem celu zróżnicowania sytuacji tej osoby; dotyczy to również wymagania od zatrudnionych działania w dobrej wierze i lojalności wobec etyki kościoła, innego związku wyznaniowego oraz organizacji, których etyka opiera się na religii, wyznaniu lub wiato poglądzie. W art. 18^{3c} zapisano prawo pracowników do jednakowego wynagrodzenia za jednakową pracę lub za pracę o jednakowej wartości. Gwarancje przestrzegania zasady niedyskryminacji w stosunkach pracy zawarte zostały w przepisach art. 18^{3d} *Kodeksu pracy*, zgodnie z którymi osoba, wobec której pracodawca naruszył zasadę równego traktowania w zatrudnieniu, ma prawo do odszkodowania w wysokości nie niższej niż minimalne wynagrodzenie za pracę, ustalone na podstawie odrębnych przepisów. Sprawy o odszkodowania z tytułu dyskryminacji w miejscu pracy, jako oddzielna kategoria spraw, są rozpoznawane przez sądy od dnia 1 stycznia 2002 r. Ponadto, zgodnie z przepisami art. 18^{3e} § 1 skorzystanie przez pracownika z uprawnień przysługujących z tytułu naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu nie może być podstawą niekorzystnego traktowania pracownika, a także nie może powodować jakichkolwiek negatywnych konsekwencji wobec pracownika, zwłaszcza nie może stanowić przyczyny uzasadniającej wypowiedzenie przez pracodawcę stosunku pracy lub jego rozwiązanie bez wypowiedzenia. Zgodnie z § 2 tego artykułu przepis § 1 stosuje się odpowiednio do pracownika, który udzielił w jakiegokolwiek formie wsparcia pracownikowi korzystającemu z uprawnień przysługujących z tytułu naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu.

Poza Kodeksem pracy zakaz dyskryminacji m.in. ze względu na pochodzenie etniczne został wprowadzony w obowiązujący od dnia 1 czerwca 2004 r. ustawie *o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* (Dz.U. z 2008 r. Nr 69, poz. 415 z późn. zm.). W art. 2a ustawy zapisano, że przepisy ustawy chronią przestrzeganie zasady równego traktowania w dostępie i korzystaniu z usług rynku pracy oraz instrumentów rynku pracy bez względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię, wyznanie, wiato pogląd,

niepełnosprawno , wiek lub orientacj seksualn . W art. 10 zaznaczono, i kryteria wydawania zezwole na prac cudzoziemców okre lane przez wojewod nie mog zawiera wymaga dyskryminuj cych ze wzgl du na ple , wiek, niepełnosprawno , ras , narodowo , pochodzenie etniczne, orientacj seksualn , przekonania polityczne i wyznanie religijne, ani ze wzgl du na przynale no zwi zkow lub do organizacji pracodawców. W art. 19c ustawy zapisano, e agencja zatrudnienia nie mo e dyskryminowa ze wzgl du na ple , wiek, niepełnosprawno , ras , religi , pochodzenie etniczne, narodowo , orientacj seksualn , przekonania polityczne i wyznanie, ani ze wzgl du na przynale no zwi zkow osób, dla których poszukuje zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej. W art. 36 – dotycz cym po rednictwa pracy - okre lono w ust. 4, e po rednictwo pracy jest wykonywane nieodpłatnie m.in. zgodnie z zasadami równo ci – oznaczaj cej obowi zek powiatowych urz dów pracy udzielania wszystkim poszukuj cym pracy pomocy w jej znalezieniu, bez wzgl du na ich ple , wiek, niepełnosprawno , ras , religi , narodowo , przekonania polityczne, przynale no zwi zkow , pochodzenie etniczne, wyznanie lub orientacj seksualn . W ust. 5e tego artykułu zapisano natomiast, e powiatowy urz d pracy nie mo e przyj oferty pracy, je eli pracodawca zawarł w ofercie pracy wymagania, które naruszaj zasad równego traktowania w zatrudnieniu w rozumieniu przepisów prawa pracy i mog dyskryminowa kandydatów do pracy, w szczególno ci ze wzgl du na ple , wiek, niepełnosprawno , ras , religi , narodowo , przekonania polityczne, przynale no zwi zkow , pochodzenie etniczne, wyznanie lub orientacj seksualn . W art. 38 dotycz cym poradnictwa zawodowego i informacji zawodowej zapisano, i działania te realizowane s zgodnie m.in. z zasad równo ci bez wzgl du na ple , wiek, niepełnosprawno , ras , pochodzenie etniczne, narodowo , orientacj seksualn , przekonania polityczne i wyznanie religijne lub przynale no zwi zkow . W art. 40 ust. 6 ustawy zapisano natomiast zakaz dyskryminacji przy kierowaniu bezrobotnych na szkolenia. Ustawa przewidziała równie kary za złamanie zawartych w niej zasad dotycz cych zakazu dyskryminacji. I tak w art. 121 ust. 3 ustawy zapisano, i karze grzywny nie ni szej ni 3.000 zł podlega ten, kto prowadzi c agencj zatrudnienia nie przestrzega zasady zakazu dyskryminacji ze wzgl du na ple , wiek, niepełnosprawno , ras , religi , pochodzenie etniczne, narodowo , orientacj seksualn , przekonania polityczne i wyznanie lub ze wzgl du na przynale no zwi zkow . Z kolei w art. 123 sformułowano norm , e kto ze wzgl du na ple , wiek, niepełnosprawno , ras , religi , narodowo , przekonania polityczne, pochodzenie, wyznanie lub orientacj seksualn , odmówił zatrudnienia kandydata na wolnym miejscu zatrudnienia lub miejscu przygotowania zawodowego, podlega karze nie ni szej ni 3.000 zł.

Z dniem 1 stycznia 2011 roku weszła w życie ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz.U. Nr 254, poz. 1700), stanowiąca uzupełnienie istniejących wcześniej regulacji w zakresie zasady równego traktowania bez względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię, wyznanie, wiatopogląd, niepełnosprawność, wiek oraz orientację seksualną. Porządkuje ona sytuację prawną i w pełni implementuje przepisy obowiązujących dyrektyw antidyskryminacyjnych Unii Europejskiej, a jednocześnie określa rodzki prawne ochrony zasady równego traktowania oraz organy odpowiedzialne za realizację zasady równego traktowania.

2. Strony zobowiązują się do przyjęcia, tam, gdzie to konieczne, odpowiednich rodków w celu popierania, we wszystkich sferach życia ekonomicznego, społecznego, politycznego i kulturalnego pełnej i rzeczywistej równości pomiędzy osobami należącymi do mniejszości narodowej a osobami należącymi do większości. W tym względzie wezmą pod uwagę specyficzne warunki osób należących do mniejszości narodowych.

Fundamentalne znaczenie dla zagwarantowania równości wobec prawa oraz jednakowej ochrony prawnej mają postanowienia art. 32 *Konstytucji*. Zgodnie z tym artykułem wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne. Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny. Ponadto, art. 6 ust. 2 ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym zobowiązuje organy władzy publicznej do podejmowania odpowiednich rodków w celu: popierania pełnej i rzeczywistej równości w sferze życia ekonomicznego, społecznego, politycznego i kulturalnego pomiędzy osobami należącymi do mniejszości narodowych lub etnicznych, a osobami należącymi do większości; ochrony osób, które są obiektem dyskryminacji, wrogości lub przemocy, będących skutkiem ich przynależności do mniejszości narodowych lub etnicznych oraz umacniania dialogu międzykulturowego. Natomiast przepis art. 21 ust. 2 ustawy nakłada na ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych m.in. obowiązki dotyczące realizacji zasady równego traktowania osób bez względu na pochodzenie etniczne.

Wspomniana już ustawa o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania określa obszary i sposoby przeciwdziałania naruszeniom zasady równego traktowania między innymi ze względu na pochodzenie etniczne i narodowość.

Dodatkowo zakaz dyskryminacji w zatrudnieniu ustanawia wspomniany już przepis art. 11³ *Kodeksu pracy*, zgodnie z którym nie jest dopuszczalna jakakolwiek dyskryminacja bezpodstawnie lub po podstawnie w zatrudnieniu, w szczególności ze względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, narodowość, przekonania zwłaszcza polityczne lub religijne oraz przynależność do związków.

Mniejszości najbardziej narażoną na dyskryminację i wrogość lub przemoc z przyczyn etnicznych jest mniejszość romska. Mniejszość ta pozostaje w najtrudniejszym położeniu społeczno-ekonomicznym, znacząco odróżniając się na tle pozostałych mniejszości narodowych i etnicznych. Z tego względu w latach 2004-2013 na terenie całego kraju realizowany jest *Program na rzecz społeczności romskiej w Polsce*, przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 19 sierpnia 2003 r., będący kontynuacją wcześniejszego, regionalnego 3-letniego pilotażu.

Koordynatorem *Programu* jest minister właściwy do spraw wyzna religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych (do listopada 2011 r. - Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji, następnie Minister Administracji i Cyfryzacji). Roczna alokacja środków na realizację zadań *Programu* wynosi 10.000.000 zł (ok. 2,278.683 EURO). Ponadto, Ministerstwo Spraw Administracji i Cyfryzacji przeznaczają środki w wysokości ok. 350 000 zł rocznie na realizację systemów stypendialnych dla studentów pochodzenia romskiego oraz uczniów romskich szczególnie uzdolnionych, a od 2011 r. przekazuje także stypendia dla Romów uczących się w szkołach ponadgimnazjalnych. Dodatkowo, Ministerstwo Edukacji Narodowej wyposaża uczniów romskich (niemal 100 % tych uczniów) w podręczniki i przybory szkolne, rocznie wydając na ten cel kwotę 700 000 PLN (ok. 159.508 EURO). Nadzór nad realizacją zadań *Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce* sprawują: wojewodowie (w odniesieniu do zadań realizowanych na obszarze województw), Minister Administracji i Cyfryzacji oraz Minister Edukacji Narodowej (w zakresie dotyczącym edukacji). Do powyższych kwot należy dodać środki przeznaczone na finansowanie zadań *Programu* przez jednostki samorządu terytorialnego, w wysokości około 20 % środków przekazywanych na ten cel z budżetu państwa. Do największych odbiorców pomocy finansowej należą województwa: małopolskie, dolnośląskie, śląskie, które są najliczniej zamieszkanymi przez społeczność romską.

W ramach *Programu* administracja rządowa, jednostki samorządu terytorialnego oraz organizacje pozarządowe realizują szeroki wachlarz działań z zakresu edukacji, poprawy sytuacji bytowej i socjalnej, przeciwdziałania bezrobociu, zdrowia, bezpieczeństwa, kultury i podtrzymywania tożsamości romskiej, upowszechniania wiedzy o społeczności romskiej

oraz popularyzacji wśród Romów wiedzy obywatelskiej. Za priorytetowe uznano zadania edukacyjne (problematyka edukacji uczniów romskich została szczegółowo omówiona w komentarzu do art. 12 ust. 3 *Konwencji*).

W hierarchii celów wynikających z *Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce* poprawa sytuacji bytowej plasuje się bezpośrednio po edukacji. Priorytetem pozostają zadania inwestycyjne zmierzające do poprawy sytuacji mieszkaniowej i sanitarnej, polegające na remontach i wsparciu budownictwa mieszkaniowego, podłączeniu mieszkań do kanalizacji i wodociągów, udostępnieniu bieżącej wody oraz energii elektrycznej. Z trudnej sytuacji bytowej Romów wynikają problemy zdrowotne. Działania mające na celu szeroko rozumianą profilaktykę zdrowotną realizowane są m.in. poprzez zatrudnianie i dofinansowanie pracy pielęgniarek rodowiskowych, które niosą bezpośrednią pomoc medyczną, prowadzą poradnictwo medyczne, a także zajmują się dystrybucją zakupionych z dotacji leków i środków higieny osobistej. Ważnymi uzupełnieniami powyższych działań są: badania profilaktyczne i szczepienia ochronne oraz tzw. „białe dni”, w trakcie których lekarze różnorodnych specjalności udzielają bezpłatnych porad medycznych. Trudna sytuacja bytowa i rodząca się w jej wyniku inne problemy są m.in. konsekwencją braku pracy. Problem ten dotyczy zdecydowanej większości społeczności romskiej w Polsce.

Obok działań edukacyjnych, które w przyszłości mają pomóc Romom w znalezieniu zatrudnienia, w ramach *Programu* podejmowane są bezpośrednie działania umożliwiającej im wejście na rynek pracy. W celu aktywizacji zawodowej społeczności romskiej w ramach *Programu* podjęto, we współpracy z powiatowymi urzędami pracy, działania mające na celu utworzenie nowych miejsc pracy i zatrudnianie osób pochodzenia romskiego, dzięki subsydiowaniu ich miejsc pracy. Ważnym uzupełnieniem działań w tej dziedzinie są szkolenia podnoszące i zmieniające kwalifikacje zawodowe oraz poradnictwo zawodowe.

Jednym z czynników utrudniających integrację Romów, ale również hamujących wchodzenie Romów na rynek pracy, jest ich stereotypowy i zazwyczaj negatywny wizerunek, rozpowszechniony wśród nie-romskiej większości. Stąd rodzi się potrzeba wspierania przedsięwzięć, które dostarczają opinii publicznej rzetelnej wiedzy na temat Romów, a równocześnie nie sprzyjają podtrzymywaniu tożsamości etnicznej Romów. Podejmowane w ramach *Programu* działania prezentują dorobek kultury romskiej za pośrednictwem różnorodnych form (dni kultury, koncertów, wystaw, plenerów, warsztatów itp.). Należy podkreślić, że współorganizatorami i najczęściej bezpośrednimi wykonawcami wspomnianych przedsięwzięć są stowarzyszenia romskie, co jest o tyle istotne, że inicjatywy

artystyczne i kulturalne adresowane są również do osób, które bardzo rzadko stykają z tym środowiskiem.

Drugą grupą zadań stanowi wspieranie istniejących i pomoc w powstawaniu nowych zespołów muzycznych działających przy ośrodkach i centrach kultury oraz wietlicach szkolnych i środowiskowych (w ramach *Programu* finansuje się ok. 50 wietlic środowiskowych, obok dotowanych z innych źródeł wietlic szkolnych). Ponadto, na rynku ukazują się publikacje i materiały edukacyjne skierowane zarówno do Romów, jak i nieromów. Integrację społeczną wspomagają również zadania, które mają na celu zwiększanie współdziałania społeczności romskiej w społeczeństwie obywatelskim. Wzrost aktywności obywatelskiej Romów jest ściśle powiązany ze skutecznym rozwiązywaniem najważniejszych problemów tej społeczności. Na odnotowanie zasługuje systematyczne wsparcie istniejących w kilku województwach biur bezpłatnych porad prawnych dla Romów, a także pomoc w organizacji nowych placówek tego typu. Ważną rolę pełni również spotkania konsultacyjne z udziałem społeczności romskiej oraz lokalnych władz, organizacji pozarządowych, straży gminnych i Policji.

Łącznie, w latach 2007 - 2011 na działania prowadzone w ramach *Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce* przeznaczono środki budżetowe w wysokości: 50.000.000 zł ze środków rezerwy celowej, na systemy stypendialne: 1 797 400 zł ze środków Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (od listopada 2011 r. - ze środków Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji) oraz 3 373 742 zł ze środków Ministerstwa Edukacji Narodowej.

Podjęcie odpowiednich działań w celu popierania rzeczywistej równości we wszystkich sferach życia ekonomicznego, społecznego, politycznego i kulturalnego pomiędzy osobami należącymi do mniejszości narodowych i etnicznych a osobami należącymi do większości, realizowane jest również w ramach programów współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Przykładem takich działań są projekty realizowane w ramach *Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki Poddziałanie 1.3.1. Projekty na rzecz społeczności romskiej* (tzw. komponent romski PO KL) w okresie 2007-2013. Celem prowadzonych w ramach PO KL projektów jest aktywizacja zawodowa i integracja społeczna Romów. Działania realizowane w ramach komponentu romskiego PO KL są komplementarne wobec działań *Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce* i obejmują: edukację, aktywizację zawodową, upowszechnianie wiedzy i działania prozdrowotne. Łączna alokacja środków przeznaczonych na realizację komponentu romskiego PO KL wynosi ok. 22.000.000 EURO. W omawianym okresie wydatkowano kwotę 68.700.000 zł (ok. 15.654.552 EURO).

Finansowe wsparcie edukacji uczniów wywodzących się z mniejszości narodowych i etnicznych, w tym uczniów romskich, ma swoje odzwierciedlenie w stałym – poza wspomnianym *Programem na rzecz społeczności romskiej w Polsce* oraz komponentem romskim – mechanizmie finansowania edukacji na poziomie lokalnym. W oparciu o przepisy o wiatowe jednostki samorządu terytorialnego, na których terenie szkoły organizują dodatkowe zadania dla uczniów pochodzenia romskiego, w tym zatrudniają asystentów edukacji romskiej i nauczycieli wspomagających, otrzymują subwencje o wiatow zwi kszon o 150 % w przeliczeniu na jednego ucznia. W latach 2007 - 2011 łączna kwota przekazana na tego typu działania wyniosła 65.735.789,44 zł (około 14.979.102 EURO).

Na mocy art. 22 *ustawy o wdro eniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania* Pełnomocnik Rz du do Spraw Równego Traktowania został zobowiązany do przygotowania *Krajowego Programu Działania na rzecz Równego Traktowania*, który stanowi b dzie horyzontalną, rz dową strategię na rzecz równego traktowania we wszystkich obszarach ycia społecznego, okre lają c cele i priorytety działania na rzecz równego traktowania oraz sposoby przeciwdziałania dyskryminacji ze wzgl du na płe , ras , pochodzenie etniczne, narodowo , religi , wyznanie, wiatopogl d, niepełnosprawno , wiek oraz orientacj seksualn . Pierwsza edycja programu obejmowała b dzie lata 2012-2017. W 2011 roku zrealizowano wst pn , diagnostyczno-koncepcyjną fazę opracowywania Programu.

3. Rodki przyją te zgodnie z ust pem 2 nie b d uwa ane za akt dyskryminacji.

Polska uznaje, e osiągnię cie celów zamierzonych w ust. 2 poprzez podję cie odpowiednich rodków promuj cych, nie jest w prawie i praktyce polskiej uznawane za dyskryminacj , o ile mie ci si w okre lonych ramach czasowych oraz jest proporcjonalne wobec zało onych celów

Artykuł 5

1. Strony zobowiązuj si wspiera tworzenie warunków koniecznych do utrzymywania i rozwijania przez osoby nale ce do mniejszości narodowych ich kultury, jak równie zachowania zasadniczych elementów ich to samo ci, to jest ich religii, j zyka, tradycji i dziedzictwa kulturowego.

Zasadnicze znaczenie dla interesów mniejszości narodowych i etnicznych ma przepis art. 35 *Konstytucji*. Gwarantuje on bowiem obywatelom polskim należącym do mniejszości narodowych i etnicznych wolność zachowania i rozwoju własnego języka, zachowania obyczajów i tradycji oraz rozwoju własnej kultury. Mniejszości narodowe i etniczne mają prawo do tworzenia własnych instytucji edukacyjnych, kulturalnych i służących ochronie tożsamości religijnej oraz do uczestnictwa w rozstrzyganiu spraw dotyczących ich tożsamości kulturowej.

W myśl art. 48 ust. 1 *Konstytucji* rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami. Wychowanie to powinno uwzględniać stopień dojrzałości dziecka, a także wolność jego sumienia i wyznania oraz jego przekonania. Zasada ta została rozwinięta w art. 53 ust. 3 *Konstytucji*, który gwarantuje rodzicom prawo do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi zasadami, za kolejny ustęp tego artykułu stanowi, iż religia jako ciążąca lub innego związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej może być przedmiotem nauczania w szkole, przy czym nie może być naruszona wolność sumienia i religii innych osób. Realizacja tych gwarancji s.m.in. rozwinięta funkcjonuje w polskim systemie oświaty. System ten umożliwia zachowanie tożsamości osób należących do mniejszości narodowych, wyrażającej się w wyznawanej religii. Na życzenie rodziców (bądź prawnych opiekunów dziecka), a w przypadku starszej młodzieży – na życzenie samych uczniów, w publicznych szkołach bądź przedszkolach organizowane jest nauczanie religii konfesyjnej. Podstawą prawną do organizowania tej nauki daje art. 12 ustawy z dnia 7 września 1991 r. *o systemie oświaty* (Dz.U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.), a także przepis wykonawczy do tego aktu – rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. *w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach* (Dz.U. Nr 36, poz. 155 z późn. zm.).

Poznanie i zachowanie tradycji i dziedzictwa kulturowego w przypadku uczniów należących do mniejszości narodowych odbywa się w trakcie całego procesu dydaktyczno-wychowawczego, realizowanego w szkołach dla mniejszości narodowych (opisanych szerzej przy omawianiu art. 14 *Konwencji*). W czasie m.in. lekcji historii i geografii wprowadza się elementy historii i kultury kraju, zamieszkanego przez naród, z którego kulturowo sama się mniejszość .

Nowe, kluczowe rozwiązania dotyczące wspierania przez organy władzy publicznej działalności zmierzającej do ochrony, zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych, wprowadzone zostały w ustawie *o mniejszościach*

narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Już w pierwszym zdaniu art. 1 ust. 1 ustawy mowa jest o tym, że „ustawa reguluje sprawy związane z zachowaniem i rozwojem to samo ci kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz zachowanie i rozwojem języka regionalnego”. Zasadnicze znaczenie dla realizacji art. 5 ust. 1 *Konwencji* ma jednak art. 18 ustawy. Nakłada on na organy władzy publicznej obowiązek podejmowania odpowiednich środków mających w celu wspieranie działalności zmierzającej do ochrony, zachowania i rozwoju to samo ci kulturowej mniejszości. Nowością w stosunku do wcześniejszych obowiązków prawnych jest możliwość przekazywania - na zadania realizowane przez organizacje mniejszości lub instytucje kulturalne mające istotne znaczenie dla kultury mniejszości - nie tylko dotacji celowych, ale także podmiotowych. Wprowadzenie możliwości przekazywania dotacji podmiotowych jest realizacją postulatów zgłaszanych od lat przez mniejszości narodowe i etniczne.

Ustawa określa dziesięć grup zadań, na które mogą być przekazywane dotacje. Są to:

- 1) działalność instytucji kulturalnych, ruchu artystycznego i twórczości mniejszości oraz imprez artystycznych mających istotne znaczenie dla kultury mniejszości;
- 2) inwestycje służące zachowaniu to samo ci kulturowej mniejszości;
- 3) wydawanie księzek, czasopism, periodyków i druków ulotnych w językach mniejszości lub w języku polskim, w postaci drukowanej oraz w innych technikach zapisu obrazu i dźwięku;
- 4) wspieranie programów telewizyjnych i audycji radiowych realizowanych przez mniejszości;
- 5) ochrona miejsc związanych z kulturą mniejszości;
- 6) działalność wietlicowa;
- 7) prowadzenie bibliotek oraz dokumentacji życia kulturalnego i artystycznego mniejszości;
- 8) edukacja dzieci i młodzieży realizowana w różnych formach;
- 9) propagowanie wiedzy o mniejszościach;
- 10) inne programy mające na celu wspieranie działalności zmierzającej do ochrony, zachowania i rozwoju to samo ci kulturowej mniejszości oraz programy wspierające integrację obywatelską mniejszości.

Wśród wymienionych zadań w szczególności należy zwrócić uwagę na możliwość przekazywania dotacji na inwestycje, mniejszości domagały się bowiem od lat uchwalenia takiego przepisu. Należy także wskazać, że na realizację wyżej wspomnianych grup zadań organizacje mniejszości oraz instytucje kulturalne mające istotne znaczenie dla kultury

mniejszości mogą otrzymywać dotacje podmiotowe. Ustawa uwzględniała te specyfiki mniejszości i przewidywała, że dotacje dla nich, o ile są przyznawane z budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw wyzna religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, mogą być udzielane z pominięciem otwartego konkursu ofert. Minister właściwy do spraw wyzna religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, którym obecnie jest Minister Administracji i Cyfryzacji, corocznie ogłasza zasady postępowania w sprawach dotyczących udzielania dotacji. Należy podkreślić, że przedstawiciele mniejszości uczestniczą w wypracowaniu tych zasad (początkowo za pośrednictwem Zespołu do Spraw Mniejszości Narodowych, obecnie za pośrednictwem Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych). Od roku 2010 uczestniczą również, za pośrednictwem wytypowanych ekspertów, w pracach Komisji oceniającej wnioski o dotacje, powoływanej corocznie w Ministerstwie.

W latach 2007 – 2011 na realizację zadań służących podtrzymaniu i rozwojowi tożsamości kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz zachowaniu i rozwojowi języka regionalnego z budżetu ministra właściwego do spraw wyzna religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych (Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji) przekazano łącznie 66.302.754,49 złotych (ok. 15.108.295 EURO⁸). W poszczególnych latach przekazano w 2007 r. – 12.262.592,03 zł, w 2008 r. – 14.295.883,04 zł, w 2009 r. – 13.104.025,80 zł, w 2010 r. - 12.980.579,04 zł i w 2011 - 13.659.674,58 zł. Co warto podkreślić kwota przekazana w roku 2011 jest o ponad 2.000.000 złotych większa od sumy przyznanej w roku 2006 (10.944.000 zł), który był pierwszym rokiem, w którym budżet państwa kształtowany był z uwzględnieniem przepisów ustawy. W roku 2012 suma dotacji przyznanych z budżetu Ministra Administracji i Cyfryzacji (w którego gestii znajdują się obecnie sprawy mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego) wyniesie 14.166.326,35 zł. Zestawienie łącznych kwot przekazywanych poszczególnym mniejszościom z budżetu państwa w latach 2007-2011 obrazują poniższe tabele. Należy zauważyć, że tabele te nie uwzględniają środków, z których osoby należące do mniejszości korzystają na ogólnych zasadach (są to wyłącznie dodatkowe kwoty związane z podtrzymaniem tożsamości kulturowej mniejszości lub ochroną języka). Należy również wskazać, że powyższe dane obejmują jedynie środki przekazywane z budżetu państwa, nie obejmują natomiast środków wydatkowanych przez jednostki samorządu terytorialnego.

⁸ Kurs sprzedaży EURO (4,3885 zł za 1 EURO) na podstawie Tabeli kursów nr 103/C/NBP/2012 z dnia 29 maja 2012 r.

Dane umieszczone w tabelach nie uwzględniają również kwot przekazywanych przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na realizację zadań w różnym stopniu służących rozwojowi kultury oraz promocji wiedzy o historii i tradycji mniejszości narodowych i etnicznych oraz zachowaniu i rozwojowi języka regionalnego⁹. Wiskoszona zadania realizowanych dzięki wspomnianym dotacjom miała na celu promocję wiedzy o historii, tradycji i kulturze mniejszości. Miały one jednak również znaczenie dla podtrzymania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości. Z dotacji Ministra MKiDN w latach 2007-2011 skorzystały mniejszości: łemkowska, karaimska, romska, tatarska, ormiańska, ukraińska i żydowska oraz społeczność posługująca się językiem regionalnym. Łączna kwota wydatków przeznaczonych z budżetu Ministra MKiDN na te cele w latach 2007-2011 wyniosła 16.673.529,36 (około 3.799.369 EURO) złotych oraz 5.534.932 EURO. Największą część wspomnianych środków (14.876.264,69 zł (około 3.389.829 EURO) i 5.534.932 EURO) przeznaczono na realizację zadań dotyczących kultury i tradycji żydowskiej. Ponadto, ze środków budżetowych państwa polskiego tworzone jest w Warszawie Muzeum Historii Żydów Polskich (środki na ten cel nie zostały wliczone do podanych wyżej sum).

⁹ Na podstawie danych z realizacji programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz zebranych deklaracji podległych MKiDN instytucji i organów.

**FINANSOWANIE MNIEJSZO CI NARODOWYCH I ETNICZNYCH ORAZ SPOŁECZNO CI
POSŁUGUJ CEJ SI JEZYKIEM REGIONALNYM W 2007 r.**

Mniejszo narodowa lub etniczna lub społeczno posługuj ca si j zykiem regionalnym	Finansowanie wydatków edukacyjnych			Dotacje na realizacj zada maj cych na celu ochron , zachowanie i rozwój to samo ci kulturowej mniejszo ci narodowych i etnicznych oraz zachowanie i rozwój j zyka regionalnego			Program na rzecz społeczności romskiej w Polsce	SUMA
	Podr czniki	Subwencja o wiatowa	Edukacyjne inne	Dotacje celowe	Dotacje celowe przeznaczone na inwestycje	Dotacje podmiotowe		
Białoruska	-	7.399.906,43	9.305	1.866.887,50	-	36.000	-	9.312.098,93
Czeska	-	-	-	18.250	-	-	-	18.250
Karaimska	-	-	-	46.000	-	3.966,96	-	49.966,96
Litewska	425.102	1.598.569,01	18.700	600.288	453.000	152.482,42	-	3.248.141,43
Łemkowska	103.200	1.923.783,12	-	917.279,50	210.432	75.923,88	-	3.230.618,50
Niemiecka	-	62.840.457,89	3.800	1.105.797,04	-	356.577,48	-	64.306.632,41
Ormia ska	-	103.339,23	-	97.389	26.218	57.980	-	284.926,23
Romska	-	10.023.520,15	-	902.017	15.000	159.342	10.910.000 ¹⁰	22.009.879,15
Rosyjska	-	-	-	98.590	-	-	-	98.590
Słowacka	48.340	1.249.324,20	-	340.000	300.000	75.000	-	2.012.664,20
Tatarska	-	-	-	47.000	-	-	-	47.000
Ukrai ska	226.590	10.265.498,66	-	1.490.065,50	147.645,49	206.569,26	-	12.336.368,91
ydowska	-	350.305,49	-	871.292	35.000	321.140	-	1.577.737,49
J zyk kaszubski	424.740	18.844.786,85	16.424	605.851	444.000	179.608	-	20.515.409,85
SUMA	1.227.972	114.599. 491,03	48.229	9.006.706,54	1.631.295,49	1.624.590	10.910.000	139.048.284,06

¹⁰ W tym 10.000.000 pochodzi ce z rezerwy celowej bud etu Pa stwa Pomoc dla społeczno ci romskiej, 310.000 przyznane z bud etu Ministra Spraw Wewn trznych i Administracji oraz 600.000 przyznane z bud etu Ministra Edukacji Narodowej (z czego wykorzystano 499.185)

**FINANSOWANIE MNIEJSZO CI NARODOWYCH I ETNICZNYCH ORAZ SPOŁECZNO CI
POSŁUGUJ CEJ SI JEZYKIEM REGIONALNYM W 2008 r.**

Mniejszo narodowa lub etniczna lub społeczno posługuj ca si j zykiem regionalnym	Finansowanie wydatków edukacyjnych			Dotacje na realizacj zada maj cych na celu ochron , zachowanie i rozwój to samo ci kulturowej mniejszo ci narodowych i etnicznych oraz zachowanie i rozwój j zyka regionalnego				Program na rzecz społeczno ci romskiej w Polsce	SUMA
	Podr czniki	Subwencja o wiatowa	Edukacyjne inne	Dotacje celowe	Dotacje celowe przeznaczone na inwestycje	Dotacje podmiotowe	Dotacje na wymian tablic zwi zan z wprowadzeniem dodatkowych nazw		
Białoruska	-	8.848.305,26	-	1.870.150	29.700	32.733	-	-	10.780.888,26
Czeska	-	-	-	58.970	-	-	-	-	58.970
Karaimska	-	-	-	32.756,80	-	1.671	-	-	34.427,80
Litewska	289.050	1.581.873,85	-	488.666	2.553.000	148.323	-	-	5.060.912,85
Łemkowska	127.950	1.889.728,69	-	917.190	70.433,66	82.330	-	-	3.087.632,35
Niemiecka	-	72.062.032,51	-	1.096.018,59	-	252.287,16	250.187,56	-	73.660.525,82
Ormia ska	-	196.507,99	-	110.624	-	68.672,20	-	-	375.804,19
Romska	-	10.503.713,93	-	900.850	254.353,20	93.225,04	-	11058000 ¹¹	22.810.142,17
Rosyjska	-	101.848	-	44.770	-	6.000	-	-	152.618
Słowacka	-	1.213.767,63	-	323.000	450.000	83.427	-	-	2.070.194,63
Tatarska	-	-	-	88.000	-	-	-	-	88.000
Ukrai ska	542.562	10.269.487,54	30.000	1.637.220	6.600	178.430	-	-	12.664.299,54
ydowska	-	730.679,59	-	868.769,30	-	195.783	-	-	1.795.231,89
J zyk kaszubski	334.995	31.182.648,99	16.624	657.073	521.499,98	173.357,11	193.345,36	-	33.079.543,44
SUMA	1.294.557	138.580.593,98	46.624	9.094.057,69	3.885.586,84	1.316.238,51	443.532,92	11.058.000	165.719.190,94

¹¹ W tym 10.000.000 pochodzi ce z rezerwy celowej bud etu Pa stwa Pomoc dla społeczno ci romskiej, 358.000 przyznane z bud etu Ministra Spraw Wewn trznych i Administracji oraz 700.000 przyznane z bud etu Ministra Edukacji Narodowej (wykorzystano 672.000)

**FINANSOWANIE MNIEJSZO CI NARODOWYCH I ETNICZNYCH ORAZ SPOŁECZNO CI
POSŁUGUJ CEJ SI JEZYKIEM REGIONALNYM W 2009 r.**

Mniejszo narodowa lub etniczna lub społeczno posługuj ca si j zykiem regionalnym	Finansowanie wydatków edukacyjnych			Dotacje na realizacj zada maj cych na celu ochron , zachowanie i rozwój to samo ci kulturowej mniejszo ci narodowych i etnicznych oraz zachowanie i rozwój j zyka regionalnego				Program na rzecz społeczno ci romskiej w Polsce	SUMA
	Podr czniki	Subwencja o wiatowa	Edukacyjne inne	Dotacje celowe	Dotacje celowe przeznaczone na inwestycje	Dotacje podmiotowe	Dotacje na wymian tablic zwi zan z wprowadzeniem dodatkowych nazw		
Białoruska	-	9.890.159,37	-	1.764.572,74	314.000	62.054	-	-	12.030.786,11
Czeska	-	6.840,26	-	-	-	-	-	-	6.840,26
Karaimska	-	-	-	30.645	-	8.355,84	-	-	39.000,84
Litewska	345.250	1.620.050,61	29.900	422.120	1.500.000	183.968	85.554,29	-	4.186.842,90
Łemkowska	-	2.188.469,30	-	784.200	527.998,58	106.400	3.557,15	-	3.610.625,03
Niemiecka	-	82.085.686,75	-	1.100.953,68	48.000	547.860,96	448.335,11	-	84.230.836,50
Ormia ska	-	98.521,34	-	136.120	-	18.914	-	-	253.555,34
Romska	-	12.861.236,39	-	757.500	-	100.683	-	11.060.000 ¹²	24.779.419,39
Rosyjska	-	136.841,64	-	80.260	-	12.760	-	-	229.861,64
Słowacka	-	1.367.856,79	-	345.000	350.000	35.000	-	-	2.097.856,79
Tatarska	-	-	-	59.950	-	-	-	-	59.950
Ukrai ska	367.738	12.054.874,92	36.500	1.300.800	90.000	212.800	-	-	14.062.712,92
ydowska	-	671.443,25	-	694.006	-	183.260	-	-	1.548.709,25
J zyki kaszubski	200.000	47.215.061,19	-	673.900	474.000	177.944	-	-	48.740.905,19
SUMA	912.988	170.197.041,81	66.400	8.150.027,42	3.303.998,58	1.649.999,80	537.446,55	11.060.000	195.877.902,16

¹² W tym 10.000.000 pochodzi ce z rezerwy celowej bud etu Pa stwa Pomoc dla społeczo ci romskiej, 360.000 przyznane z bud etu Ministra Spraw Wewn trznych i Administracji oraz 700.000 przyznane z bud etu Ministra Edukacji Narodowej (z czego wykorzystano 660.100)

**FINANSOWANIE MNIEJSZO CI NARODOWYCH I ETNICZNYCH ORAZ SPOŁECZNO CI
POSŁUGUJ CEJ SI JEZYKIEM REGIONALNYM W 2010 r.**

Mniejszo narodowa lub etniczna lub społeczno posługuj ca si j zykiem regionalnym	Finansowanie wydatków edukacyjnych			Dotacje na realizacj zada maj cych na celu ochron , zachowanie i rozwój to samo ci kulturowej mniejszo ci narodowych i etnicznych oraz zachowanie i rozwój j zyka regionalnego				Program na rzecz społeczno ci romskiej w Polsce	SUMA
	Podr czniki	Subwencja o wiatowa	Edukacyjne inne ¹³	Dotacje celowe	Dotacje celowe przeznaczone na inwestycje	Dotacje podmiotowe	Dotacje na wymian tablic zwi zan z wprowadzeniem dodatkowych nazw		
Białoruska	-	9.984.341,10	-	1.749.556	360.000	108.002,67	-	-	12.201.899,77
Czeska	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Karaimska	-	-	-	37.970	-	-	-	-	37.970
Litewska	133.500	1.684.538,23	-	437.600	1.840.000	168.712	-	-	4.264.350,23
Łemkowska	-	1.842.369,71	-	746.500	150.998,85	106.510	-	-	2.846.378,56
Niemiecka	-	91.437.045,42	88.576	1.153.110	-	475.700	241.611,66	-	93.396.043,08
Ormia ska	-	127.007,46	-	163.600	140.000	17.760	-	-	448.367,46
Romska	-	15.655.320,53	-	428.750	-	70.544	-	11 095 000 ¹⁴	27.249.614,53
Rosyjska	-	-	-	81.800	-	10.300	-	-	92.100
Słowacka	-	1.279.829,58	14.912	350.000	500.000	30.000	-	-	2.174.741,58
Tatarska	-	-	-	66.000	-	-	-	-	66.000
Ukrai ska	167.382	12.764.209,76	70.446	1.321.400	160.000	210.800	-	-	14.694.237,76
ydowska	-	720.606,17	48.335	711.300	-	129.000	-	-	1.609.241,17
J zyk kaszubski	81.000	61.975.659,09	-	685.700	408.965,52	160.000	420.446,61	-	63.731.771,22
SUMA	381.882	197.470.927,05	222.269	7.933.286	3.559.964,37	1.487.328,67	662.058,27	11 095 000	222.812.715,36

¹³ W tym kwoty przyznane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej organizacjom pozarządowym w formie dotacji na realizację działań związanych z edukacją uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczno ci posługującej językiem regionalnym.

¹⁴ W tym 10.000.000 pochodzi z rezerwy celowej budżetu Państwa Pomoc dla społeczno ci romskiej, 395.000 przyznane z budżetu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz 700.000 przyznane z budżetu Ministra Edukacji Narodowej.

**FINANSOWANIE MNIEJSZO CI NARODOWYCH I ETNICZNYCH ORAZ SPOŁECZNO CI
POŚLUGUJ CEJ SI JEZYKIEM REGIONALNYM W 2011 r.**

Mniejszo narodowa lub etniczna lub społeczno posługuj ca si j zykiem regionalnym	Finansowanie wydatków edukacyjnych			Dotacje na realizacj zada maj cych na celu ochron , zachowanie i rozwój to samo ci kulturowej mniejszo ci narodowych i etnicznych oraz zachowanie i rozwój j zyka regionalnego				Program na rzecz społeczno ci romskiej w Polsce	SUMA
	Podr czniki	Subwencja o wiatowa	Edukacyjne inne ¹⁵	Dotacje celowe	Dotacje celowe przeznaczone na inwestycje i remonty	Dotacje podmiotowe	Dotacje na wymian tablic zwi zan z wprowadzenie m dodatkowych nazw		
Białoruska	-	10.050.731,29	15.799	2.044.971,80	341.328	134.926	183.393,09	-	12.771.149,18
Czeska	-	-	-	47.000	-	-	-	-	47.000
Karaimska	-	-	-	43.900	-	8.356,32	-	-	52.256,32
Litewska	478.960	1.679.474,64	-	565.175	310.538	182.842	-	-	3.216.989,64
Łemkowska	-	1.842.081,63	-	1.026.480	94.295	75.300	-	-	3.038.156,63
Niemiecka	-	105.437.036,58	-	1.609.655	40.000	545.200	251.079,58	-	107.882.971,16
Ormia ska	-	108.114,52	-	236.086	125.000	54.320	-	-	523.520,52
Romska	-	16.691.998,44	26.022	826.970,56	-	48.039	-	11.120.000 ¹⁶	28.713.030
Rosyjska	-	-	-	95.700	-	12.210	-	-	107.910,00
Słowacka	-	1.404.649,01	-	415.200	-	30.000	-	-	1.849.849,01
Tatarska	-	-	-	114.340	-	6.000	-	-	120.340
Ukrai ska	247.580,55	14.116.389,72	15.597	1.940.800	418.859	227.000	-	-	16.966.226,27
ydowska	-	824.673,11	-	870.482,90	-	154.200	-	-	1.849.356,01
J zyk kaszubski	204.600	74.030.848,45	-	844.500	-	170.000	663.204,70	-	75.913.153,15
SUMA	931.140,55	226.185.997,39	57.418	10.681.261,26	1.330.020	1.648.393,32	1.097.677,37	11.060.000	253.051.907,89

¹⁵ Wył cznie kwoty przyznane w omawianym okresie przez Ministerstwo Edukacji Narodowej organizacjom pozarz dowym w formie dotacji na realizacj działa zwi zanych z edukacj uczniw nale cych do mniejszo ci narodowych i etnicznych oraz społeczno ci posługuj cej si j zykiem regionalnym.

¹⁶ W tym 10.000.000 pochodz ce z rezerwy celowej bud etu Pa stwa Pomoc dla społeczno ci romskiej, 420.000 przyznane z bud etu Ministra Spraw Wewn trznych i Administracji oraz 700.000 przyznane z bud etu Ministra Edukacji Narodowej.

Mniejszości narodowe i etniczne oraz społeczno kaszubska korzystają ze zwielokrotnionej, w stosunku do ogółu szkół, subwencji o wiatowej. Kwota ta wyniosła ogółem w roku 2011 - 209.493.998,95 zł (około 47.737.040 EURO).

Warto w tym miejscu zaznaczyć, że odrębny przepis ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym określa, że środkami mającymi na celu wspieranie działalności zmierzającej do ochrony, zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości, mogą być również środki przekazywane z budżetu jednostek samorządu terytorialnego.

2. Bez uszczerbku dla środków podejmowanych stosownie do ich generalnej polityki integracyjnej, Strony powstrzymają się od działań lub praktyk mających na celu asymilację osób należących do mniejszości narodowych wbrew ich woli i będą chronić te osoby przed jakimkolwiek działaniem mającym na celu taką asymilację.

Zgodnie z art. 35 *Konstytucji* obywatele polscy należący do mniejszości narodowych i etnicznych mają prawo do zachowania i rozwoju własnego języka, zachowania obyczajów i tradycji oraz rozwoju własnej kultury. Przedstawiciele mniejszości mają również prawo do tworzenia własnych instytucji edukacyjnych, kulturalnych i instytucji służących ochronie tożsamości religijnej oraz do uczestnictwa w rozstrzyganiu spraw dotyczących ich tożsamości kulturowej.

Ponadto, zgodnie z art. 5 ust. 1 ustawy *o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym*, „zabrania się stosowania środków mających na celu asymilację osób należących do mniejszości, jeżeli środki te są stosowane wbrew ich woli”. Warto zauważyć, że przepis ten jest zbliżony w swoim brzmieniu do art. 5 ust. 2 *Konwencji*.

Zakaz działań mających na celu asymilację mniejszości narodowych zapisany został w *Traktacie między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy* z dnia 26 kwietnia 1994 roku (Dz.U. z 1995 r. Nr 15, poz. 17). Art. 15 tego traktatu zawiera zapewnienie, że strony powstrzymają się od jakichkolwiek działań mogących doprowadzić do asymilacji członków mniejszości narodowej wbrew ich woli.

W swoich działaniach na rzecz polityki integracji społecznej Polska nie odwołuje się do jakichkolwiek polityk czy praktyk skierowanych na asymilację osób należących do mniejszości narodowych. Fundamentalną zasadą polskiej polityki integracji jest odwoływanie się do takich środków i metod, które oddziałują integracyjnie przy poszanowaniu

i wzmocnieniu kulturowej odrębności narodowych wedle zasady, która określa się jako - „integracja z poszanowaniem odrębności” („integration respecting diversity”).

Artykuł 6

1. Strony będą umacniać ducha tolerancji oraz dialog międzykulturowy i podejmować skuteczne środki w celu wspierania wzajemnego poszanowania, zrozumienia i współpracy pomiędzy wszystkimi osobami mieszkającymi na ich terytoriach niezależnie od ich tożsamości etnicznej, kulturalnej, językowej i religijnej, zwłaszcza w zakresie edukacji, kultury i środków przekazu.

Art. 13 *Konstytucji* zawiera zakaz istnienia organizacji, których program lub działalność zakłada lub odwołuje się do nienawiści narodowej, a artykuły 119 i 257 *Kodeksu karnego* (Dz.U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.) przewidują sankcje za stosowanie przemocy, groźby przemocy bądź znieważanie osób z powodu ich przynależności narodowej.

Jednocześnie przepis art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy *o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym* przewiduje, że organy władzy publicznej są zobowiązane podejmować odpowiednie środki w celu umacniania dialogu międzykulturowego.

W omawianym okresie szereg działań, których celem jest promowanie tolerancji oraz zwalczanie uprzedzeń, w tym uprzedzeń prowadzących do antysemityzmu podjętą Pełnomocnik Rządu do spraw Równego Traktowania. Wśród najważniejszych z nich wymienić należy:

- Przeprowadzoną w maju 2011 r. kampanię społeczną pod hasłem „Wymie my ksenofobi z ulic – letnie porządki dla tolerancji”, celem której było usunięcie antysemickich, rasistowskich i ksenofobicznych napisów z przestrzeni publicznej polskich miast oraz emitowany z inicjatywy Pełnomocnik na antenie telewizji publicznej cykl audycji „Jeste my różni, jeste my równi”, w ramach którego przedstawiane są pozytywne aspekty wielokulturowości;
- Zorganizowane w kwietniu 2011 roku, z okazji Międzynarodowego Dnia Romów, seminarium „Był Romk w XXI wieku”, poświęcone roli społecznej i sytuacji kobiet romskich w Polsce. Celem pierwszego ogólnopolskiego spotkania poświęconego tej tematyce, z udziałem przedstawicielek i przedstawicieli stowarzyszeń romskich, administracji publicznej i ekspertów, było zdiagnozowanie obecnej sytuacji kobiet romskich w Polsce i na tej podstawie sformułowanie listy problemów

i rekomendacji niezbędnych działań. Seminarium towarzyszyła wystawa „Romowie” w cyklu „Pikno w różnorodności”;

- Zorganizowany 17 października 2010 Diversity Day - wydarzenie odbyło się wokół kompleksu handlowego Złote Tarasy w Warszawie, gdzie ustawiono stoiska informacyjne, przeprowadzono debaty, konkursy i quizy, zaprezentowano wystaw fotograficzną oraz wystawy artystyczne. Uczestnikami wydarzenia były między innymi stowarzyszenia mniejszości narodowych i etnicznych, a także organizacje pozarządowe wyspecjalizowane w przeciwdziałaniu dyskryminacji;
- Zorganizowanie we współpracy z Komisją Europejską, w ramach programu polskiej prezydencji w Radzie Unii Europejskiej, V Europejskiego Szczytu Równości – „Promowanie równości na szczeblu lokalnym i regionalnym” (Poznań 14 - 15 listopada 2011 roku). W szczyście uczestniczyło ok. 250 oficjalnych przedstawicieli państw członkowskich Unii Europejskiej, państw kandydujących, państw EOG-EFTA, organizacji międzynarodowych oraz organizacji pozarządowych z całej Europy. Problematyka równego traktowania bez względu na pochodzenie etniczne i narodowość pojawiała się we wszystkich debatach prowadzonych w czasie szczytu, najpełniej w trakcie warsztatu poświęconego efektywnemu wykorzystaniu środków unijnych na szczeblu lokalnym i regionalnym do celów związanych z realizacją polityki niedyskryminacji mniejszości, w tym społeczno-romskiej.

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania podjął także problematykę rasizmu i ksenofobii w sporcie. We współpracy z Ministerstwem Sportu i Turystyki, Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji, Polskim Komitetem Olimpijskim oraz Stowarzyszeniem „Nigdy Więcej” dwukrotnie (2009 i 2010) zorganizował konferencje „Nie – dla rasizmu w sporcie”. Ich uczestnikami byli przedstawiciele wszystkich rodzajów związków sportowych działających w Polsce, sportowcy, urzędnicy i dziennikarze. Pierwsza konferencja, która miała miejsce w październiku 2009 roku, zakończyła się podpisaniem deklaracji *Nie – dla rasizmu w sporcie*. Deklaracja (podpisana przez przedstawicieli rządu oraz 44 z 68 zarejestrowanych w Polsce związków sportowych) odwołuje się między innymi do zaleceń Europejskiej Komisji przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji w sprawie zwalczania rasizmu w sporcie i stanowi publiczne potwierdzenie zaangażowania organizatorów sportu zawodowego w budowanie poprzez sport otwartego, tolerancyjnego społeczeństwa, wolnego od rasizmu i ksenofobii. W czasie drugiej konferencji, która odbyła się w grudniu 2010 roku, dokonano przeglądu działań, których celem było wyeliminowanie rasizmu ze sportu. Zaprezentowano te dobre praktyki w tym zakresie. Konferencji towarzyszyło uroczyste

rozstrzygnięcie konkursu dla dziennikarzy „Stop rasizmowi w sporcie”, zorganizowanego przez Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania w partnerstwie z Przedstawicielstwem Komisji Europejskiej w Polsce.

Ponadto wśród działań związanych z propagowaniem idei tolerancji i zwalczaniem postaw rasistowskich i ksenofobicznych wymieni należy współrealizowane przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (wcześniej Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji), Ministerstwo Sportu i Turystyki, władze samorządowe miasta Łodzi, Polski Komitet Olimpijski, Uniwersytet Łódzki, Policję, Straż Miejską, organizacje zajmujące się zwalczaniem rasizmu i ksenofobii oraz lokalne kluby sportowe akcją „Jestem fair”. Projekt jest kontynuacją programu pilotażowego realizowanego w roku szkolnym 2009/2010 w czterech szkołach podstawowych z terenu miasta Łodzi. Celem głównym projektu jest propagowanie idei fair play, jako edukacyjnego elementu zwalczania rasizmu, ksenofobii i antysemityzmu oraz upowszechnianie postawy większego zrozumienia i tolerancji dla innych osób, kultur i wyznań wśród uczniów klas pierwszych łódzkich gimnazjów.

2. Strony zobowiązują się podjąć odpowiednie środki chroniące osoby, które mogą być obiektem zastraszania bądź aktów dyskryminacji, wrogości lub przemocy bądź innych skutkiem ich etnicznej, kulturalnej, językowej i religijnej tożsamości.

Regulacje dotyczące zakazu dyskryminacji z jakiegokolwiek przyczyny zostały zawarte w art. 32 ust. 2 *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*. Ponadto w art. 13 *Konstytucji* zakazano istnienia partii politycznych i innych organizacji odwołujących się w swoich programach do totalitarnych metod i praktyk działania nazizmu, faszyzmu i komunizmu, a także tych, których program lub działalność zakłada lub dopuszcza nienawiść rasową i narodowościową, stosowanie przemocy w celu zdobycia władzy lub wpływu na politykę państwa albo przewiduje utajnienie struktur lub członkostwa.

Polski Kodeks karny (kk) w sposób szczególny chroni osoby należące do mniejszości narodowych i etnicznych przed aktami dyskryminacji, wrogości, przemocy lub zastraszania bądź innymi skutkiem ich etnicznej, kulturalnej, językowej i religijnej tożsamości. Zawiera on przepisy szczególne, które penalizują określony typ czynów zabronionych popełnianych wobec tych osób ze względu na ich przynależność do danej grupy.

Przepis art. 118 § 1 kk penalizuje zbrodnię ludobójstwa. Stanowi on, iż kto, w celu wyniszczenia w całości albo w części grupy narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub grupy o określonym wyznaniu, dopuszcza się zabójstwa albo

powoduje ci ki uszczerbek na zdrowiu osoby nale cej do takiej grupy, podlega karze pozbawienia wolno ci. Natomiast § 2 tego artykułu penalizuje zachowanie osoby, która w tym samym celu: stwarza dla osób nale cych do takiej grupy warunki ycia gro ce jej biologicznym wyniszczeniem, stosuje rodki maj ce słu y do wstrzymania urodze w obr bie grupy lub przymusowo odbiera dzieci osobom do niej nale cym. Naley podkre li , e w przypadku czynów okre lonych w § 1 i 2 karane jest równie samo przygotowanie do tego przest pstwa.

Stosowanie przemocy lub gro by bezprawnej wobec grupy osób lub poszczególnej osoby z powodu jej przynale no ci narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej lub wyznaniowej lub z powodu jej bezwyznaniowo ci, penalizowane jest w art. 119 § 1 kk. Zgodnie z tym artykułem, osoba, która dopu ciła si takiego czynu podlega karze pozbawienia wolno ci od 3 miesi cy do 5 lat.

W 2010 roku wprowadzono do Kodeksu karnego trzy nowe artykuły: 118a, 126a i 126b. Art. 118a kk w § 1 penalizuje czyny zabronione godz ce w ycie i zdrowie człowieka (np. zabójstwo, ci ki uszczerbek na zdrowiu), w § 2 – w szeroko rozumian wolno (np. zgwałcenie, niewolnictwo), za w § 3 – w wolno od prze ladowa i deportacji. Warunkiem poniesienia odpowiedzialno ci karnej na podstawie tego artykułu jest dokonanie tych czynów poprzez udział w masowym zamachu lub cho by w jednym z powtarzaj cych si zamachów skierowanych przeciwko grupie ludno ci podj tych w celu wykonania lub wsparcia polityki pa stwa lub organizacji. Zgodnie z art. 126a kk zabronione jest publiczne nawoływanie do popełnienia czynu okre lonego w art. 118, 118a i 119 § 1 kk oraz publiczne pochwalanie czynu okre lonego w tych przepisach. Art. 126b kk dotyczy natomiast odpowiedzialno ci karnej tego, kto, nie dopełniaj c obowi zku nale ytej kontroli, dopuszcza do popełnienia czynu okre lonego m. in. w art. 118, 118a, 119 § 1, 126a kk przez osob pozostaj c pod jego faktyczn władz lub kontrol .

Przest pstwem okre lonym w art. 256 § 1 kk jest publiczne propagowanie faszystowskiego lub innego totalitarnego ustroju pa stwa lub nawoływanie do nienawi ci na tle ró nic narodowo ciowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze wzgl du na bezwyznaniowo . Czyn ten zagro ony jest kar grzywny, kar ograniczenia albo pozbawienia wolno ci do lat 2. Zgodnie z art. 256 § 2 kk karze podlega równie , kto w celu rozpowszechniania produkuje, utrwała lub sprowadza, nabywa, przechowuje, posiada, prezentuje, przewozi lub przesyła druk, nagranie lub inny przedmiot, zawieraj ce tre okre lon w § 1 tego artykułu. Nie popełnia jednak przest pstwa osoba, która dopu ciła si tego czynu w ramach działalno ci artystycznej, edukacyjnej, kolekcjonerskiej lub naukowej.

Przepis art. 257 kk z kolei przewiduje penalizację publicznego znieważania grupy ludności albo poszczególnych osób z powodu ich przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej, albo z powodu ich bezwyznaniowości lub naruszania z takich powodów niematerialnej cielesnej innych osób. Przesłstwo to zagrożone jest karą pozbawienia wolności do trzech lat.

Istotne znaczenie dla zmiany sytuacji prawnej osób dyskryminowanych miało także wejście w życie wspomnianej już ustawy o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania, określającej obszary i sposoby przeciwdziałania naruszeniom zasady równego traktowania ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię, wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Ustawa ta porządkuje sytuację prawną i w pełni implementuje przepisy dyrektyw antidyskryminacyjnych Unii Europejskiej, a jednocześnie określa środki prawne ochrony zasady równego traktowania oraz organy odpowiedzialne za realizację zasady równego traktowania. Zgodnie z przepisami ustawy każda, wobec kogo zasada równego traktowania została naruszona, ma prawo do odszkodowania. W sprawach naruszenia zasady równego traktowania stosuje się przepisy *Kodeksu cywilnego*. W ustawie wprowadzono zasady dotyczące ciężaru dowodu, korzystne dla potencjalnych ofiar dyskryminacji. Zgodnie z art. 14 ustawy podmiot, który zarzuca naruszenie zasady równego traktowania, powinien uprawdopodobnić fakt jej naruszenia. W przypadku uprawdopodobnienia naruszenia zasady równego traktowania podmiot, któremu zarzucono naruszenie zasady równego traktowania, jest obowiązany wykazać, że nie dopuścił się jej naruszenia.

W dniu 29 października 2009 r. Prezes Rady Ministrów podjął decyzję o kontynuacji *Krajowego Programu Przeciwdziałania Dyskryminacji Rasowej, Ksenofobii i Związanej z Nimi Nietolerancji*¹⁷. W lutym 2011 roku powołana została Rada do spraw Przeciwdziałania Dyskryminacji Rasowej, Ksenofobii i związanej z nimi Nietolerancji, której przewodniczy Pełnomocnik Rządu do spraw Równego Traktowania. Rada jest organem pomocniczym Rady Ministrów, powstałym na mocy zarządzenia Prezesa Rady Ministrów nr 9 z 28 lutego 2011 r. Prace Rady polegają przede wszystkim na planowaniu, koordynacji i ocenie działań organów administracji rządowej oraz zapewnieniu ich współdziałania z organami samorządu terytorialnego i innymi podmiotami, w zakresie walki z rasizmem, ksenofobią i nietolerancją. W skład Rady wchodzi przedstawiciele administracji rządowej i instytucji publicznych. Rada

¹⁷ Informacja o działaniach podjętych w ramach realizacji *Programu*, jego analizy, a także oceny realizacji i wnioski dotyczące założeń kontynuacji zawiera *Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Dyskryminacji Rasowej, Ksenofobii i Związanej z Nimi Nietolerancji za lata 2004-2009*, przyjęte przez Radę Ministrów dnia 7 maja 2010 r.

stanowi instytucjonalną kontynuację Zespołu Monitorującego Krajowy Program Przeciwdziałania Dyskryminacji Rasowej, Ksenofobii i związanej z nimi Nietolerancji, którego wdrażanie zakończone zostało 30 czerwca 2009 roku. W czerwcu 2011 roku Rada rozpoczęła prace nad przygotowaniem nowego planu działań w zakresie przeciwdziałania i zwalczania dyskryminacji rasowej, ksenofobii i związanej z nimi nietolerancji, który ma być przedstawiany raz na dwa lata Radzie Ministrów. Plan stanowi kontynuację *Krajowego Programu Przeciwdziałania Dyskryminacji Rasowej, Ksenofobii i Związanej z Nimi Nietolerancji*, realizowanego w latach 2004-2009. Zapewnieniu stałego mechanizmu konsultacji społecznych działań podejmowanych przez Radę, służyła stała Rada Konsultacyjna – grupa konsultacyjna złożona z osób aktywnie działających na rzecz zwalczania dyskryminacji rasowej, ksenofobii i nietolerancji lub reprezentujących grupy i środowiska zagrożone dyskryminacją z powodu rasy, narodowości lub pochodzenia etnicznego, powoływana przez Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania.

W 2011 roku rozpoczęło się wdrażanie projektu „Równe Traktowanie Standardem Dobrego Rządzenia”, realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki przez Biuro Pełnomocnika Rządu do spraw Równego Traktowania we współpracy ze Szkołą Główną Handlową i Uniwersytetem Jagiellońskim.

Celem projektu jest przygotowanie administracji rządowej na wszystkich poziomach do tworzenia i monitorowania prawa oraz opracowywania i wdrażania strategii uwzględniających zasady równości. W ramach projektu przeprowadzono diagnozę zjawiska dyskryminacji w różnych obszarach życia społecznego, sformułowane zostały strategiczne rekomendacje na rzecz równego traktowania, stanowiące podstawę do opracowania *Krajowego Programu Działania na rzecz Równego Traktowania*, utworzono ogólnopolskie 51 Koordynatorów do Spraw Równego Traktowania we wszystkich ministerstwach, Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, urzędach wojewódzkich i wybranych instytucjach publicznych. Działania te opierał portal internetowy projektu. Przewidziano również szkolenia w zakresie nie-dyskryminacji dla ok. 460 pracowników urzędów i instytucji publicznych.

W okresie objętym *Raportem* w prokuraturach apelacyjnych wyznaczeni zostali prokuratorzy konsultanci ds. dyskryminacji rasowej, których zadaniem jest udzielanie pomocy prokuratorom prowadzącym złożone postępowania w sprawach przestępstw popełnianych z pobudek rasowych.

W omawianym okresie realizowano szereg szkoleń, seminariów i warsztatów adresowanych do funkcjonariuszy publicznych (sędziów, prokuratorów, pracowników i funkcjonariuszy Służby Więziennej oraz Straży Granicznej i Policji) powołanych

realizacji zasady równego traktowania osób bez względu na pochodzenie narodowe, etniczne i ras oraz problematyce przestępstw z nienawiści. W okresie omawianym *Raportem* zagadnienia dotyczące różnorodności kulturowej i przejawów dyskryminacji ze względu na rasę, przynależność do narodów lub etniczność, wyznaczenie itp. włączone zostały również do programów kształcenia policjantów oraz funkcjonariuszy Straży Granicznej, zarówno na poziomie kształcenia podstawowego, jak i doskonalenia zawodowego. We wszystkich szkołach Policji prowadzone są obecnie zajęcia z dziedziny praw człowieka przeznaczone zarówno dla kursantów, jak i dla kadry nauczycielskiej. Tematyka zajęć obejmuje zagadnienia ogólne oraz kwestie szczegółowe związane m.in. z zagadnieniem dyskryminacji i uwzględnianiem specyfiki pracy w Policji. W ramach działalności dydaktycznej szkół oraz ośrodków szkolenia Policji na poziomie centralnym realizowane są zajęcia z zakresu rozwiązania prawnych dotyczących zapobiegania i zwalczania dyskryminacji, kształtowania postaw antyrasistowskich oraz zwalczania ksenofobii i nietolerancji wśród policjantów. W związku z realizacją zajęć dydaktycznych z tematyki praw człowieka (w tym przeciwdziałania dyskryminacji wobec mniejszości narodowych i etnicznych) w szkołach Policji opracowane zostały materiały dydaktyczne w postaci podręczników¹⁸, skryptów, opracowań i prezentacji multimedialnych z zakresu ochrony prawa człowieka w aspekcie działalności Policji. Materiały te są wykorzystywane przez nauczycieli policyjnych w szkołach, udostępniane słuchaczom szkół policyjnych w bibliotekach, a także upowszechniane w jednostkach terenowych Policji przez komórki koordynujące proces lokalnego doskonalenia zawodowego policjantów. Tematyka ochrony praw człowieka obecna jest także w programie studiów wyższych pierwszego stopnia, realizowanych przez Wyższe Szkoły Policji. Ogółem przeprowadzono kilkaset różnego rodzaju szkoleń, konferencji oraz innych przedsięwzięć służących szeroko pojętej ochronie praw człowieka, w ramach których przeszkolonych zostało kilka tysięcy funkcjonariuszy. Nowym trendem są projekty oparte na edukacji policjantów przez osoby wywodzące się z różnych mniejszości narodowych, etnicznych, religijnych, seksualnych, itp. Policja współpracuje z innymi policjami w Europie w zakresie budowania wspólnych strategii antydyskryminacyjnych. Jednym z przykładów jest udział w projekcie pod nazwą *European Diversity in Policing*.. Szkolenia policjantów dotyczące przeciwdziałania zjawiskom dyskryminacji rasowej wobec mniejszości narodowych i etnicznych oraz przestępstwom z nienawiści prowadzone są także przez się powołanych, we wszystkich komendach wojewódzkich oraz Komendzie Głównej Policji,

¹⁸ Na przykład przewodnik dla nauczycieli policyjnych pt. „*Służyć i chronić – wskazówki do procesu kształtowania pożądanых postaw i zachowań w toku szkolenia zawodowego podstawowego*”.

Pełnomocników KWP/KSP ds. ochrony praw człowieka. Pełnomocnicy KWP/KSP ds. ochrony praw człowieka udzielają pomocy funkcjonariuszom w rozwiązywaniu problemów związanych ze sprawami o podłożu rasistowskim lub ksenofobicznym. W strukturach Policji uruchomiony został także tzw. System Wczesnej Interwencji (SWI), którego zadaniem jest między innymi podejmowanie szybkich i skutecznych reakcji służbowych w przypadku wszelkich niewłaściwych zachowań policjantów. Zauważyć należy, że w strukturach Straży Granicznej powstała sieć nieetatowych pełnomocników komendantów oddziałów Straży Granicznej ds. ochrony praw człowieka, którzy wykonują podobne zadania.

Dużego znaczenia dla podniesienia poziomu wiedzy funkcjonariuszy Policji miał realizowany w omawianym okresie program szkoleniowy pn. *Program zwalczania przestępstw na tle nienawiści dla funkcjonariuszy organów ochrony porządku publicznego* (ang. *Law Enforcement Officers Programme on Combating Hate Crimes – LEOP*), realizowany w Policji pod nadzorem MSW (do listopada 2011 r. MSWiA) we współpracy z Biurem Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (ang. ODIHR OSCE). Komendant Główny Policji decyzją z dnia 8 września 2009 r. zatwierdził do wdrożenia i realizacji *Program kursu specjalistycznego w zakresie przeciwdziałania i zwalczania przestępstw z nienawiści*, a jego realizację na poziomie centralnym powierzył Centrum Szkolenia Policji w Legionowie. Szkolenie to ma charakter kaskadowy i odbywa się na dwóch poziomach: krajowym (centralnym) i lokalnym. Na poziomie centralnym funkcjonariusze z komend wojewódzkich szkoleni są w zakresie problematyki przeciwdziałania przestępstwom z nienawiści i ich zwalczania, a także przygotowani są do roli trenerów, którzy następnie przeprowadzają szkolenia z ww. tematyki na poziomie lokalnym – w obrębie swoich województw. W ramach wspomnianych szkoleń na chwilę obecną przeszkolonych zostało ponad 38 tys. funkcjonariuszy, co stanowi 39% wszystkich zatrudnionych policjantów. Obok ekspertów policyjnych, w realizacji szkoleń biorą udział również przedstawiciele organizacji pozarządowych działających w obszarze ochrony praw człowieka, reprezentujących mniejszości narodowe i etniczne albo grupy cudzoziemców, a także organizacji, których misją jest walka z rasizmem i neofaszyzmem. W celu wsparcia pracy trenerów wydany został podręcznik: *Przestępstwa z nienawiści. Materiał pomocniczy dla trenera*. Materiał powstał pod redakcją przedstawicieli Policji i MSWiA, we współpracy z Prokuraturą Generalną, Stowarzyszeniem „Nigdy Więcej” i ODIHR OSCE. W podręczniku tym omówione zostały wszystkie zagadnienia poruszane

podczas szkoleń realizowanych w ramach programu LEOP. Podręczniki zostały przekazane na początku 2011 r. do wszystkich garnizonów Policji.

Działania zapobiegające przypadkom dyskryminacji podejmuje również na podstawie skarg lub informacji Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania. W okresie od 22 kwietnia 2008 do 30 kwietnia 2009 roku do Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania wpłynęło 185 interwencji, wniosków, listów i spraw problemowych. W okresie od 1 maja 2009 do 31 grudnia 2010 roku takich spraw było 361, zaś w roku 2011 – 546. Liczba skarg związanych z dyskryminacją ze względu na rasę, narodowość lub pochodzenie etniczne wynosiła około 30 rocznie i pozostawała na niezmiennym poziomie.

W omawianym okresie nadal prowadzono monitoring przypadków rasizmu i ksenofobii. Działania te prowadził Zespół Monitorowania Rasizmu i Ksenofobii (działający w strukturze MSWiA), przekształcony następnie w Zespół do Spraw Ochrony Praw Człowieka (działający w ramach MSW). Działania zespołu obejmowały m.in. prowadzenie monitoringu spraw dotyczących przestępstw z nienawiści, a także podejmowanie działań mających na celu przeciwdziałanie tego rodzaju zjawiskom oraz zmierzających do zapewnienia należytego poziomu ochrony praw człowieka podczas realizacji zadań przez jednostki podległe lub nadzorowane przez Ministra Spraw Wewnętrznych (wcześniej Ministra SWiA). Zespół gromadzi informacje na temat zdarzeń, które mogą mieć charakter przestępstw lub incydentów motywowanych uprzedzeniami (w tym przestępstw wymierzonych w przedstawicieli mniejszości narodowych i etnicznych), na podstawie monitoringu prasy oraz zgłoszeń od organizacji pozarządowych i skarg indywidualnych. W ramach monitorowania spraw, Zespół prowadzi sposób rozpatrywania zarejestrowanych przypadków przez Policję, prokuraturę oraz wymiar sprawiedliwości – od momentu zaistnienia zdarzenia do chwili zakończenia działań przez właściwe podmioty (np. wyrok, umorzenie postępowania, odmowa wszczęcia postępowania). W części przypadków, w sytuacji umorzenia postępowania lub odmowy jego wszczęcia przez prokuraturę rejonową, Zespół zwraca się do Prokuratury Generalnej o informacje na temat wyników postępowania sprawdzającego prowadzonego w ramach nadzoru słubowego. W ten sposób Zespół monitoruje przebieg danej sprawy i wyjaśnia zaistniałe w tym przypadku.

Liczba zarejestrowanych przez Zespół w ubiegłych latach przypadków zdarzeń, które mogły mieć charakter przestępstw lub incydentów motywowanych nienawiścią została przedstawiona poniżej. Odnosi się ona do wszystkich przypadków tego typu zdarzeń zarówno wobec osób należących do mniejszości narodowych i etnicznych na podstawie ustawodawstwa krajowego, jak i innych pokrzywdzonych nieposiadających tego statusu.

Rok	Przestępstwa i incydenty na tle rasowym i ksenofobicznym
2007	26
2008	28
2009	52
2010	71
2011	85

Zespół pełni ponadto rolę Narodowego Punktu Kontaktowego ds. przestępstw popełnionych na tle nienawiści przy Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR) OBWE. W ramach tego zadania zbierane i przesyłane do ODIHR są dane na temat przestępstw z nienawiści, które wykorzystywane są m.in. przy tworzeniu corocznych raportów Hate Crimes in the OSCE Region: Incidents and Responses, przygotowywanych przez tę organizację.

Artykuł 7

Strony zapewniają poszanowanie praw każdego człowieka do mniejszości narodowej do swobodnego, pokojowego gromadzenia się, swobodnego stowarzyszania się, wolności wyrażania opinii, wolności myśli, sumienia i religii.

Prawo polskie zapewnia szerokie gwarancje dla wszystkich obywateli polskich, w tym dla osób należących do mniejszości narodowych, w zakresie swobody gromadzenia się, stowarzyszania, wolności wyrażania opinii, wolności myśli, sumienia i religii. Gwarancje te precyzują przepisy artykułów 53, 54, 57 i 58 *Konstytucji RP*.

Zgodnie z ustawą z dnia 7 kwietnia 1989 r. *Prawo o stowarzyszeniach* (Dz.U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855 z późn. zm.) - podobnie jak inni obywatele polscy - osoby należące do mniejszości narodowych i etnicznych mają pełną swobodę zrzeszania się. Od momentu wejścia w życie powyższej ustawy zarejestrowało się około 150 nowych stowarzyszeń mniejszości. Stowarzyszenia takie utworzyły wszystkie mniejszości narodowe i etniczne. Liczba stowarzyszeń grupujących osoby należące do mniejszości narodowych i etnicznych pozostaje ostatnio na zbliżonym poziomie, z niewielką tendencją wzrostową.

Obowiązujące w Polsce prawo nie zawiera żadnych ograniczeń w prawach do pokojowych zgromadzeń. Ustawa z dnia 5 lipca 1990 r. *Prawo o zgromadzeniach* (Dz.U.

Nr 51, poz. 297 z późn. zm.) w art. 1 ustanawia prawo każdego do korzystania z wolności pokojowego gromadzenia się.

Należy również zauważyć, że penalizacja działań wymierzonych w swobodę sumienia i wyznania została przewidziana w rozdziale XXIV „Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania” *Kodeksu karnego* (szczegółowe omówienie zawarte zostało powyżej, w komentarzu do art. 6).

Artykuł 8

Strony zobowiązują się uznać, że każda osoba należąca do mniejszości narodowej ma prawo do uczestniczenia w wyznaniu swojej religii lub przekonań, jak również prawo do zakładania instytucji, organizacji i stowarzyszeń religijnych.

W myśl art. 53 *Konstytucji RP* każdemu zapewnia się wolność sumienia i religii. Wolność religii obejmuje wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz uczestniczenia indywidualnie lub z innymi, publicznie lub prywatnie swojej religii przez uprawianie kultu, modlitw, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie. Wolność religii obejmuje także posiadanie w tym i innych miejsc kultu w zależności od potrzeb ludzi wierzących oraz prawo osób do korzystania z pomocy religijnej tam, gdzie się znajdują. Wolność uczestniczenia w religii może być ograniczona jedynie w drodze ustawy i tylko wtedy, gdy jest to konieczne do ochrony bezpieczeństwa państwa, porządku publicznego, zdrowia, moralności lub wolności i praw innych osób. Ponadto, zgodnie z art. 53 ust. 6 i 7 *Konstytucji*, nikt nie może być zmuszany do uczestniczenia ani do nieuczestniczenia w praktykach religijnych, jak również nie może być zobowiązany przez organy władzy publicznej do ujawnienia swojego wyznania, przekonań religijnych lub wyznania.

Konstytucyjne gwarancje wolności religii i wyznania znalazły odzwierciedlenie w przepisach działu I ustawy z dnia 17 maja 1989 r. *o gwarancjach wolności sumienia i wyznania* (Dz.U. z 2005 r. Nr 231, poz. 1965, z późn. zm.).

Przepisy *Kodeksu karnego* przewidują penalizację działań wymierzonych w sferę wolności religijnej. Zgodnie z art. 194 *kk* przestępstwem, zagrożonym karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat dwóch jest wszelkie ograniczanie człowieka w przysługujących mu prawach ze względu na jego przynależność do wyznania lub bezwyznaniowość.

Z kolei przepis art. 195 § 1 kk stanowi, iż każdy, kto złośliwie przeszkadza publicznemu wykonywaniu aktu religijnego kościoła lub związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat dwóch. Stosownie zaś do § 2 wymienionego artykułu, tej samej karze podlega ten, kto złośliwie przeszkadza pogrzebowi, uroczystościom lub obrządkom ałobnym.

Wreszcie przepis art. 196 kk przewiduje penalizację obrazy uczuć religijnych innych osób poprzez publiczne znieważanie przedmiotu czci religijnej lub miejsca przeznaczonego do publicznego wykonywania obrzędów religijnych, przy czym przestępstwo to zagrożone jest karą grzywny, ograniczenia wolności lub pozbawienia wolności do lat dwóch. Zgodnie z orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 czerwca 1994 roku (K 17/93, OTK z 1994 r., cz. I, poz. 11, s. 90) *uczucia religijne, ze względu na ich charakter, podlegają szczególnej ochronie prawnej. Bezpośrednio powiązane bowiem z wolnością sumienia i wyznania, stanowią cenniejszą wartość konstytucyjną.*

W Polsce funkcjonują obecnie 173 Kościoły i związki wyznaniowe (wg danych na dzień 1 kwietnia 2012 r.). 158 kościołów i związków wyznaniowych jest wpisanych do Rejestru Kościołów i innych związków wyznaniowych i działa na podstawie ustawy *o gwarancjach wolności sumienia i wyznania*. Forma regulacji prawnej wynika z uwarunkowań historycznych i nie ma związku z liczebnością wiernych. 15 Kościołów funkcjonuje w oparciu o odrębne ustawy, regulujące stosunki państwa z poszczególnymi Kościołami lub związkami wyznaniowymi. Są to:

- ustawa z dnia 17 maja 1989 r. *o stosunku państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej* (Dz. U. Nr 29 poz. 154 z późn. zm.),
- *Konkordat między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską* z dnia 28 lipca 1993 r. (Dz. U. z 1998 r. Nr 51 poz. 318),
- rozporządzenie z dnia 22 marca 1928 r. *o stosunku państwa do Kościoła Wschodniego Kościoła Staroobrzędowego, nie posiadającego hierarchii duchownej* (Dz.U. Nr 38 poz. 363),
- ustawa z dnia 21 kwietnia 1936 r. *o stosunku państwa do Karaimskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej* (Dz. U. Nr 30 poz. 241),
- ustawa z dnia 21 kwietnia 1936 r. *o stosunku państwa do Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej* (Dz. U. Nr 30 poz. 240),
- ustawa z dnia 4 lipca 1991 r. *o stosunku państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego* (Dz. U. Nr 66 poz. 287 z późn. zm.),

- ustawa z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko – Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 73 poz. 323 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko – Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 73 poz. 324 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko – Metodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 97 poz. 479 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z Nr 97 poz. 480 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 97 poz. 481 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 97 poz. 482 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 41 poz. 251 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 41 poz. 252 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 41 poz. 253 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Zielonościowego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 41 poz. 254 z późn. zm.).

Jeden z najtrudniejszych problemów dotyczących normalizacji stosunków państwo-kościelnych wiąże się z uregulowaniem kwestii zwrotu Kościołom i związkom wyznaniowym nieruchomości upaństwowionych po 1945 r. W toku jest proces restytucji tego mienia oparty na przepisach ustawowych. W okresie objętym *Raportem* działało 5 komisji do spraw rewindykacji majątkowych kościelnych osób prawnych¹⁹. Cztery z nich funkcjonują nadal, jedna (Komisja Majtkowa) zakończyła swoją działalność w okresie objętym *Raportem*.

Komisja Majtkowa działała na podstawie ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 29, poz. 154 z późn. zm.) oraz zarządzenia Ministra-Szefa Urzędu Rady Ministrów z dnia 8 lutego 1990 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania regulacyjnego w przedmiocie przywrócenia osobom prawnym Kościoła Katolickiego własności nieruchomości lub ich części (M.P. Nr 5, poz. 39 z późn. zm.). Została zniesiona ustawą z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy

¹⁹ Dane dotyczące wszystkich Komisji prezentuję sytuacja na dzień 1 kwietnia 2012 r.

o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2011 Nr 18, poz. 89) z dniem 1 marca 2011 r.

W ustawowym terminie do Komisji Majtkowej wpłynęły 3063 wnioski o wszczęcie postępowania regulacyjnego.

W sprawach rozpoznanych – całkowicie lub częściowo – Komisja podjęła następujące rozstrzygnięcia:

- Zespoły Orzekające Komisji zatwierdziły 1486 ugód przywracających lub przekazujących własność do cielnym osobom prawnym,
- wydano 990 orzeczeń przywracających lub przekazujących własność do cielnym osobom prawnym,
- 666 postępowań zakończono odrzuceniem lub oddaleniem wniosku, bądź te umorzeniem postępowania przed Komisją Majtkową,
- w 136 postępowaniach Zespoły Orzekające nie uzgodniły orzeczenia w sprawie.

W toku zakończonych postępowań regulacyjnych Komisja Majtkowa przekazała do cielnym osobom prawnym nieruchomości o łącznym obszarze 65 537,9704 hektarów oraz rekompensaty i odszkodowania w wysokości 143 534 231,41 zł.

Na dzień złożenia Komisji Majtkowej pozostało 216 wniosków, w których nie zakończono postępowania regulacyjnego przed Komisją. Zgodnie z ustawą *o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej* – w przypadku nierozpatrzenia wniosków o wszczęcie postępowania regulacyjnego przez Komisję Majtkową uczestnicy postępowania regulacyjnego mieli prawo w terminie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie powyższej ustawy, czyli od 1 lutego 2011 r., wystąpić o podjęcie zawieszono postępowania sądowego lub administracyjnego, a jeżeli nie było ono wszczęte – wystąpić do sądu o zasądzenie roszczenia.

Do Komisji Regulacyjnej Kościoła Ewangelicko – Augsburgskiego w Rzeczypospolitej Polskiej wpłynęło 1200 wniosków o wszczęcie postępowania regulacyjnego w sprawach przywrócenia własności nieruchomości oraz nieodpłatnego przekazania własności nieruchomości na rzecz osób prawnych Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP. Postępowania regulacyjne zakończono w następujący sposób:

zawarto 252 ugód,

wydano 176 orzeczeń o przywróceniu własności nieruchomości bądź przyznaniu nieruchomości zamiennej,

510 spraw zakończono umorzeniem postępowania na zgodny wniosek uczestników postępowania regulacyjnego lub oddaleniem wniosku

regulacyjnego z powodu braku podstaw prawnych do jego rozpatrywania przed Komisją Regulacyjną,

w 17 sprawach nie uzgodniono orzeczenia, co pozwoliło Wnioskodawcy i uczestnikom postępowania regulacyjnego na skierowanie sprawy do sądu.

Do rozpatrzenia przez Komisję Regulacyjną pozostało 240 wniosków, ponieważ 5 wniosków dołączono do istniejących, ze względu na to samo roszczenie. Komisja Regulacyjna przywróciła własnośc nieruchomości i nieodpłatnie przyznała własnośc nieruchomości na rzecz osób prawnych Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP w wysokości 398 ha nieruchomości rolnych, leśnych i niezabudowanych oraz 44,5 ha nieruchomości zabudowanych. Ponadto, zgodnie z zawartymi ugodami na rzecz kościelnych osób prawnych Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP wypłacono rekompensaty pieniężne w wysokości ok. 1 453 000,00 złotych.

Do Komisji Regulacyjnej Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego wpłynęły 472 wnioski (w tym 9 wniosków zbiorczych z nieruchomościami położonymi w 275 miejscowościach). Wszczęto 559 spraw.

- 247 postępowań zakończono całościowo ugodami,
- wydano 62 cząściowe ugody,
- 4 postępowania zakończono orzeczeniem o odszkodowaniu,
- 12 postępowań zakończono orzeczeniem o przeniesieniu lub przekazaniu nieruchomości - wydano 2 orzeczenia cząściowe,
- 61 postępowań zakończono wydaniem orzeczenia o umorzeniu postępowania,
- 3 postępowania zakończono wydaniem orzeczenia o oddaleniu wniosku.

Do Komisji Regulacyjnej do Spraw Gmin Wyznaniowych żydowskich złożono 5544 wnioski (z czego 40 wniosków zostało złożonych przez podmioty nieuprawnione i z uwagi na powyższe wnioski te zostały odrzucone przez Komisję Regulacyjną), z czego wszczęto 5504 postępowania, zakończono (całkowicie lub częściowo) 2241 postępowania (408 zakończono orzeczeniem (całkowicie lub częściowo) uwzględniającym wnioski, 577 ugodami, 371 zakończono orzeczeniem o oddaleniu, odrzuceniu wniosku, 832 orzeczeniem o umorzeniu postępowania regulacyjnego, 64 postępowania zakończono brakiem uzgodnienia orzeczenia).

Międzykościelna Komisja Regulacyjna rozpatruje obecnie roszczenia majątkowe wobec Państwa następujących kościołów:

- 1) Kościoła Chrześcijan Baptystów w RP,
- 2) Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w RP,
- 3) Kościoła Nowoapostolskiego w Polsce,

- 4) Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w RP,
- 5) Muzułmańskiego Związku Religijnego w RP,
- 6) Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w RP,

Zakończono prace Komisji dotyczące rewindykacji mienia z wniosków następujących kościołów:

- 1) Towarzystwa Biblijnego w Polsce - w 2005 roku,
- 2) Kościoła Ewangelicznych Chrześcijan - w 2002 roku,
- 3) Kościoła Anglikańskiego w Polsce - w 2007 roku,
- 4) Kościoła Zielonoświątkowego w RP - w 2008 roku.

Do Międzysektorowej Komisji Regulacyjnej wpłynęło ogółem 170 spraw. Zakończono 72 sprawy z terenu całego kraju, w tym:
w ramach:

I. Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej:

- 12 spraw wpłynęło,
- 1 zakończono ugodą o przekazaniu nieruchomości,
- 1 zakończono wydaniem orzeczenia umarzającego postępowanie,
- 1 zakończona nieuzgodnieniem stanowiska,
- 9 spraw jest w toku.

II. Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej:

- 79 spraw wpłynęło,
- 5 zakończono wydaniem orzeczenia przekazującego na własność nieruchomości,
- 12 zakończono wydaniem orzeczenia umarzającego postępowanie,
- 8 zakończono wydaniem orzeczenia oddalającego wnioski,
- 1 zakończono ugodą o przekazaniu nieruchomości,
- 53 sprawy są w toku,

III. Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej:

- 30 spraw wpłynęło,
- 11 zakończono nieuzgodnieniem stanowiska,
- 3 zakończono wydaniem orzeczenia przekazującego na własność nieruchomości,
- 12 zakończono wydaniem orzeczenia umarzającego postępowanie,
- 4 sprawy są w toku.

IV. Towarzystwa Biblijnego w Polsce:

- 2 sprawy wpłynęły,
- 1 zakończono nieuzgodnieniem stanowiska,

- 1 zakończono wydaniem orzeczenia umarzającego postępowanie.

V. Kościoła Anglikańskiego w Polsce:

- 2 sprawy wpływły,

- 1 zakończona ugodą o przekazaniu Kościołowi nieruchomości zamiennych,

- 1 zakończono wydaniem orzeczenia umarzającego postępowanie.

VI. Kościoła Ewangelicznych Chryścjan:

- 1 sprawa wpływła,

- 1 zakończona wydaniem orzeczenia umarzającego postępowanie.

VII. Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej:

- 3 sprawy wpływły,

- 1 zakończono wydaniem orzeczenia przyznającego odszkodowanie,

- 1 zakończono wydaniem orzeczenia umarzającego postępowanie,

- 1 sprawa jest w toku.

VIII. Kościoła Zielonościowego w Rzeczypospolitej Polskiej:

- 2 sprawy wpływły,

- 1 zakończona wydaniem orzeczenia przekazującego na własność nieruchomości,

- 1 sprawa zakończona wydaniem orzeczenia umarzającego postępowanie.

IX. Nowoapostolskiego Kościoła w Polsce:

- 22 sprawy wpływły,

- 1 sprawa zakończona wydaniem orzeczenia przekazującego na własność nieruchomości,

- 1 sprawa zakończona wydaniem orzeczenia umarzającego postępowanie,

- 20 spraw jest w toku.

X. Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej:

- 17 spraw wpływło,

- 1 zakończona wydaniem orzeczenia przekazującego na własność nieruchomości,

- 5 zakończono wydaniem orzeczenia umarzającego postępowanie,

- 3 zakończone wydaniem orzeczenia częściowego,

- 1 zakończono częściowo nieuzgodnieniem stanowiska w sprawie części wnioskowanej nieruchomości oraz zawieszeniem postępowania w sprawie części wnioskowanej nieruchomości,

- 3 zakończono częściowo ugodą o przekazaniu nieruchomości zamiennych,

- 11 spraw jest w toku.

W oparciu o regulacje prawne gwarantuje się członkom Kościołów i związków wyznaniowych możliwość zwolnienia od pracy lub nauki w czasie wiat religijnych (art. 42 ustawy o gwarancjach wolności i wyznania oraz rozporządzenie Ministrów Pracy i Polityki Socjalnej oraz Edukacji Narodowej z dnia 11 marca 1999 r. w sprawie zwolnień od pracy lub nauki osób należących do Kościołów i innych związków wyznaniowych w celu obchodzenia wiat religijnych niebędących ustawowo dniami wolnymi od pracy (Dz.U. Nr 26, poz. 235)).

W Wojsku Polskim działają ordynariaty polowe Kościoła katolickiego oraz prawosławnego, a także Ewangelickie Duszpasterstwo Wojskowe.

Państwo Polskie udziela wsparcia finansowego Kościołom i innym związkom wyznaniowym w ramach działalności Funduszu Kościelnego, który stosownie do § 1 statutu może świadczyć pomoc na następujące cele:

- finansowanie składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne osób duchownych,
- wspomaganie kościelnej działalności charytatywno-opiekuńczej i oświatowo-wychowawczej,
- odbudow, remonty i konserwację obiektów sakralnych o wartości zabytkowej (wpisanych do rejestru zabytków).

Na rzecz Funduszu Kościelnego w budżecie państwa w 2011 roku przeznaczono środki w wysokości 89.185.000 zł (ok. 20.322.434 EURO) wykorzystane na sfinansowanie składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne osób duchownych.

Z uwagi na wyjątkową sytuację i specyficzne potrzeby wiernych należących do niektórych środowisk mniejszości narodowych i etnicznych Kościół katolicki organizuje, w miarę potrzeb, duszpasterstwa skierowane do tych grup. W Diecezji Opolskiej funkcjonuje duszpasterstwo mniejszości narodowych i etnicznych, którego działalność skierowana jest głównie do mniejszości niemieckiej i romskiej. Duszpasterstwo kierowane przez ks. Piotra Tarlińskiego wydaje swój dwujęzyczny periodyk „Die Heimatkirche”. W ramach struktur Kościoła katolickiego działa także Krajowy Duszpasterz Romów. Funkcję tę sprawuje ks. Stanisław Opocki z parafii Łososina Dolna. Niektóre parafie powołują także lokalnie kapłanów, których misja skierowana jest szczególnie do członków społeczności romskiej (np. we Wrocławiu – ks. Wojciech Kubisiak, Wałbrzychu – ks. Marek Zolotko).

Artykuł 9

1. Strony zobowiązują się uznać, że prawo każdej osoby należącej do mniejszości narodowej do wolności wyrażania opinii obejmuje wolność posiadania własnych opinii oraz otrzymywania i przekazywania informacji i idei w języku mniejszości bez ingerencji władz publicznych i bez względu na granice państwowe. Strony zapewnią w ramach ich systemów prawnych, że osoby należące do mniejszości narodowej nie będą dyskryminowane w dostępie do środków przekazu.

Wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji, jako podstawowa wartość demokracji, została zagwarantowana w art. 54 ust. 1 *Konstytucji*, dotyczącym wolności słowa i prasy. Zasady te w odniesieniu do mediów publicznych realizowane są na podstawie ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. *o radiofonii i telewizji* (Dz. U. z 2011 r. Nr 43, poz. 226, z późn. zm.), zwłaszcza poprzez wprowadzoną ustawą z dnia 2 kwietnia 2004 r. *o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji* (Dz. U. z 2004 r. Nr 91, poz. 874) definicję misji publicznej. Art. 21 ust. 1 wspomnianej ustawy stanowi, że publiczna radiofonia i telewizja realizuje misję publiczną, oferując, na zasadach określonych w ustawie, całemu społeczeństwu i poszczególnym jego członkom, zróżnicowane programy i inne usługi w zakresie informacji, publicystyki, kultury, rozrywki, edukacji i sportu, cechujące się pluralizmem, bezstronnością, wyważeniem, niezależnością oraz innowacyjnością, wysoką jakością i integralnością przekazu. Ustawa *o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym* wprowadziła do zadań publicznej radiofonii i telewizji, wynikających z realizacji misji publicznej, określonych w art. 21 ust. 1a ustawy *o radiofonii i telewizji*, obowiązek „uwzględniania potrzeb mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczność posługującą się językiem regionalnym, w tym emitowania programów informacyjnych w językach mniejszości narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym”. Przepis ten pozwala na podejmowanie rozmaitych działań, nie ograniczając się do ustanowienia obowiązku emitowania programów informacyjnych w językach mniejszości narodowych i etnicznych i języku regionalnym. Audycje klasyfikowane jako przeznaczone dla mniejszości podlegają ustalonym kryteriom, a nadawcy stosują standardy audycji spełniające ogólne wymagania profesjonalizmu i rzetelności dziennikarskiej.

Ustawa *o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym* przewiduje ponadto, że powołując rady programowe oddziałów publicznego radia i telewizji emitujących programy w językach mniejszości narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym,

dyrektorzy oddziałów uwzględniają kandydatów zgłaszanych przez organizacje społeczne tych mniejszości oraz społecznościami. Rady programowe działające w mediach publicznych, zgodnie z ustawą o radiofonii i telewizji powoływane są na kadencję trwającą 4 lata. W latach 2010 - 2011 Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji powołała rady programowe oddziałów terenowych Telewizji Polskiej S.A. w Gorzowie Wielkopolskim, Kielcach, Olsztynie i Opolu. Jeden z przedstawicieli mniejszości narodowych i etnicznych oraz społecznościami posługujących się językiem regionalnym nie wszedł w skład którejkolwiek z wymienionych rad, gdyż organizacje społeczne mniejszości nie zgłosiły swoich kandydatów. W radach programowych powołanych w 2008 r. nadal zasiadają przedstawiciele rekomendowani przez Związek Ukraińców w Polsce. Członkiem rady programowej Radia Rzeszów jest Michał Pulkowski, a rady Radia Koszalin – Roman Radziwinowicz. Kolejne wybory rad programowych w spółkach radiofonii i telewizji publicznej odbędą się w II połowie 2012 roku.

Znaczną rolę w prowadzeniu i koordynowaniu działalności telewizji publicznej na rzecz mniejszości odgrywa, wspomniana już Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji (KRRiT), która na podstawie art. 213 ust. 1 *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej* stoi na straży wolności słowa, prawa do informacji oraz interesu publicznego w radiofonii i telewizji. Szczegółowe kompetencje KRRiT, jako organu właściwego w dziedzinie radiofonii i telewizji, zostały określone w ustawie o radiofonii i telewizji. Jako organ ochrony praw Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji przede wszystkim kontroluje i ocenia programy emitowane przez nadawców z punktu widzenia podstawowych i społecznie akceptowanych wartości. Zgodnie z art. 18 ustawy o radiofonii i telewizji emitowane audycje nie mogą propagować działań sprzecznych z moralnością i dobrem społecznym, powinny one również szanować uczucia religijne odbiorców, w szczególności nie mogą zawierać treści dyskryminujących ze względu na rasę, płeć lub narodowość.

KRRiT podejmuje wiele działań dotyczących mniejszości narodowych i etnicznych oraz społecznościami posługujących się językiem regionalnym, takich jak:

- udział w posiedzeniach Sejmowej Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych oraz Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych,
- udział w spotkaniach i konferencjach dotyczących spraw mniejszości narodowych i etnicznych oraz społecznościami posługujących się językiem regionalnym,
- interwencje w sprawach skarg i występięć przedstawicieli mniejszości narodowych i etnicznych oraz społecznościami posługujących się językiem regionalnym,

udzielanie wsparcia reprezentantom wspomnianych grup w kontaktach z nadawcami,

konsultacje z przedstawicielami mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczno ci posługuj cej si j zykiem regionalnym w zakresie ich potrzeb,

monitorowanie programów nadawców publicznych pod k tem udziału w tych programach audycji adresowanych do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczno ci posługuj cej si j zykiem regionalnym,

popieranie idei szkolenia i poszerzania warsztatu merytorycznego dziennikarzy wymienionych grup

KRRiT jako regulator rynku elektronicznego nie mo e ustala zasad realizacji przez media publiczne audycji dla mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczno ci posługuj cej si j zykiem regionalnym. Zgodnie z wol ustawodawcy samodzielno programowa nadawcy została usankcjonowana w ustawie *o radiofonii i telewizji*. Audycje klasyfikowane jako przeznaczone dla mniejszości podlegaj ustalonym kryteriom, a nadawcy stosuj standardy audycji spełniaj ce ogólne wymagania profesjonalizmu i rzetelno ci dziennikarskiej. W okresie obj tym *Raportem* poza prowadzeniem rutynowych działań wynikaj cych z ustawy *o radiofonii i telewizji* KRRiT opracowała na potrzeby działań słu cych zapewnieniu mniejszościom narodowym i etnicznym wła ciwego dost pu do skierowanych do nich audycji definicj „audycji adresowanych do mniejszości narodowych i etnicznych oraz audycji w j zyku regionalnym”, która została zaakceptowana przez Komisj Wspóln Rz du i Mniejszości Narodowych i Etnicznych (stanowisko Komisji Wspólnej Rz du i Mniejszości Narodowych i Etnicznych z dnia 24 lutego 2010 roku). W my l tego stanowiska KRRiT w podejmowanych działaniach za audycje adresowane do mniejszości narodowych i etnicznych uznaje takie, które spełniaj ł cnie wymienione warunki:

- w cało ci po wi cone s problematyce dotycz cej mniejszości narodowych, etnicznych i społeczno ci posługuj cej si j zykiem regionalnym,
- przedstawiciele mniejszości narodowej lub etnicznej nie tylko bior udział, ale sami mówi o sobie i o swoich sprawach,
- wyra nym adresatem jest konkretna mniejszość narodowa lub etniczna, czy społeczno posługuj ca si j zykiem regionalnym,
- realizowane s w j zyku mniejszości narodowej, etnicznej lub w j zyku regionalnym,
- redagowane s przez zespół złożony z przedstawicieli zainteresowanej mniejszości narodowej, etnicznej lub społeczno ci posługuj cej si j zykiem regionalnym.

W ramach prowadzonych działań KRRiT prowadzi na bieżąco konsultacje z przedstawicielami mniejszości narodowych i etnicznych oraz społecznościami posługującymi się językiem regionalnym w zakresie ich potrzeb i postulatów dotyczących mediów publicznych.

2. Ustawa 1 nie wyklucza prawa Stron do poddania procedurze koncesjonowania – wykluczającej dyskryminację i opartej o obiektywne kryteria – rozgłośni radiowych i stacji telewizyjnych lub przedsiębiorstw kinematograficznych.

Zgodnie z art. 33 ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz. U. z 2011 r. Nr 43, poz. 226, późn. zm.), rozpowszechnianie programów radiowych i telewizyjnych, z wyjątkiem mediów publicznych, wymaga uzyskania koncesji. Organem właściwym w sprawach koncesji jest Przewodniczący Krajowej Rady, który podejmuje decyzję na podstawie uchwały Krajowej Rady. Ponadto istotne znaczenie z punktu widzenia mniejszości narodowych i etnicznych ma zapis art. 39b wspomnianej ustawy, na mocy którego stowarzyszenia i fundacje - w ramach realizacji celów statutowych oraz kościoła lub wyznaniowe osoby prawne kościoła lub związku wyznaniowego o uregulowanej w ustawie sytuacji prawnej, mają możliwość wystąpienia do Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji o uznanie za nadawcę społecznego. Nadawca społeczny jest zwolniony z opłat za udzielenie lub zmian koncesji.

Zmogliśmy emisję audycji radiowych adresowanych do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społecznościami posługującymi się językiem regionalnym w okresie objętym *Raportem* korzystało siedmiu niepublicznych nadawców radiowych. Były to: Białoruskie Radio „Racja”, Radio „Kaszëbë”, Radio „Park FM” z Kłodzka, Radio Bon Ton z Chełma, Radio Orthodoxy z Białegostoku, Twoje Radio Włodawa i Radio „Vanessa” z Raciborza (w 2011 r. Radio Plus Opole).

Ponadto od 2006 r. z Raciborza audycje za pośrednictwem internetu nadaje Polsko-Niemieckie Radio Internetowe „Mittendrin” prowadzone przez Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Niemców województwa śląskiego. Od czerwca 2011 r. w Gorlicach audycje w języku łemkowskim emituje także Łemkowskie Radio Internetowe Stowarzyszenia „RUSKA BURSA” (używając obecnie nazwy Radio Internetowe Ruskiej Bursy „LEM.fm”).

Białoruskie Radio „Racja” jest niepubliczną stacją radiową nadającą z Białegostoku program w języku białoruskim. Swoje audycje stacja kieruje do mieszkańców zachodniej części Republiki Białoruś oraz do białoruskiej mniejszości narodowej w Polsce. Na antenie dominują informacje, publicystyka, audycje o charakterze społeczno-kulturalnym oraz

muzyka. Stacja nadawała swój program w latach 1999 – 2002. W 2002 r. radio zawiesiło emisję z przyczyn finansowych. Ponownie nadawanie audycji rozpoczęło w lutym 2006 r. Działalność radia jest wspierana ze środków budżetu państwa. Audycje Radia „Racja” można odbierać w Białymstoku i okolicach oraz przez internet. Białoruskie Radio „Racja” odbierane jest również poza województwem podlaskim (zachodnia część Republiki Białoruś).

Radio „Kaszëbë” jest niepubliczną stacją radiową nadającą swój program z Władysławowa (województwo pomorskie). Radio nadaje audycje od grudnia 2004 r. Od tego czasu udział stacji w regionalnym rynku radiowym wzrósł o 164%, czyniąc ją najchętniej słuchaną stacją lokalną na Pomorzu. Zasięg stacji obejmuje mieszkańców powiatów puckiego, wejherowskiego, kartuskiego, kościerskiego, części powiatów bytowskiego, chojnickiego i lęborskiego oraz Trójmiasta. Jednocześnie stale rozbudowywana jest sieć nadajników oraz wzmacniany jest sygnał, aby swoim zasięgiem dotrzeć do jeszcze większej liczby mieszkańców Pomorza. Blisko od 40 % do 60% czasu antenowego zajmują audycje emitowane w języku kaszubskim. Program radia ma charakter uniwersalny, dominują audycje o charakterze informacyjnym, publicystycznym, kulturalnym, rozrywkowym i edukacyjnym. Większość audycji rozgłośnią po całym szeroko pojętej tematyce lokalnej. Ponadto na antenie Radia „Kaszëbë” prezentowana jest twórczość muzyczna wykonywana w języku kaszubskim. Działalność radia od roku 2006 wspierana jest ze środków Rządu Rzeczypospolitej Polskiej. Audycje radia są dostępne dla słuchaczy również za pośrednictwem internetu.

Na antenie prywatnego Radia „Vanessa” nadającego program z Raciborza ukazują się od 1997 r. raz w tygodniu 25 minutowy program - Die deutsche Stimme (emitowany uprzednio pod nazwą Die deutsche stimme aus Ratibor). Program realizowany przez osoby związane z Towarzystwem Społeczno-Kulturalnym Niemców Województwa Śląskiego zawiera reportaże z życia mniejszości niemieckiej, wiadomości lokalne, życzenia i muzykę. W 2011 r. audycja nadawana była na antenie niepublicznego Radia Plus Opole. Audycja dostępna jest również, na antenie Polsko-Niemieckiego Radia Internetowego „Mittendrin”.

Radio „Park FM” emituje cotygodniowy polsko-niemiecki koncert w języku niemieckim. Audycja ta jest formą pośrednią pomiędzy audycjami publicystycznymi a muzycznymi. W ramach audycji emitowane są materiały dziennikarskie dotyczące wydarzeń istotnych dla życia mniejszości niemieckiej oraz krótkie formy reportaży dotyczące istotnych dla niej spraw. Integralną częścią audycji jest również koncert w języku niemieckim.

Na antenie Radio Orthodoxia z Białegostoku nadawana jest audycja w języku ukraińskim „Ukraińskie Słowo”, w której poruszane są kwestie dotyczące tradycji, kultury, języka wiary

oraz historii społeczno ci ukrai skiej Podlasia, a tak e innych regionów zamieszkiwanych przez mniejszo ukrai sk . Audycje te prezentowane s w pa mie cotygodniowym przez 20 minut. Radio Orthodoxya swoim zasi giem obejmuje Białystok i jego okolice. Jest równie dost pne w internecie. Na falach Radia Orthodoxya oraz stacji Twoje Radio Włodawa i Radia Bon Ton z Chełma w okresie obj tym *Raportem* emitowana była równie audycja radiowa w j zyku ukrai skim *Dzwony Chołmszczyzny i Podlaszszia* przygotowana przez Towarzystwo Ukrai skie w Lublinie. Audycj t emitowano równie na falach internetowego radia prawosławnej diecezji lubelsko-chełmskiej.

Nowym aspektem działalno ci medialnej rodowisk mniejszo ci narodowych i etnicznych oraz społeczno ci posługuj cej si j zykiem regionalnym jest emisja audycji telewizyjnych na antenach nadawców niepublicznych. W 2011 r. na antenie satelitarnej telewizji CSBTV nadawany był kaszubskoj zyczny magazyn *Domôcëzna* przygotowany przez Stowarzyszenie „Ziemia Pucka”. W okresie obj tym *Raportem* na antenie CSBTV oraz satelitarnej telewizji TVS nadawany był tak e niemieckoj zyczny magazyn *Schlesien Journal* opracowany przez Zwi zek Niemieckich Stowarzysze Społeczno-Kulturalnych w Polsce. Programy w j zyku kaszubskim nadawane s tak e na antenie lokalnych telewizji TVT Teletronik z Kartuz i Twoja Telewizja Morska z Wejherowa.

Informacj o dotowanych z bud etu Pa stwa w 2011 r. audycjach dla mniejszo ci narodowych i etnicznych oraz społeczno ci posługuj cej si j zykiem regionalnym nadawanych na antenach nadawców niepublicznych oraz o wysoko ci wsparcia przekazanego z bud etu ministra wła ciwego do spraw wyzna religijnych oraz mniejszo ci narodowych i etnicznych na ich realizacj prezentuj poni sze tabele.

Audycje dla mniejszo ci narodowych, etnicznych i społeczno ci posługuj cej si j zykiem regionalnym nadawane w niepublicznych stacjach radiowych i telewizyjnych w 2011 r.					
Rozgło nie niepubliczne (w tym radia internetowe)	j zyk				
	białoruski	ukrai ski	niemiecki	łemkowski	kaszubski
	liczba godzin w roku				
Białoruskie Radio Racja	381 + powtórki	-	-	-	-
Radio Bon Ton w Chełmie	-	17	-	-	-
Radio Orthodoxya w Białymstoku	-	17	-	-	-
Twoje Radio Włodawa	-	17	-	-	-
Prawosławne Radio Internetowe Diecezji Lubelsko-Chełmskiej	-	17	-	-	-
Radio Park FM	-	-	52	-	-
CSB TV (Cassubia TV)	-	-	19	-	26+powtórki
Radio Mittendrin	-	-	303-307	-	-
Radio Plus Opole	-	-	47,5	-	-
Internetowe Radio Ruskiej Bursy	-	-	-	5136	-
Radio Kaszëbë	-	-	-	-	4524 + 260 w sezonie letnim + audycja Studio Letnie bez stałej ramówki
SUMA	381	68	454	5136	4810

Koszty produkcji audycji dla mniejszości narodowych, etnicznych i społeczno-kulturalnych w regionach, w których żyją, regionalnym nadawanych w niepublicznych stacjach radiowych i telewizyjnych w 2011 r.			
Nazwa stacji radiowej lub telewizyjnej	Nazwa audycji	Łączny roczny koszt produkcji audycji	Wysokość dotacji MSWiA
Radio Racja	Z Podlasia Rodem	32.240	244.998,80
	Podlaski Tydzień	32.240	
	Podlaski Koncert	96.720	
	Kultura bez Granic	32.240	
	Audycja Kulturalna dla Młodych	16.120	
	Literatura dla młodych	12.896	
	Audycja krajoznawcza	16.120	
Radio Park FM	Kaffeeklatsch	94.122,24	35.000
CSB TV (Cassubia TV)	Schlesien Journal	363.038,72	70.000
	Domocieżna	104.000	83.000
Radio Plus Opole	Die Deutsche Stimme	51.700	60.000
Radio Mittendrin	Mittendrin	5.200	
	Die Deutsche Stimme		
	Präsent		
	Serwis informacyjny		
	Kalendarium		
	Top10		
	Polsko-niemieckie osobistości		
	Wieczór z gwiazd		
Deutsche Nachrichten			
Radio Bon Ton	Dzwony Chełmszczyzny i Podlasia	64.000	60.000
Radio Orthodoxia w Białymstoku			
Twoje Radio Włodawa			
Prawosławne Radio Internetowe Diecezji Lubelsko-Chełmskiej			
Internetowe Radio Ruskiej Bursy		100.000	100.000
Radio Kaszëbë	Klappë pludrë	239.200	300.000
	Na widnikù Kaszëbë	239.200	
	Gòspòda Radia Kaszëbë	129.400	
	Klëka	60.000	
	Czas młodëch talentów	23.920	
	Studio letnie	22.200	
	Mobilne studio w ramach Klappë pludrë	32.200	
	SUMA		

3. Strony nie będą zabrania tworzenia i wykorzystywania przez osoby należące do mniejszości narodowych drukowanych środków przekazu. W ramach uregulowań prawnych odnoszących się do rozgłośni radiowych i stacji telewizyjnych zapewni, na ile to możliwe, oraz uwzględniając postanowienia ustępu 1, te osoby należące do mniejszości narodowych będą miały możliwość tworzenia i używania ich własnych środków przekazu.

Należy przypomnieć, o czym była już mowa przy okazji komentarza do art. 5 ust. 1, że zgodnie z przepisami art. 18 ust. 2 pkt 3 ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych

oraz o języku regionalnym, organy władzy publicznej są zobowiązane podejmować odpowiednie środki w celu wspierania działalności zmierzającej do ochrony, zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości, a środkami tymi mogą być w szczególności dotacje celowe lub podmiotowe na wydawanie księzek, czasopism, periodyków i druków ulotnych w językach mniejszości lub w języku polskim, w postaci drukowanej oraz w innych technikach zapisu obrazu i dźwięku. Obecnie realizacją przepisów art. 18 ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym zajmuje się Minister Administracji i Cyfryzacji, będący ministrem właściwym do spraw wyzna religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych. Podobnie jak wcześniej Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego i Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji Minister AIC stara się, aby każda z mniejszości narodowych i etnicznych mogła korzystać przynajmniej z jednego własnego czasopisma (w języku ojczystym lub polskim, przy czym preferowane są pisma w języku ojczystym). Koszty wydawnicze pokrywane są wówczas prawie w całości z budżetu państwa.

Niektóre mniejszości wydają wciąż jedno czasopismo. Liczba czasopism mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce jest generalnie stabilna, z niewielką tendencją wzrostową. Tytuły najważniejszych czasopism zostały wymienione w części I pkt 5 *Raportu*, przy charakterystyce poszczególnych mniejszości narodowych i etnicznych.

Prawie wszystkie czasopisma mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym dotowane są z budżetu państwa przez ministra właściwego do spraw wyzna religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych. W roku 2011 wydawnictw tych było 42. Ogólna kwota w budżecie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, przeznaczona na ich ukazywanie się wyniosła w 2011 r. 3.715.885,56 zł (ok. 846.732 EURO). Dzięki dotacjom Ministra ukazują się min. 3 tygodniki, z których dwa wydawane są wyłącznie w językach mniejszości, jeden zaś dwujęzycznie oraz jeden dwutygodnik wydawany w języku mniejszości. Pozostałe tytuły to miesięczniki, dwumiesięczniki, kwartalniki, półroczniki i roczniki.

4. *W ramach swoich systemów prawnych, Strony przyjmą stosowne środki w celu ułatwienia osobom należącym do mniejszości narodowych dostępu do środków przekazu oraz w celu wspierania tolerancji i ułatwienia pluralizmu kulturowego.*

Przyjęte uregulowania prawne gwarantują odbiorcom należącym do mniejszości narodowych i etnicznych oraz posługującym się językiem regionalnym dostęp do

adresowanych do nich audycji emitowanych na falach publicznej radiofonii i telewizji. Programy o i dla mniejszości narodowych i etnicznych są stale obecne w telewizji i radiofonii publicznej.

a) Audycje dla mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym w radiofonii i telewizji publicznej

W okresie objętym niniejszym *Raportem* spółki radiofonii i telewizji publicznej nadal rozpowszechniały audycje uwzględniające potrzeby mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym.

Mniejszość białoruska

W omawianym okresie w programie oddziału terenowego TVP w Białymstoku ukazywała się dwa razy w tygodniu adresowana do mniejszości białoruskiej 20 minutowa audycja *Tydzie Białoruski* (wydanie premierowe w niedzielę, powtórka w poniedziałek). Tworzono ją w języku białoruskim z napisami w języku polskim. Audycje dla mniejszości białoruskiej były także obecne w programie Radia Białystok. Cyklicznie audycje *Pad znakam Pahoni* rozpowszechniano codziennie, a audycje *Przed wejściem do cerkwi* i *Pa adalniająca pieśń* – raz w tygodniu. Wymienione audycje tworzone były w języku białoruskim.

Mniejszość litewska

Audycje dla mniejszości litewskiej były nadal obecne w programie oddziału terenowego TVP w Białymstoku i Radia Białystok. W programie telewizyjnym ukazywała się co tydzień 7 minutowa audycja, *Panorama Litewska* nadawana w języku litewskim z napisami w języku polskim. Radio Białystok nadawało 3 razy w tygodniu *Litewski magazyn*.

Mniejszość niemiecka

Audycje dla mniejszości niemieckiej oferowały oddziały terenowe TVP w Katowicach i Opolu oraz rozgłośnie regionalne Polskiego Radia w Katowicach, Olsztynie, Opolu i Szczecinie. Oddziały terenowe w Katowicach i Opolu nadawały magazyn w języku niemieckim, *Schlesien Journal*, który ukazywał się w programie raz w tygodniu. Radio Katowice w ofercie programowej miało dwujęzyczny dwutygodnik, *Górnośląski magazyn mniejszości niemieckiej Pojednanie i Przyszłość* tworzony przez Niemiecką Wspólnotę „Pojednanie i Przyszłość” oraz dwutygodnik w języku niemieckim *Präsent* tworzony przez Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Niemców Województwa Śląskiego. W programie Radia Olsztyn ukazywał się co tydzień magazyn kulturalno-informacyjny *Allensteiner Welle* tworzony w języku niemieckim. Rozgłośnia regionalna w Opolu nadawała w każdą niedzielę

magazyn publicystyczno-kulturalny *Nasz Heimat*, 5 razy w tygodniu magazyn informacyjny *lskie Wiadomo ci* oraz od grudnia 2010 r. raz w tygodniu magazyn kulturalny, *Kulturviertel*. Pierwsza z audycji była tworzona w j zyku niemieckim i polskim, a dwie pozostałe – tylko w j zyku niemieckim.

Mniejszo romska

Audycje dla mniejszo ci romskiej były obecne w programie rozgło ni regionalnej Polskiego Radia w Koszalinie. Rozpowszechniała ona raz w tygodniu *Magazyn romski* i *serwis romski*. W grudniu w Radiu Opole pojawiła si dla tej mniejszo ci nowa, cykliczna, cotygodniowa audycja *Romano Drom*. Tworzono j w j zyku romskim i polskim. Do wrze nia 2011 r. oddział terenowy TVP w Białymstoku rozpowszechniał dwa razy w miesi cu (emisja premierowa w niedziel , powtórka w rod) 7 minutow audycj – *My Romowie* – redagowan w j zyku polskim i romskim.

Mniejszo rosyjska

Do wrze nia 2011 r. dla mniejszo ci rosyjskiej w programie oddziału terenowego TVP w Białymstoku nadawano dwa razy w miesi cu (emisja premierowa w niedziel , powtórka w rod) 7,5 minutowy magazyn, *Rosyjski Głos*. Audycj tworzono w j zyku rosyjskim z napisami w j zyku polskim²⁰. adna z publicznych rozgło ni regionalnych nie rozpowszechniała audycji dla mniejszo ci rosyjskiej.

Mniejszo tatarska

Cykliczn audycj pt. *Podlaski Orient* adresowan do mniejszo ci tatarskiej miał w swoim programie do wrze nia 2011 r. oddział terenowy TVP w Białymstoku. Trwaj c 7,5 minuty audycj tworzono w j zyku polskim i nadawano raz w miesi cu oraz raz w miesi cu powtarzano (emisja premierowa w niedziel , powtórka w rod).

Mniejszo ukrai ska

Cykliczne audycje dla mniejszo ci ukrai skiej rozpowszechniały w swoich programach oddziały terenowe Telewizji Polskiej S.A. w Białymstoku i Olsztynie oraz rozgło nie regionalne w Białymstoku, Koszalinie, Krakowie, Olsztynie, Rzeszowie i Szczecinie. W programie oddziału terenowego TVP w Białymstoku ukazywała si dwa razy w tygodniu 10 minutowa audycja, *Przeł d Ukrai ski* (emisja premierowa w niedziel , powtórka w rod). Program był emitowany w j zyku ukrai skim z napisami w j zyku polskim. W programie oddziału w Olsztynie ukazywała si co dwa tygodnie audycja

²⁰ Emisja audycji została wznowiona w styczniu 2012 r., produkowana przez producenta zewn trznego, sponsorowana. Planowane miejsce w układzie ramowym 2012 r. - pierwsza niedziela miesi ca godz. 8.15, powtórka poniedziałek godz.17.35.

premierowa, *Ukrai skie Wie ci*, któr następnie kilkakrotnie powtarzano. Rozgło na regionalna Polskiego Radia w Białymstoku oferowała tej mniejszo ci 3 razy w tygodniu magazyn, *Ukrai ska Dumka*. W Radiu Rzeszów nadawano w ka dy czwartek magazyn, *Skrynia* oraz od poniedziałku do czwartku magazyn informacyjny *Wiadomo ci dla Ukrai ców*. Rozgło na regionalna Polskiego Radia w Olsztynie rozpowszechniała w ka d niedziel magazyn *Od niedzieli do niedzieli* oraz z nadajnika w Miłkach codzienn audycj informacyjn i audycj *Ukrai cy w wiecie. wiat o Ukrainie*. Audycje tworzone w j zyku ukrai skim. Rozgło na regionalna w Koszalinie miała w programie niedzielnym serwis i magazyn dla mniejszo ci ukrai skiej. Radio Kraków rozpowszechniało cykliczn audycj – *Kermesz* w j zyku ukrai skim. W programie Radia Szczecin od 27 czerwca 2010 r. zacz ła si ukazywa raz w tygodniu audycja w j zyku polskim i ukrai skim, *Posydenki*.

Ze wzgl du na to, e mniejszo ukrai ska yje w Polsce w do du ym rozproszeniu Telewizja Polska S.A. rozpowszechniała audycje adresowane do tej mniejszo ci tak e w cz ci wspólnej programów regionalnych (TVP INFO). W programie ukazywał si raz w miesi cu 23 minutowy magazyn informacyjny *Telenowyny*, nadawany w j zyku ukrai skim z napisami w j zyku polskim. Następnie emitowano powtórki magazynu.

Cykliczn audycj dla mniejszo ci ukrai skiej i łemkowskiej miało w swoim programie tak e Radio Wrocław. Audycja dla tych dwu mniejszo ci – *Sami swoi* – tworzona była w j zyku ukrai skim, łemkowskim i polskim. Audycje ukazywały si raz w tygodniu.

J zyk regionalny

Audycje w j zyku kaszubskim ukazywały si w programie oddziału terenowego TVP w Gda sku oraz w programach Radia Gda sk i Radia Koszalin. W programie oddziału w Gda sku do pa dziernika 2010 r. obecna była audycja *Rodno zemia*, która w styczniu ukazywała si raz w tygodniu, a od lutego do pa dziernika 2010 r. – co dwa tygodnie. Magazyn *Tede jo* tworzony w j zyku kaszubskim i polskim w 2010 r. ukazywał si nieregularnie, w styczniu – raz w tygodniu, w okresie wiosennym i jesiennym – co dwa tygodnie, w okresie letnim – raz w miesi cu. Od pierwszego półrocza 2011 r. magazyn ponownie ukazywał si co dwa tygodnie (w niedziele o godz. 8.05 wydanie premierowe) i był dwa razy powtarzany (niedziela godzina 17.00; wtorek godz. 17.00). Magazyn adresowany jest do Kaszubów, po wi cony ich tradycji i kulturze oraz problematyce gospodarczej. Czas jednostkowej audycji wynosi ok. 10 min. Audycja ukazuje si na antenie od listopada 2008 roku. W programie Radia Gda sk raz w tygodniu nadawano *Magazyn Kaszubski*, a od poniedziałku do pi tku audycj publicystyczn *Kleka* i audycj informacyjn *Kleka skrót*. Audycje tworzone w j zyku kaszubskim. W programie Radia Koszalin obecny był raz

w tygodniu *Magazyn kaszubski*, serwis kaszubski, lekcja języka kaszubskiego oraz prognoza pogody. *Magazyn kaszubski* był raz w tygodniu powtarzany.

Należy także wskazać, że w omawianym okresie, z inicjatywy Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji odbyły się kursy dla dziennikarzy realizujących audycje dla mniejszości narodowych i etnicznych.

Na antenach niektórych stacji regionalnych Telewizji Polskiej S.A i Polskiego Radia S.A emitowane są audycje cykliczne prezentujące odbiorcom wywodzącym się głównie spoza mniejszości kultur i tradycje zamieszkujących Polskę mniejszości narodowych i etnicznych. Wśród tego typu audycji wymienić należy np. nadawane na antenie Polskiego Radia Kraków audycje *Na wschód od zachodu*, przygotowywane w szczecińskim oddziale TVP magazyn *Pomerania Ethnica* czy te emitowane na antenach oddziałów regionalnych TVP magazyn *Etniczne klimaty*.

Pojedyncze audycje adresowane do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczność posługującej się językiem regionalnym, a także dotyczące istotnych dla nich zagadnień emitowane były także poza opisanymi powyżej cyklami.

Informacje o zrealizowanej liczbie godzin audycji dla mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczność posługującej się językiem regionalnym w Rozgłoszeniach Regionalnych Polskiego Radia i oddziałach TVP w okresie objętym *Raportem* przedstawiają poniższe tabele.

Spółki Radiofonii Publicznej	Liczba godzin 2007 rok	Liczba godzin 2008 rok	Liczba godzin 2009 rok	Liczba godzin 2010 rok	Liczba godzin 2011 rok
1. Radio Białystok S.A.	286	286	286	260	286
2. Radio Gdańsk S.A.	142	119	105	92	99
3. Radio Katowice S.A.	43,9	23	17,9	35,8	82
4. Radio Koszalin S.A.	95,5	76,3	82	78,1	82
5. Radio Kraków S.A.	53	15	17	26	32
6. Radio Lublin S.A.	12,3	0	0,5	0	0
7. Radio Olsztyn S.A.	187	48	178,5	186,5	48
8. Radio Opole PRO FM S.A.	145	118	159	113	131
9. Radio Rzeszów S.A.	143	139	141	147	148
10. Radio Szczecin S.A.	12	2	2	61	14
11. Warszawa - Radio dla Ciebie S.A.	454	1112	619	0	0
12. Radio Wrocław S.A.	26	10	10	10	5

Telewizja Polska S.A. – oddziały terenowe	Liczba godzin 2007 rok	Liczba godzin 2008 rok	Liczba godzin 2009 rok	Liczba godzin 2010 rok	Liczba godzin 2011 rok
1. Białystok	166,4	37	55,2	70,7	71,9
2. Bydgoszcz	5,9	4,2	6,2	8	9,1
3. Gdańsk	34	37,6	39,3	28,6	23,5
4. Gorzów Wielkopolski	5,9	4,2	6,2	8	10,2
5. Katowice	15,5	14,2	16,3	14,4	16,8
6. Kielce	5,9	4,2	6,2	8	9,1
7. Kraków	17	7,4	9	8	9,1
8. Lublin	5,9	4,2	6,2	8	9,1
9. Łódź	5,9	4,2	6,2	8	9,1
10. Olsztyn	17,2	17,7	17,6	16,6	24
11. Opole	25,1	23,4	33,2	31,2	32,7
12. Poznań	5,9	4,2	6,2	8	9,1
13. Rzeszów	5,9	4,5	6,9	8	9,4
14. Szczecin	5,9	4,2	6,2	8	9,1
15. Warszawa	5,9	4,2	6,2	8	9,1

b) Finansowanie audycji dla mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczno-księgarskiej przez Krajową Radę Radiofonii i Telewizji

O sposobie dystrybucji środków między poszczególne oddziały terenowe Polskiego Radia S.A. i Telewizji Polskiej S.A. decydują samodzielnie zarządy spółek. Podział ten dokonywany jest w planie ekonomiczno – finansowym spółek w oparciu o algorytm stosowany od 2006 roku, uwzględniający m.in. wielkość kosztów stałych, zasięg nadawania, ilość nadajników, szacowaną ilość odbiorców, ponoszone koszty emisji, jak również zgłoszone przez jednostki plany programowo – finansowe w zakresie audycji dla mniejszości narodowych i etnicznych.

W latach 2007-2008 Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji w ramach środków określonych na pokrycie kosztów realizacji misji, o której mowa w art. 21 ust. 1 ustawy o radiofonii i telewizji, wyodrębniła środki na finansowanie kosztów bezpodległych tworzenia tych audycji w programach regionalnych radiofonii regionalnej oraz oddziałów terenowych Telewizji Polskiej S.A. oraz środki na koszty realizowanego przez Radio Olsztyn S.A. programu dla mniejszości ukraińskiej.

Koszty tworzenia tych audycji poniesionych przez nadawców w latach 2007-2008 przedstawia się następująco (w tys.zł):

Nadawca publiczny	Koszty audycji dla mniejszości w tys. zł	
	2007 rok	2008 rok
1) Radio Białystok S.A.	560	490
2) Radio Gdańsk S.A.	249	272
3) Radio Katowice S.A.	87	78
4) Radio Kielce S.A.	16	60
5) Radio Koszalin S.A.	80	28
6) Radio Kraków S.A.	52	24
7) Radio Lublin S.A.	16	5
8) Radio Olsztyn S.A.	227	231
z tego:		
8.1) program regionalny	46	61
8.2) program lokalny dla mniejszości ukraińskiej	181	170
10) Radio Opole S.A.	208	182
11) Radio Rzeszów S.A.	116	116
12) Radio Szczecin S.A.	14	8
13) Radio Wrocław S.A.	19	6
14) Telewizja Polska S.A.	1.029	1.333

Przy podziale środków na lata 2009-2011 Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji nie wydzielała wpływów abonamentowych na finansowanie kosztów tworzenia tych audycji w programach regionalnych spółek radiofonii regionalnej i oddziałów terenowych Telewizji Polskiej S.A. Nadawcy publiczni mają jednak obowiązek realizowania tych audycji ze środków abonamentowych otrzymywanych na finansowanie kosztów realizowanej misji publicznej (w przedłożonym KRRiT projekcie Planu finansowo-programowego TVP S.A na 2012 r. uwzględniono przeznaczenie środków w wysokości 1.000.000 zł na finansowanie audycji dla mniejszości narodowych i etnicznych oraz w języku regionalnym w programach regionalnych oddziałów terenowych TVP). Wydatki i koszty poniesione w 2009 roku na tworzenie audycji dla mniejszości narodowych, etnicznych i społeczności posługującej się językiem regionalnym wykazane w sprawozdaniach rocznych zarządów spółek radiofonii i telewizji publicznej ze sposobu wykorzystania środków, o których mowa w art. 31 ust. 1 i 2 ustawy o radiofonii i telewizji przedstawiały się następująco:

Spółki radiofonii i telewizji publicznej	Wydatki (w tys. zł)	w tym:		
		finansowane ze środków uzyskanych z KRRiT	Koszty (w tys. zł)	finansowane ze środków uzyskanych z KRRiT
1.	2.	2.a	3.	3.a
1. Radio Białystok S.A.	226,6	226,6	422,7	422,7
2. Radio Gdańsk S.A.	292,0	-	292,0	-
3. Radio Katowice S.A.	20,1	20,1	22,3	22,3
4. Radio Koszalin S.A.	23,9	23,9	23,9	23,9
5. Radio Kraków S.A.	19,2	19,2	19,2	19,2
6. Radio Olsztyn S.A.	250,7	250,7	244,8	244,8
z tego:				
6.1) program regionalny	59,0	59,0	58,6	58,6
6.2) program lokalny dla mniejszości ukraińskiej	191,7	191,7	186,2	186,2
7. Radio Opole S.A.	137,9	137,9	137,9	137,9
8. Radio Rzeszów S.A.	81,6	81,6	81,6	81,6
9. Radio Szczecin S.A.	13,5	13,5	13,5	13,5
10. Radio Wrocław S.A.	4,4	4,4	4,8	4,8
11. Razem spółki regionalne	1.069,9	777,9	1.262,7	970,7
12. Telewizja Polska S.A.	2.499,2	1.726,7	1.301,2	783

Wydatki i koszty poniesione w 2010 roku na audycje dla mniejszości narodowych, etnicznych i społeczno-kulturalnych posługujących się językiem regionalnym przedstawiały się następująco:

Spółki radiofonii i telewizji publicznej	Wydatki (w tys. zł)	w tym:		
		finansowane ze środków uzyskanych z KRRiT	Koszty (w tys. zł)	finansowane ze środków uzyskanych z KRRiT
1.	2.	2.a	3.	3.a
1. Radio Białystok S.A.	540,3	540,3	508,3	508,3
2. Radio Gdańsk S.A.	183,0	133,2	179,0	133,2
3. Radio Katowice S.A.	14,0	14,0	16,4	16,4
4. Radio Koszalin S.A.	30,6	30,6	30,6	30,6
5. Radio Kraków S.A.	18,7	18,7	18,7	18,7
6. Radio Olsztyn S.A.	253,3	253,3	252,9	252,9
z tego:				
6.1) program regionalny	58,1	58,1	58,1	58,1
6.2) program lokalny dla mniejszości ukraińskiej	195,2	195,2	194,8	194,8
7. Radio Opole S.A.	121,6	121,6	141,7	141,7
8. Radio Rzeszów S.A.	160,0	160,0	160,0	160,0
9. Radio Szczecin S.A.	16,0	16,0	16,0	16,0
10. Radio Wrocław S.A.	4,5	4,5	4,9	4,9
11. Razem spółki regionalne	1 342,0	1 292,2	1 328,5	1 282,7
12. Telewizja Polska S.A. w Warszawie	394,1	394,1	829,6	453,4

Natomiast w 2011 r. koszty audycji dla mniejszości narodowych i etnicznych oraz społecznościj posługującej się językiem regionalnym przedstawiały się następująco:

Spółki radiofonii i telewizji publicznej	Koszty (w tys.żł)	w tym: koszty finansowane ze środków uzyskanych z KRRiT
1. Radio Białystok S.A.	536,3	536,3
2. Radio Gdańsk S.A.	223,3	216,4
3. Radio Katowice S.A.	16,8	16,8
4. Radio Koszalin S.A.	26,2	26,2
5. Radio Kraków S.A.	25,4	25,4
6. Radio Olsztyn S.A.	226,1	226,1
z tego:		
a) program regionalny	61,0	61,0
b) program z nadajnika w Miłkach dla mniejszości ukraińskiej	165,1	165,1
7. Radio PRO FM Opole S.A.	160,5	160,5
8. Radio Rzeszów S.A.	68,8	68,8
9. Radio Szczecin S.A.	16,4	16,4
10. Radio Wrocław S.A.	6,3	6,3
Razem spółki regionalne	1.306,2	1.299,3
Telewizja Polska S.A.	649,7	379,4

Artykuł 10

1. Strony zobowiązują się uznać, że każda osoba należąca do mniejszości narodowej ma prawo do swobodnego używania, bez jakiegokolwiek ingerencji, jego/jej języka mniejszości, zarówno prywatnie, jak i publicznie, ustnie oraz pisemnie.

Zgodnie z przepisem art. 27 *Konstytucji* językiem urzędowym w Rzeczypospolitej Polskiej jest język polski. Jednocześnie nie jednak w *Konstytucji* zostało zapisane, że przepis ten nie narusza praw mniejszości narodowych wynikających z ratyfikowanych umów międzynarodowych. Z kolei przepis art. 35 *Konstytucji* zapewnia obywatelom polskim należącym do mniejszości narodowych i etnicznych wolność zachowania i rozwoju własnego języka.

Zasady wyrażone w *Konstytucji* rozwija ustawa z dnia 7 października 1999 r. o języku polskim (Dz.U. z 2011 r. Nr 43, poz. 224 z późn. zm.), której przepis art. 2 pkt 2 stanowi, iż postanowienia ustawy nie naruszają praw mniejszości narodowych i etnicznych oraz społecznościj posługującej się językiem regionalnym.

Jednocześnie nie przepis art. 8 ust. 1 i 2 ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym przewiduje, że osoby należące do mniejszości mają prawo do

swobodnego posługiwania się językiem mniejszości w życiu prywatnym i publicznie oraz do rozpowszechniania i wymiany informacji w języku mniejszości.

Pozytywne odniesienia do używania języka mniejszości prywatnie i publicznie znajdują się w traktatach, zawartych przez Rzeczpospolitą Polską z: Republiką Federalną Niemiec, Czech i Słowacką Republiką Federacyjną, Republiką Białoruś i Republiką Litewską.

2. Na obszarach zamieszkałych tradycyjnie lub w znacznej ilości przez osoby należące do mniejszości narodowej, o ile osoby te tego sobie życzą, i tam, gdzie takie życzenie odpowiada rzeczywistym potrzebom, Strony będą starały się zapewnić, na tyle, na ile to możliwe, warunki, które umożliwią używanie języka mniejszości w stosunkach pomiędzy tymi osobami a organami administracyjnymi.

Zasady dotyczące używania języka mniejszości przed urzędami zostały wprowadzone ustawami o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Zgodnie z art. 9 ustawy o języku mniejszości może być używany, jako język pomocniczy, przed organami gminy. Przy czym z uprawnień tego mogą korzystać tylko mieszkańcy gmin, w których liczba mieszkańców należących do mniejszości jest nie mniejsza niż 20 % ogólnej liczby mieszkańców gminy i które zostały wpisane do Urzędowego Rejestru Gmin, w których używany jest język pomocniczy. Możliwość używania języka pomocniczego oznacza, że osoby należące do mniejszości mają prawo do zwracania się do organów gminy w języku pomocniczym w formie pisemnej lub ustnej (dopuszcza się wniesienie podania w języku pomocniczym) oraz uzyskiwania, na wyraźny wniosek, odpowiedzi także w języku pomocniczym, w formie pisemnej lub ustnej, przy czym procedura odwoławcza odbywa się wyłącznie w języku urzędowym.

Wpis do rejestru dokonuje, prowadzący go minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, na podstawie wniosku rady gminy. Ustawa określa procedurę, która powinna zostać spełniona, by gmina została wpisana do rejestru. Na podstawie zawartego w ustawie upoważnienia Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji wydał rozporządzenie, w którym określił sposób prowadzenia rejestru oraz wzór wniosku o wpisanie do tego rejestru. Zgodnie z przepisem art. 10 ust. 5 ustawy, na odmowę dokonania przez Ministra wpisu do prowadzonego przez niego rejestru, radzie gminy przysługuje skarga do sądu administracyjnego. Ustawa przewiduje także, że wykreślenie gminy z rejestru może się odbyć wyłącznie na wniosek rady gminy.

Ustawa wprowadziła mechanizm, który ma zachęcać pracowników samorządowych do uczenia się języków pomocniczych i w efekcie zapewnia wysoką jakość obsługi osób należących do mniejszości w ich językach ojczystych. Zgodnie z art. 11 ust. 1 ustawy w gminie wpisanej do rejestru pracowników zatrudnionych w urzędzie gminy, w jednostkach pomocniczych gminy oraz w gminnych jednostkach i zakładach budżetowych może być przyznany dodatek z tytułu znajomości języka pomocniczego. Na podstawie zawartego w ustawie upoważnienia Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji wydał rozporządzenie, w którym określił wykaz dyplomów, świadectw i certyfikatów potwierdzających znajomość języków mniejszości.

Urządowy Rejestr Gmin, w których jest używany język pomocniczy zaczął funkcjonować z chwilą wpisania do niego pierwszej gminy, tj. w dniu 25 stycznia 2006 r. Pierwszą gminą wpisaną do tego rejestru była gmina Radłów w województwie opolskim, a językiem pomocniczym język niemiecki. Według stanu na dzień 31 grudnia 2011 r. rejestr obejmował 30 gmin, w tym sześć gmin województwa podlaskiego (w jednej językiem pomocniczym jest język litewski, w pozostałych – białoruski), dwie gminy województwa pomorskiego (w których językiem pomocniczym jest język kaszubski) oraz dwadzieścia dwie gminy województwa opolskiego z językiem pomocniczym niemieckim.

3. Strony zobowiązują się zagwarantować prawo każdej osoby należącej do mniejszości narodowej do niezwłocznego poinformowania, w języku dla niego/niej zrozumiałym, o przyczynach jego/jej zatrzymania i o wszystkich oskarżeniach wysuniętych przeciwko niemu/niej oraz do obrony przez niego samego/niejącego w tym języku, tak, jak to konieczne, przy bezpłatnej pomocy tłumacza.

Przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks postępowania karnego* (kpk) (Dz.U. z 1997 r. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.) przyznają oskarżonemu i innym osobom biorącym udział w postępowaniu, które nie władają dostatecznie językiem polskim, prawo do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza. I tak, zgodnie z przepisem art. 72 § 1 kpk, oskarżony niewładający w wystarczającym stopniu językiem polskim ma prawo do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza. Zgodnie z § 2 powołanego przepisu, do czynności z udziałem takiego oskarżonego należy wezwać tłumacza. Ponadto, postanowienie o przedstawieniu, uzupełnieniu lub zmianie zarzutów, akt oskarżenia oraz orzeczenie podlegające zaskarżeniu lub chociażby postępowanie doręczane takiemu oskarżonemu wraz

z tłumaczeniem; za zgod oskar onego mo na poprzesta na ogłoszeniu przetłumaczonego orzeczenia ko cz cego post powanie, je eli nie podlega ono zaskar eniu.

Stosownie do art. 204 kpk, nale y wezwa tłumacza, je eli zachodzi potrzeba przesłuchania osoby niewładaj cej j zykiem polskim. To samo dotyczy sytuacji, gdy istnieje potrzeba przeło enia na j zyk polski pisma sporz dzonego w j zyku obcym lub odwrotnie albo zapoznania si oskar onego z tre ci przeprowadzonego dowodu.

Koszty zwi zane z udziałem w sprawie tłumacza, w zakresie koniecznym dla zapewnienia oskar onemu prawa do obrony, ponosi Skarb Pa stwa (art. 619 § 3 kpk).

Artykuł 11

1. Strony zobowi zuj si uzna , e ka da osoba nale ca do mniejszo ci narodowej ma prawo do u ywania jego/jej nazwiska (patronimika) i imion w j zyku mniejszo ci oraz do ich oficjalnego uznania zgodnie z trybem przyj tym w ich ustawodawstwie.

Prawo osób nale cych do mniejszo ci narodowych i etnicznych do u ywania i pisowni swoich imion i nazwisk zgodnie z zasadami pisowni j zyka mniejszo ci zostało zagwarantowane w art. 7 ust. 1 ustawy *o mniejszo ciach narodowych i etnicznych oraz o j zyku regionalnym*, który stwierdza, i osoby nale ce do mniejszo ci maj prawo do u ywania i pisowni swoich imion i nazwisk zgodnie z zasadami pisowni j zyka mniejszo ci, w szczególno ci do rejestracji w aktach stanu cywilnego i dokumentach to samo ci. Zgodnie z ust. 2 tego artykułu imiona i nazwiska osób nale cych do mniejszo ci zapisane w alfabecie innym ni alfabet łaci ski podlegaj transliteracji. Na podstawie zawartego w ustawie upowa nienia Minister Spraw Wewn trznych i Administracji wydał rozporz dzenie, w którym okre lił sposób transliteracji, w taki sposób, aby uwzgl dnione zostały zasady pisowni j zyka mniejszo ci.

Obywatele polscy nale cy do mniejszo ci narodowych i etnicznych, mog dokonywa tak e zmiany imienia i nazwiska na wersj zgodn z brzmieniem i pisowni j zyka ojczystego w trybie administracyjnym, w oparciu o ustaw z dnia 17 pa dziernika 2008 r. *o zmianie imienia i nazwiska* (Dz. U. Nr 220, poz. 1414). Zmiany pisowni imion i nazwisk mo na dokonywa w Urz dach Stanu Cywilnego wła ciwych dla miejsca zamieszkania.

Prawo do u ywania imion i nazwisk w brzmieniu j zyka mniejszo ci narodowej jest tak e zagwarantowane w traktatach o przyja ni i dobros iedzkich stosunkach z Republik Federaln Niemiec, Ukrain , Republik Bia łoru oraz Republik Litewsk .

2. Strony zobowiązują się uznać, że każda osoba należąca do mniejszości narodowej ma prawo do umieszczenia w jego lub jej języku znaków, napisów i innych informacji o charakterze prywatnym w sposób widoczny dla osób postronnych.

Zgodnie z art. 8 pkt 3 ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym osoby należące do mniejszości mają prawo do zamieszczania w jego języku informacji o charakterze prywatnym.

3. W rejonach tradycyjnie zamieszkałych przez znaczną ilość osób należących do mniejszości narodowej, Strony będą starały się, zgodnie z obowiązującym prawem, w tym także tam, gdzie to stosowne, umowami z innymi państwami oraz przy uwzględnieniu ich specyficznych warunków, umieszczać również w jego języku mniejszości, tradycyjne nazwy lokalne, nazwy ulic i inne oznakowania topograficzne o charakterze publicznym, o ile istnieje tam wystarczające zapotrzebowanie na takie oznakowania.

Zasady używania nazw w językach mniejszości oraz w języku regionalnym zostały wprowadzone ustawą o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Zgodnie z art. 12 ust. 1 ustawy dodatkowe tradycyjne nazwy miejscowości i obiektów fizjograficznych oraz nazwy ulic mogą być używane w językach mniejszości. Dodatkowe nazwy mogą być używane jedynie na obszarze gmin wpisanych do rejestru prowadzonego przez ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych. Wpisu do tego rejestru minister dokonuje na wniosek rady gminy. Przy czym dodatkowe nazwy mogą być wprowadzone na terenie całej gminy lub w poszczególnych miejscowościach. Nie mogą natomiast dotyczyć nazw z okresu 1933-1945, nadanych przez władze Trzeciej Rzeszy Niemieckiej lub Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. Po roku 1933 władze nazistowskie na masową skalę zmieniały nazwy miejscowości, podobną akcją – choć w mniejszym zakresie – przeprowadziły władze radzieckie po 1939 r. Intencją ustawodawcy było uniknięcie nawiązań do jednego lub drugiego totalitaryzmu.

Ustawa przewiduje, że dodatkowe nazwy umieszczane są po nazwie w języku polskim i nie mogą być stosowane samodzielnie, a ustalenie dodatkowej nazwy w języku mniejszości następuje zgodnie z zasadami pisowni tego języka (w przepisach tym chodzi w szczególności o oddanie specyficznych dla języka mniejszości znaków diakrytycznych lub właściwego dla niego alfabetu).

Przepis art. 12 ust. 7 ustawy określa warunki, jakie muszą zostać spełnione, aby w języku mniejszości mogła zostać ustalona dodatkowa nazwa miejscowości lub obiektu fizjograficznego. Po pierwsze ustalenie takiej nazwy jest możliwe, jeżeli liczba mieszkańców gminy, należących do mniejszości, jest nie mniejsza niż 20 % ogólnej liczby mieszkańców tej gminy lub gdy za ustaleniem dodatkowej nazwy miejscowości w języku mniejszości opowiedziało się w trakcie konsultacji ponad połowa uczestniczących w nich mieszkańców. Po drugie, wniosek rady gminy musi uzyskać pozytywną opinię Komisji Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych.

Zgodnie z art. 13 rada gminy przedstawia wniosek o ustalenie dodatkowej nazwy miejscowości lub obiektu fizjograficznego w języku mniejszości na wniosek mieszkańców gminy należących do mniejszości lub z inicjatywy własnej. W przypadku wniosku dotyczącego nazwy miejscowości zamieszkaney, rada gminy jest obowiązana uprzednio przeprowadzić w tej sprawie konsultacje z mieszkańcami tej miejscowości. Wniosek przedstawiany jest ministrowi właściwemu do spraw wyzna religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych za pośrednictwem wojewody. Ustawa określa procedurę związana z wpisaniem gminy do rejestru. Na podstawie zawartego w ustawie upoważnienia Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji wydał rozporządzenie, w którym określił wzory wniosków rady gminy: o wpisanie gminy do rejestru oraz o ustalenie dodatkowej nazwy miejscowości lub obiektu fizjograficznego w języku mniejszości. W tym samym rozporządzeniu minister określił sposób prowadzenia rejestru oraz szczegółowy zakres informacji zawartych w tym rejestrze. Jednocześnie, zgodnie z przepisem art. 13 ust. 9 ustawy, na odmowę dokonania przez Ministra wpisu do prowadzonego przez niego rejestru, radzie gminy przysługuje skarga do sądu administracyjnego.

Na podstawie zawartego w ustawie upoważnienia Minister Infrastruktury wydał, w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji, rozporządzenie, w którym określił, że w przypadku gdy na znakach i tablicach występuje pojedyncza nazwa w języku polskim, wielkość liter, którymi zapisano dodatkową nazwę w języku mniejszości, powinna być taka sama jak wielkość liter, którymi zapisano nazwę w języku polskim. Natomiast w przypadku, gdy występuje tam więcej nazw w języku polskim, wielkość liter, którymi zapisano dodatkowe nazwy, powinna być o jedną czwartą mniejsza od wielkości liter, którymi zapisano nazwy w języku polskim. Dodatkowe nazwy są zapisywane literami alfabetu właściwego dla języka danej mniejszości, z uwzględnieniem znaków diakrytycznych.

Zgodnie z art. 15 ustawy koszty związane z wprowadzeniem i uwydatnianiem języka pomocniczego oraz koszty związane z wprowadzeniem dodatkowych nazw ponosi budżet

gminy, z wyjątkiem kosztów związanych z wymianą tablic informacyjnych, wynikających z ustalenia dodatkowej nazwy miejscowości lub obiektu fizjograficznego w języku mniejszości, które ponosi budowlano-urządniczo.

Rejestr gmin, na których obszarze używane są nazwy w języku mniejszości zaczęła funkcjonować w grudniu 2006 r., z chwilą wpisania do niego pierwszej gminy, tj. gminy Radłów (województwo opolskie). W 2007 r. do Rejestru gmin wpisano trzy gminy. W dwóch z nich, położonych w województwie pomorskim, wprowadzono dodatkowe nazwy miejscowości w języku kaszubskim (Staryca, Chmielno), w jednej, położonej na terenie województwa opolskiego, wprowadzono dodatkowe nazwy w języku niemieckim (Cisek).

W 2008 r. do wspomnianego Rejestru wpisano piętnaście gmin. W jedenastu gminach z województwa opolskiego (Lelica, Tarnów Opolski, Chrzostowice, Izbicko, Dobrodzie, Jemielnica, Kolonowskie, Ujazd, Zbawice, Biała, Strzeleczyce) oraz dwóch gminach z województwa łódzkiego (Rudnik, Krzanowice) wprowadzono dodatkowe nazwy miejscowości w języku niemieckim, w jednej gminie, położonej na terenie województwa małopolskiego (Gorlice) wprowadzono dodatkową nazwę w języku łemkowskim, w ostatniej, położonej na terenie województwa podlaskiego (Pułsk) wprowadzono dodatkowe nazwy w języku litewskim.

Ponadto, w 2009 r. do Rejestru wpisano pięć gmin z województwa opolskiego (Murów, Walce, Dobrze Wielki, Komprachcice, Głogówek), w których dodatkowe nazwy zostały ustalone w języku niemieckim oraz dwie gminy z województwa pomorskiego (Bytów, Sierakowice), w których dodatkowe nazwy zostały ustalone w języku kaszubskim.

W 2010 r. do Rejestru gmin, na których obszarze używane są nazwy w języku mniejszości wpisano siedem gmin. W trzech z nich, położonych w województwie pomorskim, wprowadzono dodatkowe nazwy miejscowości w języku kaszubskim (Szemud, Kartuzy, Linia), w czterech, położonych na terenie województwa opolskiego, wprowadzono dodatkowe nazwy w języku niemieckim (Łubniany, Prószków, Gogolin, Lasowice Wielkie).

W 2011 r. do wspomnianego Rejestru wpisano dziewięć gmin. W trzech gminach z województwa opolskiego (Bierawa, Reńska Wieś, Polska Cerekiew) wprowadzono dodatkowe nazwy miejscowości w języku niemieckim, w jednej gminie, położonej na terenie województwa podlaskiego (Orla) wprowadzono dodatkowe nazwy w języku białoruskim, w czterech, położonych na terenie województwa pomorskiego (Brusy, Parchowo, Sulczyń, Somonino) wprowadzono dodatkowe nazwy w języku kaszubskim, w jednej gminie, położonej na terenie województwa małopolskiego (Ucie Gorlickie) wprowadzono dodatkowe nazwy w języku łemkowskim.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2011 r. do Rejestru gmin wpisane są 42 gminy, w tym dwadzieścia pięć gmin województwa opolskiego (dodatkowe nazwy w języku niemieckim), jedna z gmin województwa pomorskiego (dodatkowe nazwy w języku kaszubskim), dwie gminy województwa śląskiego (dodatkowe nazwy w języku niemieckim), dwie gminy województwa podlaskiego (w jednej wprowadzono dodatkowe nazwy w języku litewskim, w drugiej – w języku białoruskim) oraz dwie gminy województwa małopolskiego (dodatkowe nazwy w języku łemkowskim).

Do chwili obecnej jedna z gmin nie zgłosiła wniosku o wpisanie do Rejestru gmin, w związku z zamiarem wprowadzenia na swoim terenie dodatkowych nazw ulic w języku mniejszości.

W dniu 10 marca 2008 r. zawarte zostało pierwsze porozumienie pomiędzy ministrem właściwym do spraw wyzna religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych a Gmin Radłów na realizację zadania polegającego na wymianie tablic informacyjnych, wynikającej z ustalenia dodatkowych nazw miejscowości w języku niemieckim.

Wysokości rodków przekazanych na wymianę tablic informacyjnych, wynikającej z ustalenia dodatkowych nazw miejscowości w języku mniejszości lub w języku regionalnym w latach 2008-2011 została przedstawiona w tabelach zamieszczonych przy komentarzu do artykułu 5 *Konwencji*.

Artykuł 12

1. Strony podejmą, tam gdzie jest to właściwe, rodki w zakresie o wiaty i badania naukowych, w celu szerzenia wiedzy o kulturze, historii, języku i religii ich mniejszości narodowych oraz wikszości ludności.

W okresie objętym *Raportem* obowiązywało rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadziła studia niestacjonarne oraz makrokierunki (Dz. U. Nr 164, poz. 1166, z późn. zm.). Na podstawie określonych w nim standardów kształcenia w polskich uczelniach prowadzono kształcenie na kierunku studiów „filologia” ze specjalnością w zakresie języka: białoruskiego, ukraińskiego, rosyjskiego, niemieckiego, słowackiego, litewskiego, czeskiego, hebrajskiego oraz w ramach filologii orientalnej lub kulturoznawstwa – języka ormiańskiego. Niektóre ze specjalności realizowane były również

na kierunku „kulturoznawstwo”. Absolwenci wymienionych specjalności mogli uzyskać przygotowanie pedagogiczne, w przypadku wyboru tej ścieżki kształcenia (specjalnie przygotowująca do wykonywania zawodu nauczyciela jest fakultatywna). W okresie objętym *Raportem* praktycznie na wszystkich uniwersytetach polskich funkcjonowały filologie germańska i rosyjska oraz slawistyka, które od zawsze cieszyły się dużym zainteresowaniem. Ponadto, języki niemiecki i rosyjski nauczane są na lektoratach organizowanych na wszystkich kierunkach studiów. Na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, na Wydziale Neofilologii działa Zakład Bałtologii, w którym wykładana jest filologia litewska. Również na Uniwersytecie Warszawskim, na Wydziale Polonistyki, istnieje Katedra Językoznawstwa Ogólnego, Wschodnioazjatyckiego, Porównawczego i Bałtystyki, gdzie wykładany jest język litewski. Na Uniwersytecie Jagiellońskim, na Wydziale Filologicznym, działa Zakład Filologii Czeskiej i Łużyckiej oraz Zakład Filologii Słowackiej, natomiast na Uniwersytecie Wrocławskim, w ramach Instytutu Filologii Słowiańskiej - Zakład Bohemistyki. Na innych uniwersytetach, np. na Uniwersytecie Warszawskim, lektoraty z języków czeskiego i słowackiego prowadzone są w ramach studiów slawistycznych. Na Uniwersytecie Warszawskim, na Wydziale Lingwistyki Stosowanej działają Instytut Rusycystyki, Katedra Białorutenistyki i Katedra Ukrainistyki. Podobne katedry i zakłady istnieją na: Uniwersytecie Jagiellońskim (Katedra Ukrainistyki), Uniwersytecie Wrocławskim (Zakład Ukrainistyki), Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (Zakład Ukrainistyki), Uniwersytecie im. Marii Curie-Skłodowskiej (Zakłady: Białorutenistyki, Filologii Ukraińskiej, Języka Rosyjskiego) oraz na Uniwersytecie w Białymstoku (Katedra Filologii Białoruskiej). Wszystkie katedry i zakłady wykładają język białoruski i ukraiński prowadzą także zajęcia z literatury oraz kultury.

W Katedrze Filologii Rosyjskiej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie od roku akademickiego 2001/2002, działa specjalność - filologia rosyjska z językiem rusi skoleńkowskim. Na polskich uczelniach (m.in. Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Jagielloński) prowadzone są studia judaistyczne, na których studenci poznają kulturę, tradycję i historię żydów polskich oraz w ramach lektoratów uczą się języków jidysz i hebrajskiego.

Należy dodać, iż doskonalenie zawodowe czynnych zawodowo nauczycieli, a także uzupełnianie kwalifikacji w zakresie języka mniejszościowego możliwe jest także w ramach studiów podyplomowych. Formą taką wykorzystywały na przykład Akademia Pomorska w Słupsku (Instytut Polonistyki) gdzie w roku akademickim 2010/2011 prowadzone były podyplomowe studia kwalifikacyjne nauczania języka kaszubskiego w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej, adresowane do osób wykonujących zawód nauczyciela

posiadających znajomość języka kaszubskiego na potrzeby nauczania lub prowadzenia zajęć w szkołach i przedszkolach, Uniwersytet Wrocławski prowadzi nauczanie podyplomowe w odniesieniu do języka czeskiego, ukraińskiego, rosyjskiego i niemieckiego, czy też Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu prowadzi nauczanie w odniesieniu do języka rosyjskiego i niemieckiego.

Od roku 2004 na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie działają dwusemestralne podyplomowe studia z zakresu romologii – *Romowie w Polsce. Historia, prawo, kultura, stereotypy etniczne* wspierane ze środków Programu na rzecz społeczno-cyromskiej w Polsce.

Dodatkowo również, i powołana w ramach Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych grupa robocza zajmowała się opracowaniem zasad funkcjonowania filologii mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego. Rezultatem jej pracy było skierowanie do Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich i Konferencji Rektorów Zawodowych Szkół Polskich propozycji utworzenia etnofilologii mniejszości narodowych i etnicznych. Propozycja ta odpowiada na zapotrzebowanie środowisk mniejszości narodowych i etnicznych oraz wpisuje się w obowiązujące od dnia 1 października 2011 r. przepisy art. 6 i art. 11 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.), które pozwalają na bardziej elastyczne tworzenie nowych kierunków studiów.

W Polsce działają liczne jednostki naukowe zajmujące się badaniem historii i współczesności mniejszości narodowych. Są to przede wszystkim: Zakład Badań Narodowościowych Instytutu Sławistyki PAN w Warszawie, Katedra Etnologii oraz Zakład Spraw Narodowościowych Uniwersytetu Wrocławskiego, Centrum Studiów Niemieckich i Europejskich im. Willy'ego Brandta Uniwersytetu Wrocławskiego, Zakład Badań Etnicznych Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Instytut Etnologii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Badania problemów narodowościowych prowadzone są te praktycznie we wszystkich instytutach socjologii.

Dodatkowo także, a w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki w 2011 roku został przeprowadzony konkurs, w wyniku którego finansowanie w łącznej kwocie 10.991.190 zł uzyskały 23 projekty związane z badaniami kultury, historii, języka i religii mniejszości narodowych oraz zjawisk występujących w regionach wielokulturowych na terenach Rzeczypospolitej Polskiej.

2. W związku z tym, Strony, między innymi, zapewniają odpowiednie możliwości kształcenia nauczycieli i dostępu do podręczników oraz ułatwi kontakty pomiędzy uczniami a nauczycielami z różnych rodowisk.

Nauczyciele języków mniejszości narodowych i etnicznych kształcą się w szkołach wyższych i zdobywają odpowiednie kwalifikacje uzyskując dyplomy ukończenia studiów na kierunkach filologicznych. Organizowane są te dodatkowe kursy doszkalające i doskonalące dla nauczycieli języków mniejszości. Zasady organizowania doradztwa metodycznego oraz kursów doskonalenia nauczycieli zostały określone przepisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 listopada 2009 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli (Dz.U. Nr 200, poz.1537, z późn. zm.). Doskonalenie nauczycieli języków mniejszości narodowych jest na ogół organizowane w oparciu o struktury wojewódzkich placówek doskonalenia nauczycieli. Organizacja doradztwa metodycznego dla nauczycieli uczących w szkole języków mniejszości narodowych i etnicznych należy do zadań jednostek samorządu terytorialnego. Zakres tego doradztwa jest uwarunkowany zgłaszanymi przez nauczycieli potrzebami oraz możliwościami finansowymi, organizacyjnymi i kadrowymi jednostek samorządu terytorialnego.

Opracowanie, druk i przekazanie do szkół podręczników szkolnych i księzek pomocniczych służących podtrzymywaniu poczucia tożsamości językowej i kulturowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych jest dofinansowywane z budżetu ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania na mocy art. 13 ust. 5 i 6 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.

Od 1 września 2009 r., na mocy przepisów rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2009 Nr 4, poz. 17). zaczęła obowiązywać nowa podstawa programowa. Została wprowadzona w roku szkolnym 2009/2010 w I klasie szkoły podstawowej oraz w I klasie gimnazjum i była sukcesywnie wprowadzana w kolejnych klasach, a od 1 września 2012 r. obejmie IV klasy szkoły podstawowej oraz I klasy liceum, technikum i zasadniczej szkoły zawodowej. Oznacza to konieczność opracowania nowych podręczników zgodnych z wymogami nowej podstawy programowej.

Podręczniki, które zostały dopuszczone przez Ministra Edukacji Narodowej w wyniku pozytywnych recenzji rzeczoznawców, są umieszczane w wykazie podręczników zamieszczonym na stronie internetowej Ministerstwa Edukacji Narodowej. Podręczniki dla

mniejszości narodowych i etnicznych dopuszczane do użytku szkolnego do nowej podstawy programowej są również umieszczane na platformie internetowej Scholaris, co znacznie ułatwiło ich dostępność.

Kwestie związane z zapewnieniem kształcenia nauczycieli i dostępu do podręczników znalazły odzwierciedlenie w umowach międzynarodowych. Współpracę w zakresie oświaty gwarantują porozumienia zawarte pomiędzy Polską i jej sąsiadami. W umowach tych Strony zobowiązały się do zapewnienia na swoich terytoriach odpowiednich warunków do nauczania języka mniejszości narodowej i pobierania nauki w tym języku oraz nauczania w publicznych placówkach oświatowych historii i kultury ojczystej mniejszości.

Ramy prawne współpracy Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Federalnej Niemiec w zakresie oświaty tworzą :

Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy, podpisany w Bonn dnia 17 czerwca 1991 r.;

Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o współpracy kulturalnej, sporządzona w Bonn dnia 14 lipca 1997 r.;

Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o uznaniu ekwiwalencji w szkolnictwie wyższym, sporządzona w Warszawie dnia 23 lipca 1997 r.;

Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o polsko-niemieckiej współpracy młodzieżowej, sporządzona w Bonn dnia 17 czerwca 1991 r.;

Współpracę między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czeską w dziedzinie oświaty regulują :

Układ między Rzeczpospolitą Polską a Czeską i Słowacką Republiką Federacyjną o dobrym sąsiedztwie, solidarności i przyjacielskiej współpracy, sporządzony w Krakowie dnia 6 października 1991 r.;

Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Czeskiej o współpracy w dziedzinie kultury, szkolnictwa i nauki, podpisana w Pradze dnia 30 września 2003 r.;

Program Współpracy między Ministrem Edukacji i Nauki Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Szkolnictwa, Młodzieży i Kultury Fizycznej Republiki Czeskiej na lata 2006-2009, podpisany w Pradze dnia 12 kwietnia 2006 r.;

Współpraca między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Słowacką w sprawach
o wiatowych opiera się na:

Umówie między Rzeczpospolitą Polską a Czeską i Słowacką Republiką Federacyjną o dobrym sąsiedztwie, solidarności i przyjaźnielskiej współpracy, sporządzonym w Krakowie dnia 6 października 1991 r.;

Programie współpracy między Ministerstwem Edukacji Narodowej i Sportu a Ministerstwem Szkolnictwa Republiki Słowackiej na lata 2003 – 2006, podpisanym w Warszawie dnia 20 grudnia 2002 r.;

Umowie między Rzeczpospolitą Polską a Rzeczpospolitą Słowacką o współpracy kulturalnej, o wiatowej i naukowej, podpisanej w Bratysławie dnia 23 marca 2000 r.;

Umowie między Rzeczpospolitą Polską a Rzeczpospolitą Słowacką o wzajemnym uznawaniu okresów studiów oraz równoważności dokumentów o wykształceniu i nadaniu stopni i tytułów uzyskanych w Rzeczypospolitej Polskiej i Republice Słowackiej, podpisanej w Warszawie w dniu 18 lipca 2005 r.;

Współpraca w zakresie edukacji między Rzeczpospolitą Polską a Ukrainą
prowadzona jest na podstawie:

Traktatu między Rzeczpospolitą Polską a Ukrainą o dobrym sąsiedztwie, przyjaznych stosunkach i współpracy z dnia 18 maja 1992 r.;

Umowy między Rzeczpospolitą Polską a Rzeczpospolitą Ukrainy o współpracy w dziedzinie kultury, nauki i o wiaty z dnia 20 maja 1997 r.;

Umowy między Rzeczpospolitą Polską a Gabinetem Ministrów Ukrainy o wzajemnym uznawaniu akademickich dokumentów o wykształceniu i równoważności stopni z dnia 11 kwietnia 2005 r.,

Porozumienia o współpracy między Ministrem Edukacji Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Oświaty i Nauki Ukrainy sporządzonym w Górowie Iławeckim w dniu 2 lipca 2001 r.

Współpraca w zakresie edukacji z Republiką Białorusi realizowana jest w oparciu o:

Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Białoruś o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy z dnia 23 czerwca 1992 r.;

Porozumienie o współpracy między Ministerstwem Edukacji Narodowej i Sportu Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Edukacji Republiki Białoruś, podpisane w Warszawie w dniu 28 kwietnia 2005 r.;

Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Rzeczpospolitą Białoruś o uznaniu ekwiwalencji w szkolnictwie wyższym, równoważności stopni naukowych i stopni w zakresie sztuki z dnia 28 kwietnia 2005 r.

Współpraca w dziedzinie nauki i oświaty między Rzeczpospolitą Polską a Republiką

Litewską regulują:

Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską o przyjaznych stosunkach i dobrej sąsiedzkiej współpracy, sporządzony w Wilnie dnia 26 kwietnia 1994 r.;

Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Rzeczpospolitą Litewską o współpracy w dziedzinach kultury, oświaty i nauki, sporządzona w Wilnie dnia 17 grudnia 1998 r.;

Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Rzeczpospolitą Litewską o Polsko-Litewskim Funduszu Wymiany Młodych, podpisana w Płocku dnia 1 czerwca 2007 r. (obecnie podlega procedurze zatwierdzenia);

Protokół Ministerstwa Edukacji Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej i Ministerstwa Kultury i Oświaty Republiki Litewskiej w sprawie utworzenia dwustronnej Komisji do badania problemów nauczania historii, podpisany dnia 21 lutego 1992 r.;

Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Rzeczpospolitą Litewską o wymianie i współpracy młodych, sporządzona w Olicie dnia 14 lutego 1997 r.

Program współpracy między Ministerstwem Edukacji Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej i Ministerstwem Oświaty i Nauki Republiki Litewskiej na lata 1998-2001, podpisany w Wilnie w dniu 16 listopada 1998 r. (strony uzgodniły kontynuację współpracy w oparciu o zapisy programu do momentu zawarcia nowego);

Ramy współpracy między Rzeczpospolitą Polską a Federacją Rosyjską określają:

Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Federacją Rosyjską o przyjaznej i dobrej siedzkiej współpracy, z dnia 22 maja 1992 r.;

Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Rzeczpospolitą Federacją Rosyjską o współpracy w dziedzinie kultury, nauki i oświaty, podpisana w Warszawie dnia 25 sierpnia 1993 r.;

Porozumienie między Rzeczpospolitą Polską a Rzeczpospolitą Federacją Rosyjską o Współpracy Młodzieżowej, podpisane w Moskwie dnia 9 kwietnia 1996 r.;

Porozumienie między Ministrem Edukacji Narodowej Rzeczpospolitej Polskiej a Ministerstwem Edukacji i Nauki Federacji Rosyjskiej o współpracy w dziedzinie edukacji, podpisane w Moskwie dnia 28 października 2005 r.

Współpraca w dziedzinie nauki między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Armenii reguluje:

Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Armenii o współpracy kulturalnej i naukowej, sporządzona w Warszawie dnia 27 stycznia 1998 r.

Współpraca w zakresie edukacji z Państwem Izrael określa:

Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Państwem Izrael o współpracy kulturalnej, naukowej i oświatowej, podpisana w Jerozolimie dnia 22 maja 1991 r.;

Program Wykonawczy na lata 2005-2008 do Umowy między Rzeczpospolitą Polską a Państwem Izrael o współpracy kulturalnej, naukowej i oświatowej, podpisany w Warszawie dnia 1 grudnia 2004 r.;

Umowa o Wymianie Młodzieży między Rzeczpospolitą Polską a Państwem Izrael, sporządzona w Warszawie dnia 29 sierpnia 1991 r.;

Wspólna Deklaracja Ministerstwa Spraw Zagranicznych Rzeczpospolitej Polskiej i Ministerstwa Spraw Zagranicznych Państwa Izrael w sprawie przyjazdów edukacyjnych izraelskiej młodzieży do Polski, podpisana dnia 11 września 2006 r.

Przekazywanie uczniom w polskich szkołach wiedzy o mniejszościach narodowych i etnicznych, służyć ułatwianiu kontaktów między uczniami i nauczycielami z różnych środowisk, wynika z realizacji obowiązkowych celów i treści nauczania określonych

w podstawach programowych wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego. Zarówno dotychczasowa, jak i nowa podstawa programowa kład nacisk na kształtowanie postawy obywatelskiej, postawy poszanowania tradycji i kultury własnego narodu, a także poszanowania dla innych kultur i tradycji. Treści nauczania dotyczące mniejszości narodowych i etnicznych zostały uwzględnione w nowej podstawie programowej na każdym etapie edukacyjnym, począwszy od wychowania przedszkolnego. Cele kształcenia oraz cele wychowawcze dostosowane zostały do wieku uczniów na danym etapie edukacyjnym oraz ich możliwościach poznawczych. Zgodnie z tymi priorytetami wdrażane zmiany programowe mają sprzyjać przygotowaniu uczniów do opartego na odpowiedzialności, szacunku i tolerancji funkcjonowania we współczesnym społeczeństwie, zróżnicowanym pod względem narodowościowym i etnicznym.

Ministerstwo Edukacji Narodowej wspiera działalność organizacji pozarządowych i stowarzyszeń, przyznając dofinansowanie na realizację projektów edukacyjnych (seminariów, szkoleń, publikacji materiałów edukacyjnych, spotkań młodzieży, konkursów dla szkół) na rzecz uczniów z mniejszości narodowych i etnicznych. Corocznie również, w ramach dofinansowywanych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej projektów międzynarodowej współpracy szkół i wymiany młodzieży, przyjmuje się - jako jeden ze stałych priorytetów - poszanowanie tożsamości narodowej i kulturowej oraz przezwyciężanie barier, stereotypów i uprzedzeń zakorzenionych w mentalności i kulturze.

Ważnym elementem w procesie przekazywania wiedzy o mniejszościach jest odpowiednie przygotowanie i wsparcie metodyczne nauczycieli. W roku 2011 Ośrodek Rozwoju Edukacji (jednostka podległa Ministerstwu Edukacji Narodowej) zrealizował projekt „Wielokulturowość w praktyce szkolnej”, którego celem było stworzenie systemu wsparcia dla szkół, pracujących z uczniami należącymi do mniejszości narodowych i etnicznych oraz uczniami ze środowisk migracyjnych. W ramach projektu realizowane były następujące komponenty:

przeprowadzono badanie sytuacji dzieci obcokrajowców oraz uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych w polskich placówkach oświatowych, co pozwoliło sformułować wnioski i postulaty praktyczne dotyczące kierunków wsparcia szkoły i doskonalenia nauczycieli,

powołano siekspertów-koordynatorów w województwach, których zadaniem było udzielanie (poprzez konsultacje i szkolenia oraz organizowanie konferencji) wszechstronnej pomocy szkołom, w których uczą się dzieci obcokrajowców

i obywateli polskich powracających z imigracji, a także dzieci należące do mniejszości narodowych i etnicznych,
przetłumaczono pakiet edukacyjny Rady Europy *Autobiografia spotka mi dzikulturowych* – poradnik, umożliwiający kształtowanie odpowiednich kompetencji i postaw kulturowych w społeczeństwie,
przeprowadzono szkolenia kaskadowe w celu przygotowania nauczycieli i wychowawców do tworzenia programów edukacyjno-wychowawczych oraz upowszechnienia poradnika *Autobiografia spotka mi dzikulturowych*.

Ogółem w 2011 r. przeszkolono 704 osoby z 14 województw.

3. *Strony zobowiązują się popierać równy dostęp osób należących do mniejszości narodowych do oświaty na wszystkich poziomach.*

Zgodnie z brzmieniem art. 70 ust. 1 *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej* każdy ma prawo do nauki, która jest jednocześnie obowiązkiem do 18 roku życia. Władze publiczne zapewniają obywatelom powszechny i równy dostęp do wykształcenia (art. 70 ust. 4 *Konstytucji*).

Realizując ten przepis podjęto działania w zakresie edukacji uczniów należących do romskiej mniejszości etnicznej. Edukacja dzieci romskich to priorytet zapoczątkowanego w 2004 r. rządowego *Programu na rzecz społeczno-romskiej w Polsce* oraz realizowanego w latach 2001-2003 *Pilota owego programu rządowego na rzecz społeczno-romskiej w województwie małopolskim*.

Nowym rozwiązaniem, realizowanym w ramach obu ww. *Programów* było wprowadzenie do szkół nauczycieli i asystentów (romskich) wspomagających edukację romską. Zadaniem asystentów edukacji romskiej jest zapewnienie dzieciom i młodzieży, uczącym się w klasach zintegrowanych, wszechstronnej pomocy w szkole oraz poza nią. W dużej mierze to na nich spoczywa obowiązek współpracy z rodzicami uczniów romskich. Ponad 10-letni okres pracy asystentów przyniósł poprawę frekwencji i wyników nauczania uczniów romskich w szkołach objętych programem asystentów edukacji romskiej. Natomiast nauczyciele wspomagający edukację romską są pedagogami merytorycznie przygotowanymi do pracy z dziećmi romskimi. Ich zadaniem jest bieżący nadzór nad postępiami dzieci w nauce, prowadzenie zajęć wyrównawczych, pomoc w odrabianiu lekcji i stały kontakt z rodzinami. W okresie 2007-2011 kontynuowano finansowanie szkoleń, mających na celu podniesienie kwalifikacji asystentów edukacji romskiej i nauczycieli wspomagających

pracujących z dziećmi romskimi. Obecnie na terenie całego kraju pracuje około 100 asystentów edukacji romskiej i podobna liczba nauczycieli wspomagających. Dzięki pracy asystentów i nauczycieli oraz działaniom uzupełniającym (w tym w szczególności organizacjom zajęciom wyrównawczym i dodatkowym) znacznie zwiększyła się liczba dzieci realizujących obowiązki szkolne (w niektórych województwach wszystkie dzieci objęte tym obowiązkiem uczęszczają do szkoły).

W ramach zadań edukacyjnych dofinansowuje się także organizację kolonii i półkolonii letnich, wycieczek turystyczno-krajoznawczych, zajęć sportowych i rekreacyjnych. Uzupełnieniem działań podejmowanych w dziedzinie edukacji jest pomoc materialna. Dotyczy ona głównie dofinansowania umożliwiającego systematyczne uczęszczanie dzieci romskich do przedszkoli i klas zerowych. Trzeba również wymienić takie formy działań, jak: zaopatrzenie uczniów w podręczniki, przybory szkolne, pomoce dydaktyczne, oraz dofinansowanie dojazdów do i ze szkoły, a także ubezpieczenia uczniów od nieszczęśliwych wypadków.

Ponadto, realizując zadania edukacyjne, koordynator *Programu*, powierzył wyłonionym w konkursie organizacjom romskim wdrożenie systemu stypendialnego dla studentów romskich, uczniów szkół ponadgimnazjalnych oraz uczniów szczególnie uzdolnionych. W omawianym okresie przyznawanych było corocznie około 70 stypendiów dla studentów romskich, ponad 20 stypendiów dla uczniów romskich szczególnie uzdolnionych artystycznie oraz (od 2011 r.) 55 stypendiów dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Działania edukacyjne na rzecz uczniów pochodzenia romskiego, jak wspomniano wyżej, są finansowane z kilku źródeł: środków *Programu na rzecz społeczno-ci romskiej w Polsce* (rezerwa celowa w budżecie państwa), budżetu ministra właściwego ds. mniejszości narodowych i etnicznych, Ministra Edukacji Narodowej oraz ze środków budżetowych, przekazywanych w ramach subwencji o wiatowej jednostkom samorządu terytorialnego. W oparciu o rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej, językowej i religijnej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczno-ci posługującej się językiem regionalnym (Dz. U. z 2007 r., nr 214, poz. 1579 z późn. zm.) szkoły realizujące dodatkowe zadania dla uczniów pochodzenia romskiego (np.: zatrudnienie asystentów edukacji romskiej i nauczycieli wspomagających edukację uczniów romskich, organizujące dodatkowe zajęcia

wyrównawcze, kompensacyjne etc. dla uczniów romskich) otrzymuj dodatkowe rodki finansowe na ten cel zwi kszone o 150% w przeliczeniu na jednego ucznia.

Wi kszo uczniów pochodzenia romskiego ucz szcza do szkół publicznych, ucz c si w jednej klasie ze swoimi polskimi rówie nikami. Jedynie niewielki odsetek uczniów kontynuował nauk w tzw. „klasach romskich”. Nale y podkre li , e geneza tworzenia tych klas nie miała charakteru segregacyjnego i była odpowiedzi na zjawisko grup młodzie y, która nigdy nie uko czyła szkoły podstawowej. Próba likwidacji tego rodzaju klas, podj ta kilka lat temu, wzbudziła protesty rodziców romskich, w zwi zku z czym postanowiono nie ogłasza naboru do tych klas i czeka na ich naturalne wyga ni cie, co nast piło w roku szkolnym 2010/11.

Szczególnym przypadkiem jest Parafialna Podstawowa Szkoła Romska w Suwałkach - jedyna szkoła niepubliczna, z uprawnieniami szkoły publicznej, która organizuje bezpłatne nauczanie dzieci pochodzenia romskiego. Szkoła ta miała charakter autorskiego eksperymentu, zwi zanego z mo liwo ci prowadzenia cz ci zaj w j zyku romskim, z uwzgl dnieniem zaj słu cych podtrzymywaniu ich to samo ci etnicznej i j zykowej. Z uwagi m.in. na post puj c migracj Romów z Suwałk, szkoła ta w ostatnich latach zyskuje profil integracyjny.

W omawianym okresie liczba uczniów romskich realizuj cych obowi zek szkolny wzrosła z liczby 2 045 uczniów (w roku szkolnym 2006/2007) do liczby 2 306 (w roku szkolnym 2010/11).

Problemem pozostaje wysoki odsetek uczniów romskich z orzeczeniem o niepełnosprawno ci (16,8 % uczniów romskich uzyskało takie orzeczenia, w zdecydowanej wi kszo ci s to orzeczenia o upo ledzeniu w stopniu lekkim). Nale y przy tym zauwa y , e prawo do wyst pienia do poradni psychologiczno-pedagogicznej z pro b o wydanie orzeczenia o stopniu niepełnosprawno ci przysługuje wyłącznie rodzicom. Ponadto, polskie prawo umo liwia uczniom z orzeczeniem o niepełnosprawno ci w stopniu lekkim nauk w szkołach masowych, a zatem uczniowie z tego rodzaju orzeczeniem nie s kierowani „automatycznie” do szkół specjalnych, a jedynie na yczenie rodziców.

Artykuł 13

1. W ramach swoich systemów o wiatowych Strony uznaj prawo osób nale cych do mniejszo ci narodowej do zakładania i prowadzenia ich własnych, prywatnych instytucji o wiatowych i szkoleniowych.

Zgodnie z art. 70 ust. 3 *Konstytucji*, rodzice mają wolny wybór dla swoich dzieci szkół innych niż publiczne. Osoby fizyczne i osoby prawne mają prawo do zakładania szkół podstawowych, ponadpodstawowych oraz zakładów wychowawczych. Kwestia ta została omówiona również w art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. *o systemie oświaty* (Dz.U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.). Prawo to dotyczy także osób prawnych i fizycznych reprezentujących środowiska mniejszości narodowych w Polsce. Podmioty prawne na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 listopada 2009 r. *w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli* (Dz.U. nr 200 poz.1537 z późn. zm.) mogą także zakładać i prowadzić niepubliczne placówki doskonalenia nauczycieli.

Szkoły organizujące nauczanie języka lub w języku mniejszości narodowych to głównie szkoły publiczne, których organami prowadzącymi są jednostki samorządu terytorialnego (gminy i powiaty). W ostatnim czasie można jednak zaobserwować znaczny wzrost liczby niepublicznych placówek zapewniających swoim uczniom nauczanie języka mniejszości. Obecnie (stan na 30 września 2011 r.) nauczanie takie prowadzone jest w 60 szkołach i 25 przedszkolach. Niewielka część z wymienionych placówek powstała z myślą o zapewnieniu dzieciom i młodzieży należącym do mniejszości narodowych bądź etnicznych nauczania ich kultury, tradycji i języka (przykładowo: utworzone w Warszawie i Wrocławiu przez Fundację Ronalda S. Laudera prywatne zespoły szkół (szkoła podstawowa i gimnazjum) z polskim jako językiem wykładowym (Zespół Szkół Lauder-Morasha w Warszawie i Lauder-Etz Chaim - Szkoła Fundacji Kultury i Edukacji żydowskiej Gesher we Wrocławiu), Parafialna Szkoła Romska w Suwałkach, Niepubliczna Szkoła Podstawowa w. w. Cyryla i Metodego w Białymstoku czy założone przez Fundację im. Biskupa A. Baranuskasa „Dom Litewski” w Sejnach Szkoła Podstawowa i Gimnazjum z Litewskim Językiem Nauczania „Żiburys”). Zdecydowana większość spośród wymienionych placówek to małe szkoły wiejskie, do niedawna prowadzone przez samorządy, w których nauczany był język mniejszości. Szkoły te zagrożone zamknięciem z powodu niu demograficznego i wiążącym się z tym przeniesieniem dzieci do innych placówek na terenie gminy zostały przejęte przez powołane w tym celu stowarzyszenia grupujące rodziców bądź osoby działające na rzecz danej gminy.

2. Wykonywanie tego prawa nie pociąga za sobą żadnych zobowiązań finansowych Stron.

Pomimo braku w Konwencji tego typu zobowiązań, w Rzeczypospolitej Polskiej szkoły niepubliczne otrzymują z budżetu państwa w formie dotacji roczki na każdego ucznia

w wysokości nie niższej, niż kwota przewidziana na ucznia danego typu i rodzaju szkoły publicznej prowadzonej przez jednostkę samorządu terytorialnego.

Artykuł 14

1. Strony zobowiązują się uznać prawo każdego do mniejszości narodowej do nauki jego/jej języka mniejszości.

Prawo obywateli polskich należących do mniejszości narodowych do zachowania i rozwoju własnego języka jest zagwarantowane przepisami art. 35 *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*

Polski system oświaty zapewnia warunki zarówno do organizowania nauczania języków, jak i do nauczania w językach mniejszości narodowych i etnicznych oraz w języku regionalnym. Prawo osób należących do mniejszości do korzystania z nauki ich języków ojczystych oraz własnej historii i kultury zostało sformułowane w art. 13 *ustawy o systemie oświaty* (Dz.U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.).

Warunki i sposób wykonywania tych zadań określone są przepisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 listopada 2007 r. w *sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia przynależności do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społecznojęzykowej społeczności posługującej się językiem regionalnym* (Dz. U. Nr 214, poz. 1579, z późn. zm.).

Nauka języka lub w języku mniejszości może się odbywać na wszystkich etapach edukacyjnych (w przedszkolach, szkołach podstawowych, gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych). Jest ona organizowana przez dyrektora przedszkola lub szkoły publicznej na wniosek rodziców lub prawnych opiekunów ucznia, składany na zasadzie dobrowolności.

Aby umożliwić organizowanie nauczania w małych rodowiskach lub w warunkach rozproszenia niektórych mniejszości (dotyczy to zwłaszcza ukraińskiej mniejszości narodowej i łemkowskiej mniejszości etnicznej) przyjęto zasadę, że do utworzenia klasy, w której prowadzone jest nauczanie języka (lub w języku) mniejszości wystarczy 7 uczniów na poziomie szkoły podstawowej i gimnazjum oraz 14 uczniów na poziomie szkół ponadgimnazjalnych.

Możliwe są następujące sposoby organizowania nauczania języka mniejszości:

- nauczanie w j zyku mniejszo ci w szkołach, w których j zyk ten jest j zykiem wykładowym,
- nauczanie dwuj zyczne w dwóch równorz dnych j zykach: j zyku polskim i j zyku mniejszo ci narodowej lub etnicznej,
- nauczanie j zyka mniejszo ci jako przedmiotu dodatkowego,
- nauczanie j zyka mniejszo ci narodowej lub etnicznej w zespołach mi dzyszkolnych (w przypadkach, gdy w poszczególnych szkołach zgłosi si zbyt mała liczba zainteresowanych, aby móc organizowa nauczanie j zyka w grupach mi dzyklasowych).

Wyboru sposobu organizowania nauczania j zyka mniejszo ci dokonuje rodowisko lokalne.

Mniejszo litewska, jako jedyna mniejszo w Polsce, korzysta z mo liwo ci prowadzenia nauczania szkolnego w j zyku ojczystym (jako j zyku wykładowym). Mniejszo ci białoruska, łemkowska, słowacka oraz społeczno kaszubska wybrały nauczanie j zyka ojczystego jako dodatkowego przedmiotu. Formy organizacyjne, w których prowadzone jest nauczanie pozostałych mniejszo ci (np. niemieckiej i ukrai skiej), s zró nicowane i zale od lokalnych uwarunkowa (mo liwo ci kadrowych, lokalowych, liczby zainteresowanych uczniów).

Nauczanie j zyka mniejszo ci finansowane jest z bud etu pa stwa. Na mocy przepisów wydawanego corocznie rozporz dzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie zasad podziału cz ci o wiatowej subwencji ogólnej na dany rok bud etowy, organy prowadz ce (dotuj ce) szkoły dla mniejszo ci narodowych otrzymuj z bud etu pa stwa subwencj na zadania o wiatowe, zwi kszon o 20% w przeliczeniu na ka dego ucznia mniejszo ci narodowej w tzw. du ych szkołach oraz zwi kszon o 150% w przeliczeniu na ka dego ucznia w szkołach małych (tzn. takich, w których liczba uczniów nie przekracza 84 w przypadku szkoły podstawowej i 42 w przypadku gimnazjum i szkół ponadgimnazjalnych).

Od 2005 r. uczniowie szkół, w których j zyk mniejszo ci jest j zykiem wykładowym mog przyst powa do sprawdzianów po szkole podstawowej i egzaminów po gimnazjum przeprowadzanych w j zyku mniejszo ci.

2. W rejonach zamieszka nych tradycyjnie lub przez znacz c liczb osób nale cych do mniejszo ci narodowych, o ile jest na to wystarczaj ce zapotrzebowanie, Strony b d stara si zapewni , na tyle, na ile to mo liwe, w ramach swoich systemów o wiatowych, osobom nale cym do tych mniejszo ci, odpowiednie mo liwo ci uczenia si j zyka mniejszo ci lub nauki w tym j zyku.

Na terenach zamieszkiwanych przez rodowiska mniejszości narodowych i etnicznych powstała sie szkół z nauczaniem j zyków lub w j zykach mniejszości. W roku szkolnym 2011/2012, według stanu na 30 września 2011 r., składała si ona z 1.212 placówek (wliczaj c przedszkola i oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych, szkoły podstawowe, gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne oraz zespoły mi dzyszkolne) i obejmuje nauk j zyków mniejszości łącznie 58 354 uczniów.

Poni ej przedstawiono zestawienie liczbowe placówek szkolnych organizuj cych zaj cia z j zyków mniejszości oraz uczniów uczestnicz cych w tych zaj ciach, wraz ze wskazaniem województw, w których prowadzone jest nauczanie j zyka b d w j zyku mniejszości:

- mniejszość niemiecka – województwa: opolskie, łódzkie i warmi sko-mazurskie (ogółem 567 placówek, łącznie 37 538 uczniów),
- społeczno kaszubska – województwo pomorskie (ogółem 351 placówek, łącznie 13 632 uczniów),
- mniejszość białoruska – województwo podlaskie (ogółem 44 placówki, łącznie 3 041 uczniów),
- mniejszość ukrai ska – województwa: dolno łódzkie, lubelskie, lubuskie, małopolskie, mazowieckie, podkarpackie, podlaskie, pomorskie, warmi sko-mazurskie, zachodniopomorskie (ogółem 172 placówki, łącznie 2 642 uczniów),
- mniejszość litewska – województwo podlaskie (ogółem 19 placówek, łącznie 675 uczniów),
- mniejszość łemkowska – województwa: dolno łódzkie, lubuskie, małopolskie (ogółem 37 placówek, łącznie 268 uczniów),
- mniejszość słowacka – województwo małopolskie (ogółem 14 placówek, łącznie 196 uczniów),
- mniejszość żydowska – Wrocław i Warszawa (2 placówki, 327 uczniów),
- mniejszość ormia ska – Warszawa i Kraków (3 placówki, około 35 uczniów).

Ze wzgl du na uwarunkowania kulturowe społeczno ści romskiej (tabuiczno j zyka), a co za tym idzie brak zainteresowania dzieci i rodziców nauczaniem j zyka romskiego jako j zyka mniejszości w publicznym cyklu nauczania polskie szkoły nie prowadz nauki j zyka romskiego jako j zyka ojczystego romskiej mniejszości etnicznej.

Uczniowie pochodzenia romskiego ucz szcziej do szkół publicznych, ucz c si w normalnym cyklu nauczania wspólnie ze swoimi nieromskimi rówie nnikami. Zlikwidowane zostały, wyst puj ce jeszcze kilka lat temu, tzw. klasy romskie. Nadal natomiast funkcjonuje

Parafialna Podstawowa Szkoła Romska w Suwałkach - jedyna szkoła niepubliczna, z uprawnieniami szkoły publicznej, która organizuje bezpłatne nauczanie dzieci pochodzenia romskiego, z uwzględnieniem ich potrzeb podtrzymywaniu ich tożsamości etnicznej i językowej.

W wyniku realizacji pilotażowego *Programu na rzecz społeczności romskiej w województwie małopolskim na lata 2001-2003*, a od roku 2004 - wieloletniego *Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce*, znacznie zmalała liczba uczniów pochodzenia romskiego, którzy nie spełniają obowiązków szkolnego lub porzucają naukę. Wprowadzony w ramach programów na rzecz społeczności romskiej system wspierania edukacji uczniów romskich polega m.in. na zatrudnieniu asystentów edukacji romskiej oraz nauczycieli wspomagających. Widocznym efektem tych działań jest wzrost frekwencji i poprawa wyników nauczania uczniów romskich. W roku szkolnym 2011/2012 opiekę asystentów edukacji romskiej oraz dodatkowymi zajęciami wyrównawczymi i wsparciem edukacyjnym ze strony nauczycieli wspomagających objętych było 2 306 uczniów romskich.

W okresie sprawozdawczym zostały opracowane kolejne strategie edukacyjne w zakresie rozwoju społeczności narodowych i etnicznych w Polsce. W roku 2011 r. pakiet strategii tworzyły:

1. Strategia rozwoju społeczności litewskiej w Polsce, przyjęta w 2002 r.,
2. Strategia rozwoju społeczności niemieckiej w Polsce, przyjęta w 2007 r.
3. Strategia rozwoju społeczności ukraińskiej w Polsce, przyjęta w 2011 r.

Wszystkie wymienione wyżej dokumenty zostały opracowane wspólnie przez przedstawicieli administracji nauczycielskiej i samorządu oraz przedstawicieli społeczności narodowej. Ich celem jest dokonanie analizy sytuacji społeczności poszczególnych narodowych oraz wypracowanie rozwiązań, które pozwolą w najlepszy sposób podejmować działania służące podtrzymywaniu tożsamości narodowej, językowej i kulturowej uczniów należących do społeczności. Każde z tych dokumentów uwzględnia specyfikę danej społeczności, analizuje występujące w jej środowisku problemy i pozwala poszukiwać najlepszych rozwiązań w tych dziedzinach, które mają największy wpływ na jakość edukacji (takich, jak baza dydaktyczna, kadra nauczycielska, doradztwo metodyczne). Okazjonalnie spotkania monitorujące zalecenia zawarte w poszczególnych Strategiach oraz w protokołach z okresowych spotkań (stanowiących integralny składnik dokumentu).

Liczba placówek według typów – rok szkolny 2011/2011 (stan na 30 września 2011 r.)

Mniejszo	Biało- ruska	Kaszub- ska	Litew- ska	Niemie- cka	Słow- acka	Ukra- i ska	Łem- kowska	Ormia - ska	ydo- wska	Ł cznie
Szkoły podst. z nauczaniem w j zyku mniejszo ci	0	0	5	0	0	2	0	0	0	7
Szkoły podstawowe dwuj zyczne	0	0	0	2	0	1	0	0	0	3
Szkoły podst. z dodatkow nauk j z. mniejszo ci	23	231	2	297	6	79	20	2	2	662
Gimnazja z nauczaniem w j zyku mniejszo ci	0	0	2	0	0	3	0	0	0	5
Gimnazja dwuj zyczne	0	0	0	1	0	1	0	0	0	2
Gimnazja z dodatkow nauk j z. mniejszo ci	15	82	1	83	3	43	10	0	1	238
Licea z nauczaniem w j zyku mniejszo ci	0	0	1	0	0	2	0	0	0	3
Licea dwuj zyczne	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2
Licea z dodatkow nauk j zyka mniejszo ci	3	7	0	2	0	2	2	0	0	16
Szkoły zawodowe z nauczaniem w j zyku mniejszo ci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Szkoły zawodowe dwuj zyczne	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Szkoły zawodowe z dodatkowa nauk j zyka mniejszo ci	0	2	1	5	0	1	1	0	0	10
Ł cznie	41	322	12	390	9	136	33	2	3	948

Uwaga: dane zamieszczone w powy szej tabeli nie obejmuj liczby przedszkoli i oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych oraz liczby zespołów mi dzyskolnych.

**Liczba uczniów według typów szkół – rok szkolny 2011/2012
(stan na 30 września 2011 r.)**

Mniejszo	Białoruska	Kaszubska	Litewska	Niemiecka	Słowacka	Ukraińska	Łemkowska	Ormiańska	żydowska	Łącznie
Szkoły podst. z nauczaniem w języku mniejszości	0	0	207	0	0	96	0	0	0	303
Szkoły podstawowe dwujęzyczne	0	0	0	160	0	68	0	0	0	228
Szkoły podst. z dodatkowymi naukami w języku mniejszości	1383	11049	52	24916	145	733	110	35	193	38616
Gimnazja z nauczaniem w języku mniejszości	0	0	155	0	0	104	0	0	0	259
Gimnazja dwujęzyczne	0	0	0	67	0	51	0	0	0	118
Gimnazja z dodatkowymi naukami w języku mniejszości	790	1869	9	5575	29	348	90	0	34	8744
Licea z nauczaniem w języku mniejszości	0	0	107	0	0	140	0	0	0	247
Licea dwujęzyczne	0	0	0	0	0	91	0	0	0	91
Licea z dodatkowymi naukami w języku mniejszości	745	310	0	44	0	0	20	0	0	1119
Szkoły zawodowe z nauczaniem w języku mniejszości	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Szkoły zawodowe dwujęzyczne	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Szkoły zawodowe z dodatkowymi naukami w języku mniejszości	0	45	4	82	0	9	1	0	0	141
Łącznie	2918	13273	534	30844	174	1640	221	35	227	49866

Uwaga: dane w tabeli nie obejmują dzieci w przedszkolach i oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz uczniów w zespołach młodzieżowych.

Artykuł 15

Strony stworz warunki niezb dne dla rzeczywistego uczestniczenia przez osoby nale ce do mniejszo ci narodowych w yciu kulturalnym, społecznym i gospodarczym, jak równie w sprawach publicznych, zwłaszcza tych, które ich dotycz .

Nale y podkre li , e prawodawstwo polskie gwarantuje warunki dla uczestnictwa obywateli Rzeczypospolitej Polskiej w yciu publicznym, kulturalnym, społecznym i gospodarczym. I tak - *Konstytucja* w art. 11 gwarantuje swobod tworzenia i funkcjonowania partii politycznych, za w art. 12 zapewnia wolno tworzenia i działania zwi zków zawodowych, organizacji społeczno – zawodowych rolników, stowarzysze , ruchów obywatelskich, innych dobrowolnych zrzesze oraz fundacji. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. *o partiach politycznych* (Dz.U. z 2011 r. Nr 155, poz. 924) w art. 2 przyznaje prawo do bycia członkiem partii politycznej osobom, które s obywatelami Rzeczypospolitej Polskiej i które uko czyły 18 lat.

Zmiany ustrojowe wprowadzone po 1989 roku doprowadziły do przekazania szeregu kompetencji jednostkom samorz du terytorialnego. Wszyscy obywatele polscy, w tym tak e osoby nale ce do mniejszo ci narodowych, jako członkowie wspólnot samorz dowych (które tworz z mocy prawa wszyscy mieszkacy danej gminy, powiatu lub województwa),²¹ mog uczestniczy w podejmowaniu istotnych dla tych wspólnot decyzji, zarówno w sposób bezpo redni (udział w wyborach i referendach), jak i za po rednictwem organów gminy, powiatu lub województwa. Mog równie zasiada w organach jednostek samorz du terytorialnego.

Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. *Kodeks wyborczy* (Dz.U. Nr 21, poz. 112 z pó n. zm.) przewiduje preferencje dla przedstawicieli mniejszo ci narodowych. Zgodnie z ogóln zasad przyj t w *Kodeksie*, w podziale mandatów do Sejmu RP uwzgl dnia si wył cznie okr gowe listy kandydatów tych komitetów, które w skali kraju uzyskały co najmniej 5% wa nie oddanych głosów. Z tego warunku zwolnione s jedynie komitety utworzone przez wyborców zrzeszonych w zarejestrowanych organizacjach mniejszo ci narodowych (art. 197 § 1 *Kodeksu wyborczego*). Podobne rozwi zania przewidywały tak e wcze niejsze ordynacje wyborcze przyj te po 1989 r. W wyniku ostatnich wyborów parlamentarnych, które odbyły si w dniu 9 pa dziernika 2011 r. w Sejmie Rzeczypospolitej Polskiej zasiada jeden

²¹ Ustawy z dnia 8 marca 1990 *o samorz dzie gminnym* (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z pó n. zm.), z dnia 5 czerwca 1998 r. *o samorz dzie powiatowym* (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1592 z pó n. zm.), z dnia 5 czerwca 1998 r. *o samorz dzie województwa* (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1590 z pó n. zm.).

przedstawiciel niemieckiej mniejszości narodowej – wybrany z listy wyborczej mniejszości niemieckiej oraz jeden przedstawiciel białoruskiej mniejszości narodowej wybrany z listy Sojuszu Lewicy Demokratycznej, a także jeden przedstawiciel ukraińskiej wybrany z listy Komitetu wyborczego Platformy Obywatelskiej. W Senacie zasiada jeden senator wywodzący się z mniejszości ormiańskiej kandydujący także z Komitetu wyborczego Platformy Obywatelskiej. W Parlamencie zasiadają ponadto posłowie i senatorowie reprezentujących społeczność posługującą się językiem regionalnym. Parlamentarzyści ci zostali wybrani z list Platformy Obywatelskiej oraz Prawa i Sprawiedliwości. W parlamencie funkcjonuje Kaszubski Zespół Parlamentarny skupiający w swoich szeregach posłów i senatorów działających na rzecz Kaszub i Pomorza. Wśród nich również parlamentarzystów zwierzanych ze społeczność posługującą się językiem regionalnym.

Przedstawiciele mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczność posługująca się językiem regionalnym są również licznie reprezentowani na wszystkich szczeblach władz samorządowych. W wyniku wyborów samorządowych przeprowadzonych w 2010 r. reprezentanci mniejszości zasiadają w organach samorządów województw: dolnośląskiego, lubuskiego, małopolskiego, opolskiego, podlaskiego, podkarpackiego, pomorskiego, łódzkiego, świętokrzyskiego, warmińsko-mazurskiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego. Na terenach niektórych gmin i powiatów, gdzie mniejszości lub społeczność kaszubska występuje w zwartych skupiskach komitety, z list których mandat uzyskali ich przedstawiciele sprawują władzę w samorządach samodzielnie lub w koalicjach z innymi komitetami.

W wyborach samorządowych przeprowadzonych w 2010 r. wyłcznie mniejszość niemiecka wystawiła swój własny komitet wyborczy na terenie województwa opolskiego. Kandydaci należący do pozostałych mniejszości oraz społeczność posługująca się językiem regionalnym, a także kandydaci wywodzący się z mniejszości niemieckiej zamieszkującej inne regiony kraju startowali zarówno z list ogólnokrajowych partii politycznych, jak i lokalnych komitetów wyborczych. Cztery z nich startowała z oficjalnym poparciem organizacji społeczno-kulturalnych poszczególnych mniejszości. Fakt, iż tylko kandydaci reprezentujący mniejszość niemiecką Opolszczyzny startowali w ramach zarejestrowanego komitetu wyborczego mniejszości uniemożliwia dokładne oszacowanie liczby osób należących do mniejszości i społeczność posługująca się językiem kaszubskim, wybranych do organów władz samorządowych w wyniku przeprowadzonych wyborów. Według dostępnych danych można przyjąć, iż w wyniku wyborów ponad dziesięciu przedstawicieli mniejszości i społeczność kaszubskiej zasiada w sejmikach województw (w województwie opolskim

osoby należące do mniejszości niemieckiej uzyskały siedem mandatów radnych za w województwie warmińsko-mazurskim jeden, w województwie pomorskim mandat uzyskał przedstawiciel mniejszości ukraińskiej, za w województwie wielkopolskim przedstawiciel mniejszości ormiańskiej. Ponadto w sejmiku województwa podlaskiego zasiadają osoby należące do mniejszości białoruskiej za w sejmiku województwa pomorskiego osoby posługujące się językiem regionalnym). Reprezentanci mniejszości narodowych i etnicznych uzyskali mandaty w radach co najmniej dziesięciu powiatów (hajnowskiego, bielskiego i sejmskiego w województwie podlaskim, ostródzkiego, kętrzyńskiego, szczytnickiego i bartoszyckiego w województwie warmińsko-mazurskim, koszalińskiego, szczecineckiego i wałeckiego w województwie zachodniopomorskim, bytowskiego i gdańskiego w województwie pomorskim oraz strzeleckiego, kętrzyńskiego-kozielskiego, krapkowickiego, opolskiego-ziemskiego, oleskiego, kluczborskiego i prudnickiego w województwie opolskim). Ponadto w radach niektórych powiatów województwa pomorskiego zasiadli kandydaci używający w codziennych kontaktach domowych języka regionalnego. Ponad trzydziestu przedstawicieli mniejszości narodowych i etnicznych zostało wójtami i burmistrzami. Natomiast ponad trzystu pięćdziesięciu zasiada, z ramienia komitetów wyborczych mniejszości oraz innych komitetów wyborczych, w radach miast i gmin województw: dolnośląskiego, lubuskiego, małopolskiego, opolskiego, podlaskiego, podkarpackiego, pomorskiego, śląskiego, warmińsko-mazurskiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego. Na terenie województwa pomorskiego kandydaci używający języka regionalnego także zasiadli w radach gmin zamieszkałych przez tę społeczność. W niektórych gminach kandydaci należący do społeczności kaszubskiej pełnią funkcję wójtów, burmistrzów oraz prezydentów miast.

Przedstawiciele mniejszości białoruskiej, niemieckiej, ukraińskiej i litewskiej oraz społeczność posługująca się językiem regionalnym pełni także funkcje starostów i wicestarostów w niektórych powiatach zamieszkałych przez zwarte skupiska osób należących do tych mniejszości lub społeczności.

Należy podkreślić, że Rzeczpospolita Polska, kierując się zasadą równości w prawach wszystkich obywateli, nie ogranicza osobom należącym do mniejszości narodowych prawa do pełnienia funkcji publicznych, w tym do służby w organach Policji i wojsku, do awansów służbowych, nagród przysługujących zgodnie z prawem funkcjonariuszom publicznym, odpowiednio do ich kwalifikacji zawodowych i szczególnych predyspozycji osobistych.

Artykuł 16

Strony powstrzymaj się od stosowania środków zmieniających proporcje narodowo ciowe ludności w rejonach zamieszkałych przez osoby należące do mniejszości narodowych i mających na celu ograniczenie praw i wolności wynikających z zasad zawartych w niniejszej Konwencji ramowej.

Artykuł 5 ust. 2 ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym zabrania stosowania środków mających na celu zmian proporcji narodowościowych lub etnicznych na obszarach zamieszkałych przez mniejszości. Należy zwrócić uwagę na zbieżność tego przepisu z art. 15 Konwencji ramowej.

Zobowiązanie do powstrzymania się od działań, które prowadziłyby do zmian narodowościowych na obszarach zamieszkałych przez mniejszości narodowe znalazło się w art. 15 Traktatu między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy z 26 kwietnia 1994 r. (Dz.U. z 1995 r. Nr 15, poz. 71).

Artykuł 17

1. Strony zobowiązują się nie ingerować w prawo osób należących do mniejszości narodowych do ustanawiania i utrzymywania swobodnych i pokojowych kontaktów poprzez granice z osobami legalnie przebywającymi w innych państwach, w szczególności z tymi, z którymi łączą ich to samo etniczne, kulturalne, językowe lub religijne, albo też wspólne dziedzictwo kulturowe.

Prawo do swobody kontaktów między obywatelami należącymi do mniejszości narodowych w obrębie kraju oraz przez granice z obywatelami innych państw, z którymi łączą ich wspólne pochodzenie narodowe jest zagwarantowane w sposób wyraźny w traktatach dwustronnych zawartych z Republiką Federalną Niemiec, Ukrainą, Republiką Białoruś oraz Republiką Litewską. Natomiast przepisy art. 52 ust. 1 Konstytucji wskazują, że każdy ma zapewnioną wolność poruszania się po terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz wyboru miejsca zamieszkania i pobytu. Każdy może swobodnie opuścić terytorium Rzeczypospolitej (art. 52 ust. 2 Konstytucji).

2. Strony zobowiązują się nie ingerować w prawo osób należących do mniejszości narodowych do uczestniczenia w działaniach organizacji pozarządowych zarówno na szczeblu krajowym jak i międzynarodowym.

Wolność zrzeszania się gwarantuje przepis art. 58 *Konstytucji*. Jedynie sąd może zakazać działania zrzeszenia lub odmówić jego rejestracji. Szczegóły precyzuje ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. *Prawo o stowarzyszeniach* (Dz.U. z 2001 r., Nr 79, poz. 855 z późn. zm.).

Artykuł 18

1. Strony będąc stroną zawierają, tam, gdzie to konieczne, dwustronne i wielostronne porozumienia z innymi państwami, w szczególności z państwami siedzącymi, w celu zapewnienia ochrony osobom należącym do mniejszości narodowych.

Regulacje dotyczące praw poszczególnych mniejszości narodowych znalazły się w traktatach, które Polska zawarła ze wszystkimi swoimi sąsiadami. Klauzule dotyczące mniejszości narodowych zawarte w traktatach dwustronnych uwzględniają najważniejsze prawa mniejszości a także obowiązki, jakie bierze na siebie w związku z tymkade z państw. List traktatów przedstawiono poniżej.

1. *Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy* z dnia 17 czerwca 1991 roku (Dz.U. z 1992 r. Nr 14, poz. 56) - prawom mniejszości poświęcone są artykuły 20-22.
2. *Układ między Rzeczpospolitą Polską a Czechą i Słowacką Republiką Federacyjną o dobrym sąsiedztwie, solidarności i przyjacielskiej współpracy* z dnia 6 października 1991 roku (Dz.U. z 1992 r. Nr 59, poz. 296). Traktat obowiązuje obecnie w stosunkach RP z Republiką Czechą oraz Republiką Słowacką, utrzymany w mocy w stosunkach z Republiką Słowacką na podstawie protokołu podpisanego w Bratysławie w dniu 8 lipca 1993 r., zaś w stosunkach z Republiką Czechą na podstawie protokołu podpisanego w Warszawie w dniu 29 marca 1996 r. - prawom mniejszości poświęcony jest artykuł 8.
3. *Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Ukrainą o dobrym sąsiedztwie, przyjaznych stosunkach i współpracy* z dnia 18 maja 1992 roku (Dz.U. z 1993 r. Nr 125, poz. 573) - prawom mniejszości poświęcony jest artykuł 11.

4. *Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Federacją Rosyjską o przyjaznej i dobrej siedzkiej współpracy* z dnia 22 maja 1992 roku (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 291) - prawom mniejszości po wi cony jest artykuł 16.
5. *Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Białoruś o dobrym s siedztwie i przyjaznej współpracy* z dnia 23 czerwca 1992 roku (Dz.U. z 1993 r. Nr 118, poz. 527) - prawom mniejszości po wi cone s artykuły 13-17.
6. *Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską o przyjaznych stosunkach i dobrej siedzkiej współpracy* z dnia 26 kwietnia 1994 roku (Dz.U. z 1995 r. Nr 15, poz. 71) - prawom mniejszości po wi cone s artykuły 13-16.

Sprawy mniejszości narodowych potraktowane zostały przez Polskę z ogromną powagą, czego odzwierciedleniem są zapisy dotyczące praw mniejszości w umowach między innymi o współpracy kulturalnej, zawartych przez Polskę z sąsiadami -

Republika Federalna Niemiec:

Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o współpracy kulturalnej, sporządzona w Bonn dnia 14 lipca 1997 r. (Dz.U. z 1999 r. Nr 39, poz. 379);

Protokoły posiedzenia polsko-niemieckiej Komisji Mieszanej do spraw współpracy kulturalnej, której posiedzenia odbywają się na przemian w obu krajach, w oparciu o *Umowę między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o współpracy kulturalnej* sporządzoną w Bonn dnia 14 lipca 1997 r.; Komisji Mieszanej przewodniczą przedstawiciele Ministerstw Spraw Zagranicznych obu krajów, a w jej skład wchodzi przedstawiciele resortów, w których kompetencji pozostają sprawy dotyczące współpracy w dziedzinie kultury, nauki, szkolnictwa wyższego i oświaty;

Republika Czeska:

Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czeską o współpracy w dziedzinie kultury, szkolnictwa i nauki, sporządzona w Pradze dnia 30 września 2003 r. (Dz.U. z 2004 r. Nr 244, poz. 2449);

Republika Słowacka:

Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Słowacką o współpracy kulturalnej, o wiatowej i naukowej, sporządzona w Bratysławie dnia 23 marca 2000 r. (M.P. z 2002 r. Nr 6, poz. 123);

Ukrain :

Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Ukrainą o współpracy w dziedzinie kultury, nauki i oświaty, sporządzona w Kijowie dnia 20 maja 1997 r. (Dz.U. z 2000 r. Nr 3, poz. 29);

Republik Białorusi

Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Białoruską o współpracy w dziedzinie kultury, nauki i oświaty, sporządzona w Warszawie dnia 27 listopada 1995 r. (Dz.U. z 1996 r. Nr 76, poz. 365);

Republik Litewski :

Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską o współpracy w dziedzinach kultury, oświaty i nauki, sporządzona w Wilnie dnia 17 grudnia 1998 r. (M.P. z 2002 r. Nr 31, poz. 491);

Federacji Rosyjski :

Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Federacją Rosyjską o współpracy w dziedzinie kultury, nauki i oświaty, sporządzona w Warszawie dnia 25 sierpnia 1993 r. (Dz.U. z 1994 r. Nr 36, poz. 133).

Kolejnymi porozumieniami, w których zawarte są odniesienia do praw mniejszości umowy dotyczącej miejsc pamięci. Dotychczas podpisano:

Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Ukrainą o ochronie miejsc pamięci i spoczynku ofiar wojny i represji politycznych, sporządzona w Warszawie dnia 21 marca 1994 r. (Dz.U. Nr 112, poz. 545);

Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Federacją Rosyjską o grobach i miejscach pamięci ofiar wojen i represji, sporządzona w Krakowie dnia 22 lutego 1994 r. (Dz.U. Nr 112, poz. 543);

Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Białoruską o ochronie grobów i miejsc pamięci ofiar wojen i represji, sporządzona w Brześciu dnia 21 stycznia 1995 r. (Dz.U. z 1997 r. Nr 32, poz. 185).

Realizując postanowienia art. 18 Konwencji ramowej Polska kieruje się powszechnie uznanymi zasadami prawa międzynarodowego w odniesieniu do pozycji mniejszości narodowych w stosunkach międzynarodowych (np. zakaz ingerencji w sprawy wewnętrzne państwa czy zasada usprawiedliwionej troski społecznej międzynarodowej w przypadku

narusze praw człowieka). Zasady te zostały bliżej sprecyzowane przez Komisję Wenecką w 2001 r., a ostatnio przez Zalecenia z Bolzano/Bozen (2008), które przyjął Wysoki Komisarz OBWE do Spraw Mniejszości Narodowych. Wedle Komisji Weneckiej udzielanie pomocy finansowej, rzeczowej i innej grupom mniejszości za granicą, przykładowo w dziedzinie oświaty, może nastąpić za wyrażeniem zgodnej woli państwa albo takiej zgody, która może być domniemana w świetle praktyki wzajemności. Zalecenia Bolzano/Bozen z kolei wyrażają nie dopuszczalność oferowania przez państwa pomocy dla wspomagania edukacji za granicą w zakresie podręczników, nauki języka, szkolenia nauczycieli itp. (zob. Zalecenie nr 12).

W omawianym okresie, z okazji przypadającej XX rocznicy podpisania *Traktatu między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy* z dnia 17 czerwca 1991 roku przedstawiciele rządów Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Federalnej Niemiec wraz z przedstawicielami organizacji społecznych mniejszości niemieckiej w Polsce i Polaków w Niemczech przeprowadzili szereg spotkań w ramach prac tzw. „Okrągłego Stołu” po wcześniejszym podsumowaniu realizacji zapisów polsko-niemieckiego Traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy z 1991 r. oraz omówieniu sytuacji mniejszości niemieckiej w Polsce i obywateli niemieckich polskiego pochodzenia w Niemczech. Efektem prac wspomnianego gremium było przyjęcie w dniu 12 czerwca 2011 r. *Wspólnego oświadczenia Okrągłego Stołu w sprawie wspierania obywateli niemieckich polskiego pochodzenia i Polaków w Niemczech oraz niemieckiej mniejszości w Polsce, zgodnie z polsko-niemieckim Traktatem o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy*. W dokumencie strony zobowiązały się do podjęcia w porozumieniu ze rządami państwami mniejszości niemieckiej w Polsce oraz obywateli niemieckich polskiego pochodzenia konkretnych działań na rzecz tych grup. Rozmowy w ramach „Okrągłego Stołu” są nadal kontynuowane.

W 2011 r. prowadzono również prace w ramach powołanego decyzją Premierów Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Litewskiej z dnia 4 września 2011 r. Polsko-Litewskiego Zespołu Ekspertów Edukacyjnych i Przedstawicieli Mniejszości Narodowych. Zespół spotkał się na pięciu posiedzeniach. Celem jego prac była analiza stanu oświaty mniejszości litewskiej w Polsce oraz wypracowanie mechanizmów poprawy sytuacji oświaty mniejszości polskiej na Litwie.

W dniu 18 kwietnia 2000 roku Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej przyjęła Deklarację interpretacyjną do *Konwencji ramowej o ochronie mniejszości narodowych*, która wraz z dokumentami ratyfikacyjnymi *Konwencji* została złożona w dniu 20 grudnia 2000

roku w siedzibie Rady Europy w Strasburgu. W deklaracji tej Rzeczpospolita Polska stwierdza m.in., że bieżąco realizowała *Konwencję* także w trybie art. 18 *Konwencji*, zawierającej umowy międzynarodowe, o których mowa w tym artykule, a których celem jest ochrona mniejszości narodowych w Polsce oraz mniejszości lub grup polskich w innych państwach.

2. Tam, gdzie to stosowne, Strony podejmą odpowiednie kroki w celu do współpracy transgranicznej.

W traktatach o przyjaznych stosunkach i dobrosiedzielnej współpracy zawartych między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską, Ukrainą, Republiką Białoruś, Federacją Rosyjską, Czechami i Słowacką Republiką Federalną Niemiec znalazły się zapisy dotyczące wzajemnie korzystnej współpracy między gminami, miastami i innymi jednostkami administracyjno – terytorialnymi oraz regionami w szczególności na obszarach przygranicznych.

Realizując postanowienia traktatów dwustronnych na początku lat dziewięćdziesiątych dwudziestego wieku zainicjowano współpracę regionów przygranicznych. Pierwszym euroregionem powołanym w Europie środkowo-Wschodniej był - zainicjowany w ramach współpracy polsko-niemiecko-czeskiej - Euroregion Nysa, utworzony w grudniu 1991 r. Oprócz niego wzdłuż zachodniej granicy Polski, na terenach zamieszkałych przez przedstawicieli mniejszości niemieckiej, ukraińskiej i łemkowskiej, powstały euroregiony: Pomerania (w 1995 r.), Pro Europa Viadrina (w 1993 r.) oraz Sprewa-Nysa-Bóbr (w 1991 r.). Na pograniczu Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Białorusi i Federacji Rosyjskiej, zamieszkanym przez mniejszości litewską, białoruską, tatarską i ukraińską, w czerwcu 1997 r. zawiązała się współpraca w ramach Euroregionu Niemen. Położony po stronie siedzki Euroregion Łyna-Ływa, zarejestrowany w dniu 4 września 2003 r., znajduje się po obu stronach granicy polsko-rosyjskiej i jest zamieszkały przez mniejszości ukraińską. Tereny te obejmuje również powstały w dniu 22 lutego 1998 r. Euroregion Bałtyk obejmujący swoim zasięgiem także tereny zamieszkałe przez społeczność posługującą się językiem regionalnym oraz mniejszości ukraińskiej. Wzdłuż wschodniej granicy kraju funkcjonują: Polsko-Białoruski Euroregion Puszcza Białowieska powołany umową zawartą w dniu 25 maja 2002 r., zamieszkały przez mniejszości białoruską oraz utworzony w 29 września 1995 r. Polsko-Białorusko-Ukraiński Euroregion Bug zamieszkały przez przedstawicieli mniejszości ukraińskiej. Południowo-wschodnią część Polski, gdzie mieszka

mniejszo ukraińska i łemkowska, leży w granicach powstałego w lutym 1993 r. Euroregionu Karpaty. Obok władz polskich statut Euroregionu Karpaty podpisali przedstawiciele władz regionalnych: Republiki Węgierskiej, Rumunii, Ukrainy i Republiki Słowackiej. Współpraca polsko-słowacka zacieśniła się w ramach Euroregionu Tatry, utworzonego w sierpniu 1994 r. i w ramach Euroregionu Beskidy, działającego od lutego 2000 r. Na tym obszarze mieszkają osoby należące do mniejszości romskiej, słowackiej i łemkowskiej. Euroregiony Pradziad (działający od lipca 1997 r.) i Silesia (działający od września 1998 r.) położone na pograniczu Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Czeskiej zamieszkują osoby należące do mniejszości niemieckiej. Na terenach pozostałych euroregionów działających wzdłuż granic Rzeczypospolitej Polskiej przedstawiciele mniejszości narodowych i etnicznych zamieszkują w mniejszych skupiskach.

W 1991 r. rząd Rzeczypospolitej Polskiej oraz Republiki Federalnej Niemiec powołały Polsko - Niemiecką Komisję Miedzynarodowej Współpracy Regionalnej i Przygranicznej, która koordynuje współpracę oraz opracowuje rozwiązania poprawiające jej warunki w regionie przygranicznym w wielu dziedzinach aktywności gospodarczej oraz stosunków międzyludzkich.

Artykuł 19

Strony zobowiązują się do poszanowania i realizacji zasad zawartych w niniejszej Konwencji ramowej i wprowadzania, tam, gdzie to konieczne, tylko takich ich ograniczeń, restrykcji lub odstępstw, które są przewidziane w międzynarodowych instrumentach prawnych – w szczególności w Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności – w takim zakresie, w jakim odpowiadają one prawom i wolnościom wynikającym z powyższych zasad.

Art. 2 ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym wprowadził definicję mniejszości narodowej i mniejszości etnicznej, o czym była już mowa w komentarzu do art. 3.

CZ *III: Organy i instytucje odpowiedzialne za realizację polityki wobec mniejszości oraz podejmowane przez nie działania*

Działania Rzeczypospolitej Polskiej zmierzają nie tylko do zapewnienia przedstawicielom mniejszości narodowych i etnicznych należnych im praw, ale także do umacniania ducha tolerancji i dialogu międzykulturowego w celu wzajemnego poszanowania, zrozumienia i współpracy, tworzenia warunków dla popularyzacji kultury i to samości kulturowej mniejszości, zgodnie z najlepszymi tradycjami Rzeczypospolitej oraz do promocji postaw otwartości i tolerancji w środowisku społeczeństwa polskiego, zwłaszcza w środowisku młodzieży.

Zgodnie z przepisami art. 21 ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym organem właściwym w sprawach objętych ustawą jest minister właściwy do spraw wyzna religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych²². Minister, który kieruje tym działem administracji jest zatem odpowiedzialny za sprawy mniejszości narodowych i etnicznych. Obecnie, od dnia 21 listopada 2011 r., ministrem tym jest Minister Administracji i Cyfryzacji.

Ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, wskazując ministra właściwego do spraw wyzna religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych jako organ władcy w sprawach mniejszości, nałożyła jednocześnie na wszystkie organy władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej obowiązek podejmowania odpowiednich kroków w celu wspierania działalności zmierzającej do ochrony, zachowania i rozwoju to samości kulturowej mniejszości. Organy te w zakresie swoich kompetencji podejmują działania zmierzające do zapewnienia właściwej realizacji praw przysługujących mniejszościom narodowym i etnicznym oraz do propagowania postaw wzajemnej tolerancji i współpracy w duchu poszanowania odrębności kulturowej oraz wielowiekowego dziedzictwa Rzeczypospolitej wielu kultur i narodów.

Szczególnie ważną rolę w realizacji działań na rzecz mniejszości, poza wymienionym Ministrem Administracji i Cyfryzacji, pełni: Komisja Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, Komisja Wspólna Rzeczypospolitej i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, Rzecznik Praw Obywatelskich oraz Pełnomocnik Rzeczypospolitej do Spraw Równego Traktowania. Poza nimi w środowisku głównych organów i instytucji odpowiedzialnych za realizację polityki Państwa wobec mniejszości narodowych i etnicznych wymieni należy Ministra

²² Zgodnie z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej ministrowie kierują działami administracji rządowej. Każde z ministrów może kierować jednym lub kilkoma działami. Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz.U. z 2007 r. Nr 65, poz. 437, z późn. zm.) wymienia wszystkie działy administracji rządowej i określa zakres kompetencji ministrów kierujących danymi działami.

Edukacji Narodowej, Ministra Spraw Wewnętrznych oraz Rad Ochrony Pamięci Walk i Męstwa.

W okresie sprawozdawczym nastąpiła zmiana w systemie organów i instytucji odpowiedzialnych za realizację polityki Państwa wobec mniejszości. Najważniejsze z nich to przeniesienie działu administracji „wyznania religijne oraz mniejszości narodowe i etniczne” do zakresu obowiązków nowopowołanego Ministra Administracji i Cyfryzacji oraz powołanie Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania.

I

Na podstawie przepisów § 1 ust. 2 pkt 4 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 listopada 2011 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Administracji i Cyfryzacji (Dz.U. Nr 248, poz. 1479) działem administracji rządowej „wyznania religijne oraz mniejszości narodowe i etniczne” kieruje **Minister Administracji i Cyfryzacji**. Upřednio ministrem właściwym do spraw objętych tym działem administracji był Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji. Minister Administracji i Cyfryzacji realizuje zadania państwa związane z zachowaniem i rozwojem tożsamości kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz zachowaniem i rozwojem języka regionalnego w szczególności:

- sprzyja realizacji praw i potrzeb mniejszości poprzez podejmowanie działań na rzecz mniejszości i inicjowanie programów dotyczących:
 - a) zachowania i rozwoju tożsamości, kultury i języka mniejszości, przy zapewnieniu pełnej integracji obywatelskiej osób należących do mniejszości,
 - b) realizacji zasady równego traktowania osób bez względu na pochodzenie etniczne;
- współdziała z właściwymi organami w zakresie przeciwdziałania naruszaniu praw mniejszości;
- dokonuje analiz i ocen sytuacji prawnej i społecznej mniejszości, w tym w zakresie realizacji zasady równego traktowania osób bez względu na pochodzenie etniczne;
- upowszechnia wiedzę na temat mniejszości oraz ich kultury, a także inicjuje badania nad sytuacją mniejszości, w tym w zakresie dyskryminacji wynikającej z przynależności do mniejszości, jej przejawów oraz metod i strategii przeciwdziałania jej występowaniu;
- podejmuje działania na rzecz zachowania i rozwoju języka regionalnego.

Ponadto, art. 31 ust. 3 ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym zobowiązuje ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości

narodowych i etnicznych (tj. Ministra Administracji i Cyfryzacji) do przygotowania, nie rzadziej niż raz na dwa lata, raportu dotyczącego sytuacji mniejszości w Rzeczypospolitej Polskiej i przedstawienia go do zatwierdzenia Radzie Ministrów.

Należy wskazać, że wyżej przedstawiony katalog zadań i kompetencji nie ma charakteru zamkniętego i wszystkie kwestie związane ze sferą działania państwa na rzecz podtrzymywania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości pozostają w kompetencjach ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych.

Urzędem obsługującym ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych jest Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji. W strukturach MAiC działa Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych, w ramach którego zadania na rzecz mniejszości realizują: Wydział Mniejszości Narodowych i Etnicznych, Wydział do Spraw Mniejszości Romskiej i Zespół Kultury Mniejszości Narodowych i Etnicznych. Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MAiC kontynuuje działania prowadzone uprzednio w strukturze Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji.

1. Do zakresu działania **Wydziału Mniejszości Narodowych i Etnicznych** należy prowadzenie spraw w zakresie stosunku państwa do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczno-ekonomicznym posługującym się językiem regionalnym z wyłączeniem spraw z zakresu stosunku państwa do romskiej mniejszości etnicznej, a w szczególności:

- 1) opracowywanie – w porozumieniu z przedstawicielami innych ministrów – propozycji do założeń polityki państwa wobec mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego;
- 2) opracowywanie i koordynacja programów na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego;
- 3) monitorowanie programów, o których mowa w pkt 2, oraz sporządzanie analiz i opinii dotyczących ich realizacji;
- 4) opracowywanie propozycji rozwiązań dotyczących problemów zgłaszanych przez organizacje mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczno-ekonomicznym posługującym się językiem regionalnym;
- 5) opracowywanie i opiniowanie projektów regulacji prawnych dotyczących mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego;
- 6) opracowywanie materiałów do projektów informacji dotyczących podziału i przekazywania dotacji na zadania mające na celu zachowanie i rozwój tożsamości

kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz zachowanie i rozwój języka regionalnego;

- 7) prowadzenie baz danych dotyczących dotacji, o których mowa w pkt 6;
- 8) udział w pracach komisji, której zadaniem jest ocena i wybór wniosków o udzielenie dotacji na realizację zadań mających na celu, zachowanie i rozwój tożsamości kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz zachowanie i rozwój języka regionalnego;
- 9) podejmowanie działań na rzecz respektowania praw osób należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz osób posługujących się językiem regionalnym;
- 10) obsługa merytoryczna i organizacyjno-techniczna Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, w tym przygotowywanie materiałów na posiedzenia Komisji oraz protokołów z tych posiedzeń, z wyłączeniem obsługi merytorycznej i organizacyjno-technicznej Zespołu do Spraw Romskich działającego w ramach Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych;
- 11) prowadzenie Urzędowego Rejestru Gmin, w których używany jest język pomocniczy;
- 12) prowadzenie Rejestru gmin, na których obszarze używane są nazwy w języku mniejszości;
- 13) współdziałanie z organami administracji rządowej i samorządowej na rzecz uwzględnienia lokalnych potrzeb mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym;
- 14) utrzymywanie bieżących kontaktów z organizacjami społecznymi mniejszości narodowych i etnicznych oraz społecznościami posługującymi się językiem regionalnym;
- 15) przygotowywanie informacji problemowych i materiałów dotyczących mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego;
- 16) opracowywanie materiałów związanych ze współpracą z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego w ramach Komisji Europejskiej, Rady Europy oraz Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie;
- 17) opracowywanie materiałów do projektu ustawy budżetowej w zakresie spraw mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego.

2. Do zakresu działania **Wydziału do spraw Mniejszości Romskiej** należy prowadzenie spraw w zakresie stosunku Państwa do mniejszości romskiej, a w szczególności:

- 1) opracowywanie – w porozumieniu z przedstawicielami innych ministrów propozycji do zało e polityki Pa stwa wobec mniejszo ci romskiej;
- 2) opracowywanie i koordynacja programów na rzecz mniejszo ci romskiej, w tym Programu na rzecz społeczno ci romskiej w Polsce;
- 3) monitorowanie programów, o których mowa w pkt 2, oraz sporz dzanie analiz i opinii dotycz cych ich realizacji;
- 4) opracowywanie propozycji rozwi za dotycz cych problemów zgłaszanych przez organizacje mniejszo ci romskiej;
- 5) opracowywanie i opiniowanie projektów regulacji prawnych dotycz cych mniejszo ci romskiej;
- 6) opracowywanie – w zakresie mniejszo ci romskiej - materiałów do projektów informacji dotycz cych podziału i przekazywania dotacji na zadania maj ce na celu zachowanie i rozwój to samo ci kulturowej mniejszo ci narodowych i etnicznych oraz zachowanie i rozwój j zyka regionalnego oraz integracj obywatelsk mniejszo ci romskiej;
- 7) udział w pracach komisji, której zadaniem jest ocena i wybór wniosków o udzielenie dotacji na realizacj zada maj cych na celu ochron , zachowanie i rozwój to samo ci kulturowej mniejszo ci narodowych i etnicznych oraz zachowanie i rozwój j zyka regionalnego;
- 8) podejmowanie działań na rzecz respektowania praw osób nale cych do mniejszo ci romskiej;
- 9) obsługa merytoryczna i organizacyjno-techniczna Zespołu do Spraw Romskich działaj cego w ramach Komisji Wspólnej Rz du i Mniejszo ci Narodowych i Etnicznych, w tym przygotowywanie materiałów na posiedzenia Zespołu oraz protokołów z tych posiedze ;
- 10) współdziałanie z organami administracji rz dowej i samorz dowej na rzecz uwzgl dniania lokalnych potrzeb mniejszo ci romskiej;
- 11) utrzymywanie bie cych kontaktów z organizacjami społecznymi mniejszo ci romskiej;
- 12) przygotowywanie informacji problemowych i materiałów dotycz cych mniejszo ci romskiej;
- 13) opracowywanie materiałów zwi zanych ze współprac z instytucjami i organizacjami działaj cymi na rzecz mniejszo ci romskiej w ramach Komisji Europejskiej, Rady Europy oraz Organizacji Bezpiecze stwa i Współpracy

w Europie;

- 14) opracowywanie materiałów do projektu ustawy budżetowej w zakresie spraw mniejszości rromskiej.

3. Do zakresu działania **Zespołu Kultury Mniejszości Narodowych i Etnicznych** należy prowadzenie spraw mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczno-kulturowych służących ich językiem regionalnym – w zakresie dotyczącym wspierania działalności zmierzającej do ochrony, zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz zachowania i rozwoju języka regionalnego, a w szczególności ci:

- 1) gromadzenie i ocenianie pod względem formalnym wniosków o dofinansowanie działalności zmierzającej do ochrony, zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz zachowania i rozwoju języka regionalnego;
- 2) opracowywanie, na podstawie protokołów z posiedzeń komisji oceniającej wnioski, o których mowa w pkt 1, propozycji podziału dotacji przeznaczonych na wspieranie działalności zmierzającej do ochrony, zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz zachowanie i rozwój języka regionalnego;
- 3) przygotowywanie projektów umów w sprawach dotacji, o których mowa w pkt 2;
- 4) gromadzenie, weryfikowanie pod względem formalnym sprawozdań składanych przez podmioty, które uzyskały dotacje oraz ocenianie na podstawie tych sprawozdań realizacji zadań wynikających z umowy o dotacji ;
- 5) opracowywanie analiz i materiałów do ogłaszanej przez ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych informacji o szczegółowych zasadach postępowania w sprawach dotyczących dotacji, o których mowa w pkt 2;
- 6) przygotowywanie projektów odpowiedzi na pytania w zakresie dotyczącym dotacji udzielonych przez ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych;
- 7) koordynowanie przygotowywania materiałów do projektu ustawy budżetowej w zakresie właściwości Departamentu;
- 8) monitorowanie wykonania budżetu Państwa w części 43 budżetu – Wyznania religijne oraz mniejszości narodowe i etniczne;
- 9) współpraca z komórkami organizacyjnymi Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji

wła ciw w sprawach finansów w zakresie obsługi finansowo - księgowej cz ci 43
bud etu Pa stwa– Wyznania religijne oraz mniejszo ci narodowe i etniczne.

II

Komisja Mniejszo ci Narodowych i Etnicznych Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, istnieje od 1989 r. Do zakresu działania Komisji nale sprawy zwi zane z utrzymaniem dziedzictwa kulturowego mniejszo ci narodowych, etnicznych i j zykowych oraz ochrony ich praw, a tak e realizacj zasady równego traktowania osób bez wzgl du na ich pochodzenie etniczne i rasowe oraz narodowo . Komisja podejmuje działania polegaj ce na:

1. współtworzeniu prawa dotycz cego mniejszo ci narodowych i etnicznych,
2. analizowaniu tematów problemowych,
3. konsultacjach i spotkaniach ze rodowiskami mniejszo ci,
4. podejmowaniu interwencji.

Cyklicznie odbywaj si posiedzenia komisji (równie wyjazdowe) po wi cone problemom poszczególnych mniejszo ci narodowych i etnicznych.

Podczas VI kadencji Sejmu RP odbyło si 90 posiedze Komisji Mniejszo ci Narodowych i Etnicznych. W swojej aktywno ci Komisja skupiała si głównie na monitorowaniu realizacji praw przysługuj cych mniejszo ciom narodowym i etnicznym. Komisja spotykała si z przedstawicielami rodowisk mniejszo ci narodowych i etnicznych zapoznaj c si z sytuacj poszczególnych mniejszo ci, analizuj c zgłaszane przez nich problemy i podejmuj c konkretne interwencje.

W omawianym okresie przyj tych zostało przez Komisj 8 opinii i 24 dezyderaty. Opinie dotyczyły głównie kwestii bud etowych – projektów ustaw bud etowych na kolejne lata oraz sprawozda z wykonania bud etu. Opiniowano również działalno Najwy szej Izby Kontroli w zakresie zada Komisji. Dezyderaty, kierowane do Rady Ministrów lub premiera, dotyczyły głównie problemów o wiaty i edukacji poszczególnych mniejszo ci narodowych i etnicznych. Szczególn uwag po wi ciła Komisja mniejszo ci romskiej, uchwalaj c szereg dezyderatów dotycz cych m.in. sytuacji dzieci romskich w szkołach publicznych, sytuacji Romów na rynku pracy, nadreprezentacji dzieci romskich w grupie dzieci uzyskuj cych w Poradniach Psychologiczno – Pedagogicznych orzeczenia o niepełnosprawno ci intelektualnej czy te w sprawie wykorzystania rodków z *Programu na rzecz społeczno ci romskiej w Polsce*.

Szczególna inicjatywa Komisji, we współpracy z Zespołem do Spraw Romskich Komisji Wspólnej Rz du i Mniejszo ci Narodowych i Etnicznych, dotyczyła podj cia inicjatywy

uchwałodawczej w sprawie ustanowienia dnia 2 sierpnia Dniem Pamięci o Zagładzie Romów i Sinti, co zaowocowało przyjęciem przez Sejm uchwały w tej kwestii: „*W hołdzie Romom i Sinti, ofiarom niemieckiego nazistowskiego ludobójstwa, Sejm Rzeczypospolitej Polskiej ustanawia dzień 2 sierpnia Dniem Pamięci o Zagładzie Romów i Sinti*”.

Niezwykle w tym nowym obszarze pracy Komisji w VI kadencji okazała się problematyka przeciwdziałania dyskryminacji rasowej, ksenofobii i związanej z nimi nietolerancji. Przede wszystkim - na wniosek Komisji – kwestia ta została wpisana do stałego zakresu działania Komisji określonego przez Regulamin Sejmu RP.

III

Komisja Wspólna Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych została utworzona na podstawie art. 23 ust. 1 ustawy *o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym* jako organ opiniodawczo-doradczy Prezesa Rady Ministrów.

Do zadań Komisji Wspólnej należą w szczególności:

- wyrażanie opinii w sprawach realizacji praw i potrzeb mniejszości, w tym ocena sposobu realizacji tych praw oraz formułowanie propozycji w zakresie działań zmierzających do zapewnienia realizacji praw i potrzeb mniejszości,
- opiniowanie programów służących tworzeniu warunków sprzyjających zachowaniu i rozwojowi tożsamości kulturowej mniejszości,
- opiniowanie projektów aktów prawnych dotyczących mniejszości,
- opiniowanie wysokości i zasad podziału środków przeznaczonych w budżecie państwa na wspieranie działalności zmierzającej do ochrony, zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości oraz zachowania i rozwoju języka regionalnego,
- podejmowanie działań na rzecz przeciwdziałania dyskryminacji osób należących do mniejszości.

Komisja Wspólna tworzy przedstawicieli: ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, ministra właściwego do spraw administracji publicznej, ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, ministra właściwego do spraw finansów publicznych, ministra właściwego do spraw pracy, Ministra Sprawiedliwości, ministra właściwego do spraw wewnętrznych, ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego, ministra właściwego do spraw zagranicznych, ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego, Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów oraz przedstawicieli

mniejszości narodowych (białoruskiej, czeskiej, litewskiej, niemieckiej, ormiańskiej, rosyjskiej, słowackiej, ukraińskiej, żydowskiej) i etnicznych (karaimskiej, łemkowskiej, romskiej i tatarskiej), a także przedstawiciele społeczności posługującej się językiem regionalnym (kaszubskim). Członków Komisji Wspólnej powołuje i odwołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych. Równoprawnymi współprzewodniczącymi Komisji Wspólnej są: przedstawiciel ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych oraz przedstawiciel mniejszości i społeczności posługującej się językiem regionalnym.

Zgodnie z ustawą o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, w celu wyłonienia członków Komisji Wspólnej będących przedstawicielami mniejszości oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym, minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych (obecnie jest nim Minister Administracji i Cyfryzacji, do listopada 2011 r. - Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji) występuje do organizacji poszczególnych mniejszości i społeczności z prośbą o wskazanie uzgodnionych kandydatów do Komisji. Następnie przekazuje Prezesowi Rady Ministrów wniosek o powołanie członków Komisji.

Zgodnie z regulaminem Komisji w jej ramach działają następujące zespoły: zespół do spraw edukacji, zespół do spraw kultury i mediów oraz zespół do spraw romskich. Koszty związane z funkcjonowaniem Komisji Wspólnej pokrywane są z budżetu państwa, za obsługę organizacyjno-techniczną prac Komisji zapewnia urząd obsługujący ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych.

Zgodnie z ustawą opinie Komisji są przekazywane Prezesowi Rady Ministrów oraz Radzie Ministrów. Komisja Wspólna dysponuje również możliwością zwracania się z prośbą o informacje i stanowiska do instytucji i środowisk naukowych oraz organizacji społecznych. Może zapraszać do swoich prac przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego, organizacji społecznych i środowisk naukowych.

Komisja opiniuje corocznie m. in. wysokość wydatków zaplanowanych w budżecie państwa na realizację zadań służących podtrzymaniu tożsamości kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz zachowaniu i rozwojowi języka regionalnego, zasady podziału dotacji przyznawanych przez ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych oraz projekty aktów prawnych regulujących edukację mniejszości narodowych i etnicznych. Ponadto Komisja Wspólna opiniuje projekty wszelkich aktów prawnych, które mogą mieć wpływ na położenie mniejszości narodowych i etnicznych

oraz korzystanie przez nie z zagwarantowanych im praw, jak np. projekt ustawy o ratyfikacji *Europejskiej karty j zyków regionalnych lub mniejszo ciowych*.

Komisja Wspólna w swoich pracach du y nacisk kładzie na kwestie zwi zane z nauczaniem j zyków mniejszo ci narodowych i etnicznych oraz j zyka regionalnego. W trakcie posiedze poruszano m.in. kwestie edukacji przedszkolnej, filologii mniejszo ciowych, powoływania instytucji kultury, wsparcia metodycznego dla nauczania mniejszo ci, podstaw programowych do nauczania j zyków mniejszo ci oraz przygotowywania programów nauczania szkolnego i przedszkolnego. Komisj Wspóln interesuj równie kwestie zachowania i rozwoju sieci szkół mniejszo ciowych.

Na forum Komisji Wspólnej wielokrotnie poruszana była problematyka historyczna w relacjach pa stwo polskie - mniejszo ci narodowe i etniczne. Szczególnie istotne miejsce w tym zakresie zajmuje zagadnienie upami tniania miejsc pami ci, które kilkakrotnie było przedmiotem o ywionej dyskusji. Przedmiotem intensywnych dyskusji w ród członków Komisji Wspólnej była m. in. ocena skutków Akcji „Wisła”. Komisja Wspólna w ramach swoich prac interesuje si równie działalno ci Instytutu Pami ci Narodowej w sprawach dotycz cych mniejszo ci narodowych i etnicznych.

Komisja Wspólna ywo interesuje si tak e procesem implementacji ustawy *o mniejszo ciach narodowych i etnicznych oraz o j zyku regionalnym*. Podczas posiedze prezentowane s równie sprawozdania z działalno ci pełnomocników wojewodów do spraw mniejszo ci narodowych i etnicznych.

Komisja Wspólna zajmuje si równie respektowaniem przez Polsk zapisów konwencji mi dzynarodowych chroni cych mniejszo ci oraz omawia działalno poszczególnych resortów na rzecz mniejszo ci narodowych i etnicznych.

Inauguracyjne posiedzenie Komisji Wspólnej Rz du i Mniejszo ci Narodowych i Etnicznych odbyło si w dniu 21 wrze nia 2005 r. Do ko ca 2011 r. przeprowadzono trzydzie ci spotka Komisji Wspólnej w pełnym składzie (w roku 2005 – 1, w 2006 – 3, w 2007 – 2, w 2008 – 7, w 2009 – 6, w 2010 – 6, w 2011 – 5, na 2012 r. zaplanowano 6 posiedze). Ponadto współprzewodnicz cy Komisji Wspólnej, b d cy przedstawicielem mniejszo ci i społeczno ci posługuj cej si j zykiem regionalnym, wielokrotnie korzystał z mo liwo ci zwołania posiedze , w których udział brali wył cznie przedstawiciele strony mniejszo ciowej.

Porównuj c Komisj Wspóln z uprzednio działaj cym Zespołem do Spraw Mniejszo ci Narodowych i Etnicznych nale y podkre li , e Komisja jest ustawowo umocowanym organem opiniodawczo-doradczym Prezesa Rady Ministrów, co nadaje jej

znacznie wyższą rangę niż miał Zespół do Spraw Mniejszości Narodowych. Kompetencje Komisji Wspólnej zostały wyraźnie określone, a co się z tym wiąże organy administracji rządowej zostały ustawowo zobowiązane do konsultowania z Komisją Wspólną kwestii dotyczących mniejszości. Ponadto, członkami Komisji stali się przedstawiciele mniejszości oraz społeczność posługująca się językiem regionalnym. Natomiast formalnymi członkami Zespołu byli jedynie przedstawiciele strony rządowej, chociaż na wszystkie posiedzenia Zespołu i jego Podzespołów zapraszani byli przedstawiciele mniejszości. Rozszerzenie składu Komisji Wspólnej w porównaniu z Zespołem zapewniło tej pierwszej większą reprezentatywność oraz zgodnie z zasadą „nic o nas bez nas”, w sposób formalny włączyło przedstawicieli mniejszości do prac nad polityką rządu w zakresie dotyczącym ich spraw.

Wśród zespołów Komisji Wspólnej należy podkreślić szczególnie rolę Zespołu do spraw romskich. W jego skład wchodzi, obok przedstawicieli administracji rządowej, 20 osób reprezentujących organizacje mniejszości romskiej, wskazanych przez dwóch reprezentantów tej mniejszości w Komisji Wspólnej. Ponadto, na posiedzenia Zespołu zapraszani są zewnętrzni eksperci wywodzący się ze środowisk naukowych, organizacji społecznych i instytucji działających na rzecz integracji społecznej Romów. Zespół do Spraw Romskich KWRiMNiE pełni funkcję forum umożliwiającego wymianę informacji w sprawach dotyczących problemów romskiej mniejszości etnicznej, jest podmiotem pracującym nad wypracowaniem propozycji działań, mających służyć poprawie sytuacji tej mniejszości w Polsce. W okresie sprawozdawczym odbyło się 12 posiedzeń Zespołu

IV

Ochrona praw mniejszości narodowych i etnicznych stanowi jeden z priorytetów działalności **Rzecznika Praw Obywatelskich**. Szczególną uwagę Rzecznik poświęca realizacji prawa mniejszości narodowych i etnicznych do zachowania i rozwoju własnej tożsamości. Rzecznik stoi także na straży przestrzegania zasady równego traktowania w sferze życia społecznego, ekonomicznego i kulturalnego.

Do końca 2000 roku w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich istniało wyodrębnione stanowisko ds. mniejszości narodowych oraz cudzoziemców. W dniu 1 stycznia 2001 roku utworzony został Samodzielny Wydział Ochrony Praw Cudzoziemców i Mniejszości Narodowych. W następujących latach sprawy z zakresu mniejszości narodowych i etnicznych należały do właściwości zespołów merytorycznych działających w ramach Biura Rzecznika Praw Obywatelskich. Od 2011 r. sprawami mniejszości narodowych i etnicznych w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich zajmuje się Zespół Prawa Administracyjnego

i Gospodarczego. Zespół, działający z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, rozpatruje skargi kierowane do Rzecznika w sprawach dotyczących mniejszości narodowych i etnicznych. Na bieżąco prowadzi także analizę stanu przestrzegania praw mniejszości oraz osób do nich należących. W tym aspekcie działalność Zespołu jest również podejmowanie badań terenowych, powoływanych sytuacji społecznych mniejszości lub poszanowaniu praw mniejszości przez organy administracji publicznej. W roku 2010 i 2011 do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęło 39 skarg, które zaklasyfikowane zostały jako dotyczące mniejszości narodowych lub etnicznych. Niezależnie od liczby wpływających do Biura RPO skarg, stopień przestrzegania praw mniejszości narodowych i etnicznych, oraz osób należących do tych mniejszości, jest w Biurze RPO na bieżąco monitorowany. W tym celu zbierane i analizowane są m.in. wszelkie materiały informacyjne i publicystyczne. Niezależnie od wiedzy o sytuacji społecznych mniejszości Rzecznik czerpie także z kontaktów z organizacjami pozarządowymi, zrzeszającymi członków tych społeczności. Rzecznik współpracuje również z organami administracji publicznej, właściwymi w sprawach mniejszości narodowych i etnicznych, z Komisją Wspólną Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych oraz z Komisją Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu RP. Prowadzony w Biurze RPO monitoring ma szczególne znaczenie z uwagi na fakt, że interwencje, zarówno w sprawach indywidualnych, jak i generalnych, Rzecznik Praw Obywatelskich podejmuje nie tylko na podstawie skarg nadsyłanych przez osoby bezpośrednio zainteresowane czy poszkodowane. Stosowne działania mogą także być podejmowane przez Rzecznika z inicjatywy własnej, po uzyskaniu informacji wskazujących na możliwość zaistnienia naruszenia określonych praw lub wolności.

V

W celu zwiększenia skuteczności systemu rządowych instytucji zajmujących się ochroną przed dyskryminacją, rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 22 kwietnia 2008 roku w sprawie *Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania* (Dz.U. nr Nr 75, poz. 450 z późn. zm.) powołany został **Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania** w randze sekretarza stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów. Obecnie ramy funkcjonowania Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania określa ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz.U. Nr 254, poz. 1700), która wykonywanie zadań dotyczących realizacji zasady równego traktowania powierza Rzecznikowi Praw Obywatelskich oraz Pełnomocnikowi Rządu do Spraw Równego Traktowania. Pełnomocnikiem jest sekretarz stanu w Kancelarii Prezesa

Rady Ministrów, powołany przez Prezesa Rady Ministrów, któremu te podlega. Do Pełnomocnika należy realizowanie polityki rządu w zakresie równego traktowania, w tym przeciwdziałania dyskryminacji, w szczególności ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię, wyznanie, wiatopogląd, wiek, niepełnosprawność oraz orientację seksualną.

Do zadań Pełnomocnika należy w szczególności:

- opracowywanie i opiniowanie projektów aktów prawnych w zakresie równego traktowania;
- przeprowadzanie analiz i ocen rozwiązań prawnych pod kątem respektowania zasady równego traktowania, a także występowanie z wnioskami o wydanie lub zmianę aktów prawnych;
- podejmowanie działań eliminujących lub ograniczających skutki naruszania zasady równego traktowania;
- dokonywanie analiz i ocen sytuacji prawnej i społecznej w zakresie równego traktowania oraz inicjowanie, realizowanie, koordynowanie lub monitorowanie działań zmierzających do zapewnienia równego traktowania, a także do ochrony przed dyskryminacją;
- współpraca z właściwymi organami administracji publicznej, partnerami społecznymi, organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami w zakresie równego traktowania;
- promowanie, upowszechnianie i propagowanie problematyki równego traktowania;
- współpraca z zagranicznymi i międzynarodowymi organizacjami i organami działającymi w zakresie równego traktowania;

Pełnomocnik opracowuje i przedkłada Radzie Ministrów Krajowy Program Działania na rzecz Równego Traktowania, określający cele i priorytety działania na rzecz równego traktowania. Przewodniczy też powołanej zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów Radzie do spraw Przeciwdziałania Dyskryminacji Rasowej, Ksenofobii i Nietolerancji.

VI

Prawa osób należących do mniejszości do nauki języka mniejszości lub w języku mniejszości, a także prawa tych osób do nauki historii i kultury mniejszości realizowane są na zasadach i w trybie określonym w ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty. Zgodnie z art. 17 ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku

regionalnym sprawy te powierzone zostały **Ministerstwu Edukacji Narodowej**, w strukturze którego nie ma wprawdzie wyspecjalizowanej komórki do spraw mniejszości narodowych, ale zajmuje się nimi Departament Kształcenia Ogólnego i Wychowania. W zależności od rodzaju problemów tematyka mniejszości narodowych jest również podejmowana przez inne departamenty Ministerstwa Edukacji Narodowej.

Ponadto, w Centralnej Komisji Egzaminacyjnej zatrudniona jest osoba, której zakres obowiązków obejmuje kwestie związane z mniejszościami.

VII

Ustawa *o mniejszościach narodowych i etnicznych* w sposób wyraźny wskazała zakres zadań **wojewody** w zakresie ochrony praw mniejszości narodowych i etnicznych. Jego zadania zostały wymienione w art. 22 i należą do nich:

- koordynowanie na obszarze województwa działania organów administracji rządowej, realizujących zadania na rzecz mniejszości;
- podejmowanie działań na rzecz respektowania praw mniejszości oraz przeciwdziałanie naruszaniu tych praw i dyskryminacji osób należących do mniejszości;
- podejmowanie działań na rzecz rozwiązywania problemów mniejszości;
- podejmowanie działań na rzecz respektowania praw osób posługujących się językiem regionalnym.

Dodatkowo, na podstawie art. 32 ustawy, organy administracji rządowej, samorząd terytorialny oraz organizacje pozarządowe są zobowiązane do przekazywania wojewodzie, w celu zaopiniowania, dokumentów dotyczących programów realizowanych z ich udziałem na terenie województwa, dotyczących mniejszości lub zachowania i rozwoju języka regionalnego, finansowanych w całości lub części ze środków publicznych.

Ustawa *o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym* umożliwiła także wojewodom ustanawianie pełnomocnika do spraw mniejszości narodowych i etnicznych. W sytuacji tej nie stosuje się przepisu art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. *o wojewodzie i administracji rządowej w województwie* (Dz.U. Nr 31, poz. 206, z późn. zm.). Obecnie pełnomocnicy wojewodów do spraw mniejszości narodowych i etnicznych funkcjonują we wszystkich 16 województwach.

VIII

Na mocy Zarządzenia Nr 26 Dyrektora Generalnego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z dnia 23 grudnia 2011 r. w sprawie zatwierdzenia wewnętrznego regulaminu

organizacyjnego Departamentu Kontroli, Skarg i Wniosków Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, z późn. zm. w ramach Departamentu Kontroli Skarg i Wniosków MSW funkcjonuje **Zespół do Spraw Ochrony Praw Człowieka**. Do zakresu działania Zespołu należą:

- analizowanie rozwoju międzynarodowych standardów ochrony praw człowieka w odniesieniu do spraw objętych zakresem działania administracji rządowej, którym kieruje Minister, inicjowanie i wdrażanie programów oraz strategii na rzecz ochrony praw człowieka w tym zakresie oraz inicjowanie zmian legislacyjnych i organizacyjnych w celu zapewnienia zgodności polskich z tymi standardami;
- podejmowanie działań zmierzających do zapewnienia należytego poziomu ochrony praw człowieka podczas realizacji zadań przez urzędowo obsługujące organy i kierowników jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi lub przez niego nadzorowanych;
- prowadzenie monitoringu spraw dotyczących zjawisk związanych z przestępstwami z nienawiści, a także podejmowanie działań mających na celu przeciwdziałanie tego rodzaju zjawiskom;
- współpraca z organami i jednostkami podległymi lub nadzorowanymi przez Ministra, innymi organami administracji publicznej, instytucjami oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie ochrony praw człowieka i przeciwdziałania przestępstwom na tle nienawiści;
- uczestnictwo w pracach krajowych i międzynarodowych instytucji zajmujących się ochroną praw człowieka oraz zwalczaniem i przeciwdziałaniem przestępstwom z nienawiści;
- monitorowanie, a w uzasadnionych przypadkach również koordynowanie, realizacji w resorcie spraw wewnętrznych, w szczególności w Policji i Straży Granicznej programów szkoleniowych w zakresie problematyki ochrony praw człowieka oraz przygotowywanie, a następnie aktualizowanie dla tych podmiotów materiałów dydaktycznych w zakresie ochrony praw człowieka;
- przygotowanie informacji do międzynarodowych sprawozdań z wykonywania przez Polskę postanowień międzynarodowych konwencji w zakresie działań na rzecz ochrony praw człowieka w ramach kompetencji Ministra;
- prowadzenie spraw związanych z nadzorem Ministra nad wykonywaniem przez Policję i Straż Graniczną działań wynikających z wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka;

- prowadzenie spraw związanych z nadzorem Ministra nad Policją i Strażą Graniczną w zakresie przekazywania Niezależnej Instytucji Badającej Niewłaściwe Zachowania Policji skarg i informacji pozaskargowych na te sprawy.

Zespół do Spraw Ochrony Praw Człowieka kontynuuje działania prowadzone uprzednio przez Zespół Monitorowania Rasizmu i Ksenofobii działający w ramach Departamentu Kontroli, Skarg i Wniosków Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji.

IX

Rada Ochrony Pamięci Walk i Męstwa jest instytucją powołaną na mocy ustawy z dnia 21 stycznia 1988 *o Radzie Ochrony Pamięci Walk i Męstwa* (Dz.U. Nr 2, poz. 2, z późn. zm.) do inicjowania i koordynowania działalności związanej z upamiętnieniami historycznych wydarzeń i miejsc oraz postaci w dziejach walk i męstwa Narodu Polskiego, zarówno w kraju, jak i za granicą, a także bliskich Narodowi Polskiemu miejsc walk i męstwa innych narodów na terytorium Polski. Do zadań Rady w zakresie problematyki mniejszości narodowych należą:

opiniowanie i zatwierdzanie spraw związanych z pochówkami ofiar wojen i represji, cmentarzami wojennymi i wszelkimi upamiętnieniami symbolicznymi mniejszości narodowych i etnicznych,

opiniowanie projektów aktów prawnych dotyczących problemów ochrony grobów i cmentarzy ofiar wojen i represji oraz wszelkich upamiętnień mniejszości narodowych i etnicznych,

współdziałanie z organizacjami i środowiskami mniejszości narodowych i etnicznych na terenie Polski oraz z przedstawicielami rządów poszczególnych krajów pochodzenia.

Realizując swoje zadania Rada Ochrony Pamięci Walk i Męstwa współpracuje z wieloma instytucjami w kraju i zagranicą, wśród których jest m.in. Ludowy Niemiecki Związek Opieki Nad Grobami Wojennymi w Kassel, Wydział Memorialny Ambasady Rosyjskiej w Warszawie oraz Państwowa Międzyresortowa Komisja ds. Upamiętnienia Ofiar Wojny i Represji Politycznych działająca przy Radzie Ministrów Ukrainy.

Cz IV: Dane dotyczące przestępstw

Choć analiza statystyk dotyczących popełniania przestępstw w okresie sprawozdawczym uzasadnia twierdzenie, że skala przestępstw o podłożu etnicznym w Polsce jest niewielka, to jednak zgodnie z zaleceniem Prokuratury Krajowej (obecnie Prokuratury Generalnej) od 2004 r. wszystkie postępowania przygotowawcze o czyny popełnione na tle etnicznym są objęte nadzorem słubowym prokuratur okręgowych w celu wyeliminowania przypadków pochopnego odmawiania wszczęcia postępowania lub ich umarzania z powodu znikomej szkodliwości społecznej. Ponadto, prokuratury apelacyjne raz na kwartał badają sprawy przestępstw zakończonych odmową wszczęcia postępowania przygotowawczego lub jego umorzeniem oraz dokonują oceny zasadności tych decyzji, a następnie przedstawiają Prokuraturze Generalnej (wcześniej Prokuraturze Krajowej) informacje o wynikach badania i dalszych działaniach w tych sprawach. Ocena nadesłanych do Prokuratury Generalnej (wcześniej Prokuratury Krajowej) informacji wraz z uwagami i spostrzeżeniami jest przekazywana wszystkim jednostkom prokuratury w kraju do dalszego stosowania oraz w celu ujednoczenia metodyki prowadzenia postępowania przygotowawczych w tej kategorii przestępstw.

1. Wyciąg z przepisów Kodeksu karnego dotyczących przestępstw z pobudek rasistowskich bądź ksenofobicznych popełnianych wobec osób należących do mniejszości narodowych i etnicznych.

Stosownie do art. 53 k.k. rasistowskie bądź ksenofobiczne pobudki są uznawane za okoliczność obciążającą przy wymiarze kary. Właściwe przepisy stanowi, i :

Art. 53. § 1. Sąd wymierza karę według swojego uznania, w granicach przewidzianych przez ustawę, bacząc, by jej dolegliwość nie przekraczała stopnia winy, uwzględniając **stopień społecznej szkodliwości czynu** oraz biorąc pod uwagę cele zapobiegawcze i wychowawcze, które ma osiągnąć w stosunku do skazanego, a także potrzeby w zakresie kształtowania wiadomości prawnej społeczeństwa.

§ 2. Wymierzając karę, sąd uwzględnia w szczególności **motywację i sposób zachowania się sprawcy**, popełnienie przestępstwa wspólnie z nieletnim, rodzaj i stopień naruszenia praw i obowiązków, rodzaj i rozmiar ujemnych następstw przestępstwa, właściwość i warunki osobiste sprawcy, sposób życia przed popełnieniem przestępstwa i zachowanie się po jego popełnieniu, a zwłaszcza staranie o naprawienie szkody lub

zadanie uczynienie w innej formie społecznemu poczuciu sprawiedliwosci, a tak e zachowanie si pokrzywdzonego.

Art. 115 § 2. Przy ocenie stopnia społecznej szkodliwosci czynu s d bierze pod uwag rodzaj i charakter naruszonego dobra, rozmiary wyrz dzonej lub gro cej szkody, sposób i okolicznosci popełnienia czynu, wag naruszonych przez sprawc obowiazków, jak równie posta zamiaru, **motywacj sprawcy**, rodzaj naruszonych reguł ostro no ci i stopie ich naruszenia.

Art. 118. § 1. Kto, w celu wyniszczenia w całości albo w cz ci grupy narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub grupy o okre lonej wiatopogl dzie, dopuszcza si zabójstwa albo powoduje ci ki uszczerbek na zdrowiu osoby nale cej do takiej grupy, podlega karze pozbawienia wolno ci na czas nie krótszy od lat 12, karze 25 lat pozbawienia wolno ci albo karze do ywotniego pozbawienia wolno ci.

§ 2. Kto, w celu okre lonej w § 1, stwarza dla osób nale cych do takiej grupy warunki ycia gro ce jej biologicznym wyniszczeniem, stosuje rodki maj ce słu y do wstrzymania urodze w obr bie grupy lub przymusowo odbiera dzieci osobom do niej nale cym, podlega karze pozbawienia wolno ci na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolno ci.

§ 3. Kto czyni przygotowania do przest pstwa okre lonego w § 1 lub 2, podlega karze pozbawienia wolno ci na czas nie krótszy od lat 3.

Art. 119. § 1. Kto stosuje przemoc lub gro b bezprawn wobec grupy osób lub poszczególnej osoby z powodu jej przynale no ci narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub z powodu jej bezwyznaniowoci, podlega karze pozbawienia wolno ci od 3 miesi cy do lat 5.

Art. 256. § 1. Kto publicznie propaguje faszystowski lub inny totalitarny ustroj pa stwa lub nawołuje do nienawisci na tle ró nic narodowociowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze wzgl du na bezwyznaniowo , podlega grzywnie, karze ograniczenia wolno ci albo pozbawienia wolno ci do lat 2.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto w celu rozpowszechniania produkuje, utrwała lub sprowadza, nabywa, przechowuje, posiada, prezentuje, przewozi lub przesyła druk, nagranie lub inny przedmiot, zawieraj ce tre okre lon w § 1.

§ 3. Nie popełnia przest pstwa sprawca czynu zabronionego okre lonego w § 2, je eli dopu cił si tego czynu w ramach działalno ci artystycznej, edukacyjnej, kolekcjonerskiej lub naukowej.

§ 4. W razie skazania za przestępstwo określone w § 2 sąd orzeka przepadek przedmiotów, o których mowa w § 2, chociażby nie stanowiły własności sprawcy.

Do dnia 7 czerwca 2010 roku przepis ten brzmiał:

Art. 256. Kto publicznie propaguje faszystowski lub inny totalitarny ustroj państwa lub nawołuje do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 257. Kto publicznie znieważa grupę ludności albo poszczególne osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo z powodu jej bezwyznaniowości lub z takich powodów narusza nietykalność cielesną innej osoby, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

2. Dane ilościowe dotyczące przestępstw z pobudek rasistowskich bądź ksenofobicznych popełniane wobec osób należących do mniejszości narodowych i etnicznych.

Analizując dane na temat przestępstwa na tle etnicznym lub rasowym należy podkreślić, że mają one charakter zbiorczy i w przeważającym stopniu dotyczą osób, które nie są członkami mniejszości narodowych i etnicznych. Zaprezentowane poniżej statystyki nie pozwalają na dokonanie dokładnych szacunków w jakim stopniu przestępstwa na tle etnicznym dotyczy mniejszości narodowych i etnicznych mieszkających w Polsce.

Rok 2007 (Prawomocne skazania)

Przepis Kodeksu karnego	Razem skazania i warunkowe umorzenia	Skazania	Pozbawienie wolności	Ograniczenie wolności	Grzywna samoistna	Samoistny rodek karny	Warunkowe umorzenie postępowania
art.118	-	-	-	-	-	-	-
art.119§1	3	3	3	-	-	-	-
art.256	7	7	-	6	1	-	-
art. 257	8	4	4	-	-	-	4

Rok 2008 (Prawomocne skazania)

Przepis Kodeksu karnego	Razem skazania i warunkowe umorzenia	Skazania	Pozbawienie wolno ci	Ograniczenie wolno ci	Grzywna samoistna	Samoistny rodek karny	Warunkowe umorzenie post powania
art.118	-	-	-	-	-	-	-
art.119§1	3	3	3	-	-	-	-
art.256	17	14	5	1	6	2	2
art. 257	17	16	12	1	2	1	1

Rok 2009 (Prawomocne skazania)

Przepis Kodeksu karnego	Razem skazania i warunkowe umorzenia	Skazania	Pozbawienie wolno ci	Ograniczenie wolno ci	Grzywna samoistna	Samoistny rodek karny	Warunkowe umorzenie post powania
art.118	-	-	-	-	-	-	-
art.119§1	17	17	17	-	-	-	-
art.256	19	17	11	2	4	-	2
art. 257	22	22	13	6	3	-	-

Rok 2010 (Prawomocne skazania)

Przepis Kodeksu karnego	Razem skazania i warunkowe umorzenia	Skazania	Pozbawienie wolno ci	Ograniczenie wolno ci	Grzywna samoistna	Samoistny rodek karny	Warunkowe umorzenie post powania
art.118	-	-	-	-	-	-	-
art.119§1	10	10	10	-	-	-	-
art.256	9	9	6	2	1	-	-
art. 257	21	16	13	0	3	-	5

Rok 2011 (osoby os dzone w I instancji)

Przepis Kodeksu karnego	Razem skazania i warunkowe umorzenia	Skazania	Pozbawienie wolno ci	Ograniczenie wolno ci	Grzywna samoistna	Samoistny rodek karny	Warunkowe umorzenie post powania
art.118	-	-	-	-	-	-	-
art.119§1	4	3	3	-	-	-	1
art.256	9	6	2	2	2	-	3
art. 257	59	50	34	7	9	-	9

3. Przykładowe dane jako ciowe dotycz ce czynów zabronionych popełnionych z pobudek rasistowskich b d ksenofobicznych wobec osób nale cych do mniejszo ci narodowych i etnicznych.

Wyrokiem z dnia 18 marca 2009 r., wydanym w sprawie II K 133/09, S d Rejonowy w Ja le skazał 20-letni kobiet za zniewa anie osób narodowo ci romskiej, kierowanie do nich gró b, na kar 10 miesi cy ograniczenia wolno ci polegaj cej na wykonywaniu nieodpłatnej pracy na cele społeczne w wymiarze 30 godzin miesi cznie.

Postanowieniem z dnia 23 czerwca 2009 r., wydanym w sprawie III Now 70/09, S d Rejonowy w Chrzanowie zobowi zał troje 14-latków, którzy poprzewracali nagrobki na miejscowym zabytkowym cmentarzu ydowskim, do udziału w lekcji muzealnej zorganizowanej przez zarz dzaj ce cmentarze Muzeum, do wykonania na cmentarzu prac w wymiarze po 6 godzin i oddał ich pod nadzór odpowiedzialny rodziców.

Wyrokiem z dnia 14 lipca 2010 r., wydanym w sprawie II K 116/09, S d Rejonowy w Ja le skazał 35-letniego m czyzn za zniewa anie osób narodowo ci romskiej, naruszenie ich nietykalno ci cielesnej i kierowanie do nich gró b, na kar 1 roku i 6 miesi cy pozbawienia wolno ci, której wykonania warunkowo zawiesił na okres 3 lat próby i oddał go pod dozór kuratora s dowego.

Wyrokiem z dnia 14 grudnia 2010 r., wydanym w sprawie III K 49/10, S d Okr gowy we Wrocławiu skazał trzech m czyzn za to, e brali udział w zorganizowanej grupie maj cej na celu popełnianie przest pstw przeciwko porz dkowi publicznemu, w tym propagowanie totalitarnego ustroju pa stwa, nawoływanie do nienawi ci na tle ró nic narodowo ciowych, zniewa anie grup ludno ci na tle ich przynale no ci narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej, nawoływali do stosowania przemocy wobec grupy osób z powodu ich przynale no ci rasowej i politycznej oraz nawoływali do nienawi ci na tle ró nic narodowo ciowych i publicznie zniewa ali grup ludno ci ydowskiej, romskiej i inne z powodu ich przynale no ci etnicznej i wyznaniowej – na kary 1 roku i 6 miesi cy, 1 roku i 1 miesi ca, 1 roku i 3 miesi cy pozbawienia wolno ci, wszystkie bez warunkowego zawieszenia ich wykonania.

ZAKOŃCZENIE

W omawianym w niniejszym Raporcie okresie sytuacja prawna mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym pozostawała stabilna. Podstaw obowiązujących uregulowań prawnych była ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (dzięki jej przyjęciu w 2005 r. do polskiego systemu prawnego implementowane zostały wszystkie zasady zawarte w *Konwencji ramowej*). W omawianym okresie kontynuowano proces doskonalenia procedur implementujących przepisy ustawy, tak, aby korzystanie z przysługujących praw było jak najbardziej ułatwione dla zainteresowanych osób. Dobrym przykładem obrazującym coraz pełniejsze korzystanie przez środowiska mniejszości narodowych i etnicznych z przepisów dokumentu są kolejne tablice z dodatkowymi nazwami miejscowości w językach mniejszości narodowych i etnicznych oraz w języku regionalnym, które dzięki inicjatywie organizacji pozarządowych i władz samorządowych oraz wsparciu finansowemu z budżetu Państwa stanęły w kilkuset miejscowościach kraju.

Współpraca organizacji mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym z instytucjami państwa, realizowana w ramach Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, była w omawianym okresie stopniowo usprawniana i intensyfikowana (obecnie odbywa się 6 posiedzenia Komisji Wspólnej rocznie, podczas gdy jej regulamin wymaga ich organizowania jedynie co pół roku). Dzięki temu Komisja Wspólna Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych stała się sprawnie działającym forum, na którym w duchu dialogu i porozumienia omawiane są wszelkie sprawy oraz rozwijane problemy istotne dla środowisk mniejszości narodowych i etnicznych. Również w codziennych kontaktach z urzędami, realizującymi politykę rządu wobec mniejszości, przykładają się szczególnie wagę do rozwijania na bieżąco zgłaszanych kłopotów i problemów. Sprzyja temu także działalność pełnomocników wojewodów do spraw mniejszości narodowych i etnicznych ustanowionych we wszystkich 16 województwach kraju. W duchu dialogu i porozumienia rozwijane są wszystkie problemy zgłaszane administracji przez środowiska mniejszości, a obywatele należący do mniejszości mają możliwość bezpośredniego zgłaszania swoich problemów organom administracji zajmującym się ich rozwiązywaniem. Dzięki wspólnym działaniom administracji rządowej i środowisk mniejszości udało się rozwiązać kilka problemów od lat nurtujących środowiska mniejszości. Wśród najważniejszych tego typu spraw wymienić należy przekazanie Związkowi Ukraińców

w Polsce budynku byłego Domu Ludowego w Przemyślu czy rozwiązanie sprawy własności budynku „Ruskiej Bursy” w Gorlicach.

Jak już wspomniano na wstępie Raportu w omawianym okresie pomimo trudności budżetowych znacznemu zwiększeniu uległa suma środków przekazywanych z budżetu państwa na realizację zadań służących podtrzymaniu i rozwojowi to samo ci kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz zachowaniu i rozwojowi języka regionalnego, dzięki czemu wzrosła liczba działań realizowanych na rzecz mniejszości podejmowanych przy wsparciu finansowym państwa. Dzięki zwiększonym środkom finansowym środowiska mniejszości mogły realizować nowe, często nowatorskie pomysły służące podtrzymaniu i rozwojowi ich to samo ci. Spośród wielu tego typu nowych inicjatyw przykładowo można wymienić: rozpoczęcie działalności przez niepubliczne Łemkowskie Radio Internetowe Stowarzyszenia Ruska Bursa (używając obecnie nazwy Radio Internetowe Ruskiej Bursy „LEM.fm”), wydanie po raz pierwszy w języku kaszubskim tłumaczenia Ewangelii Nowego Testamentu oraz komiksu stworzonego od podstaw w tym języku, rozpoczęcie digitalizacji zbiorów archiwalnych dotyczących dziedzictwa polskich Ormian czy działalność Centrum Edukacji i Promocji Kultury Białoruskiej w Szczytach-Dziściołowie. Dzięki zwiększeniu środków finansowych udało się również zrealizować szereg inwestycji od lat zgłaszanych przez środowiska mniejszości. Przykładem tego typu działań mogłyby być: budowa budynku Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Pułsku, budowa Centrum Słowackiej Kultury w Nowej Białej czy modernizacja obiektów Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego w Wierzyce. Omawiając kwestie finansowego wsparcia dla działań służących mniejszościom należy zauważyć, że w regulacjach dotyczących finansów publicznych wprowadzonych w omawianym okresie²³ uczynione zostało zastrzeżenie niezwykle istotne z punktu widzenia środowisk mniejszości narodowych i etnicznych. Podmioty ubiegające się w trybie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym o wsparcie z budżetu państwa inwestycji służących podtrzymaniu, zachowaniu i rozwojowi to samo ci kulturowej mniejszości nie muszą bowiem zapewniać wkładu własnego na poziomie wyższym niż 10% (dla podmiotów realizujących dzięki wsparciu budżetowemu innego rodzaju inwestycje próg ten wynosi 50%). Wprowadzone uregulowania mogłyby szczególnie istotne dla organizacji społecznych mniejszości realizujących dzięki wsparciu budżetowemu inwestycje istotne dla podtrzymania to samo ci kulturowej mniejszości.

²³ Art. 66 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. Przepisy wprowadzające ustawę o finansach publicznych (Dz.U. Nr 157, poz. 1241, z późn. zm.).

W omawianym okresie nadal trwały prace służące dalszej poprawie funkcjonowania systemu o wiaty skierowanej do mniejszości. Wszelkie działania podejmowane w tym zakresie odbywały się w dialogu z organizacjami społecznymi mniejszości narodowych i etnicznych. Ukoronowaniem kolejnego etapu działań było przyjęcie w dniu 28 czerwca 2011 r. *Strategii rozwoju o wiaty mniejszości ukraińskiej w Polsce*. Po strategiach dotyczących o wiaty mniejszości litewskiej (przyjętej w 2001 r.) i niemieckiej (przyjętej w 2006 r.) jest to trzeci tego rodzaju dokument. Obecnie trwają prace nad opracowaniem kolejnej strategii, dotyczącej o wiaty mniejszości białoruskiej. O pozytywnych zmianach w zakresie edukacji wiadczy również rozpoczęcie prac nad dodatkową wagą w systemie subwencjonowania o wiaty, która pozwoli na dodatkowe zwiększenie wsparcia przekazywanego z budżetu państwa na każdego ucznia należącego do mniejszości uczącego się w szkole dwujęzycznej lub prowadzącej nauczanie w języku mniejszości. Tego typu działania mają stymulować władze samorządowe oraz organizacje społeczne mniejszości do tworzenia tego typu klas i szkół, dzięki czemu powinna znacznie wzrosnąć liczba godzin zajęć prowadzonych dla uczniów należących do mniejszości w ich języku.

Na odrębne odnotowanie zasługuje kontynuowanie działań podejmowanych w ramach *Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce*. Działania podejmowane w ramach *Programu* zostały wielokrotnie pozytywnie ocenione na forum krajowym i międzynarodowym. Służą także za wzór dla podobnych rozwiązań przyjętych w szeregu współpracujących z Polską państw. W ramach realizowanych w *Programie* projektów szczególnie istotne jest udzielanie stałego wsparcia finansowego dla rodziców siromskiej inteligencji poprzez działania podejmowane w ramach systemów stypendialnych dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych (stypendia wprowadzone od 2011 r.), uczniów uzdolnionych artystycznie oraz studentów pochodzenia romskiego. Warte wzmianki są również projekty realizowane na rzecz romskiej mniejszości etnicznej w ramach Prezydencji Rzeczypospolitej Polskiej w Radzie Unii Europejskiej. I tak w dniach 1-2 sierpnia 2011 r. zorganizowane zostały uroczyste obchody likwidacji tzw. obozu cygańskiego „Zigeunerlager” w byłym obozie koncentracyjnym Auschwitz-Birkenau. W ramach obchodów zostało zorganizowane uroczyste posiedzenie Zespołu ds. Romskich Komisji Wspólnej Rzeczypospolitej i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, połączone z międzynarodowym seminarium nt. zagłady Romów oraz prezentacją projektu Europejskiej Sieci Organizacji Młodych Romów i Sinti. W związku z inicjatywą Zespołu ds. Romskich w dniu 29 lipca 2011 roku Sejm RP uchwalił 2 sierpnia Dniem Pamięci o Zagładzie Romów i Sinti. W listopadzie 2011 r. zorganizowano w Brukseli spotkanie Europejskiej Platformy na rzecz

Integracji Romów, podejmując tym samym ciągłą politykę Unii Europejskiej w zakresie inkluzji Romów i kontynuując dyskusję na temat skutecznych strategii regionalnych/państwowych na rzecz tej mniejszości. Z kolei znaczącemu usprawnieniu niektórych działań na rzecz społeczności romskiej posłużyło wypracowanie stałego, komplementarnego wobec *Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce*, systemu finansowania działań na rzecz społeczności romskiej w postaci „komponentu romskiego” w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (EFS).

W omawianym okresie zauważalna była także rola kwestii mniejszościowych w stosunkach dwustronnych. Szczególnie godne odnotowania są tutaj działania od 2011 r. tzw. polsko-niemiecki „okrągły stół”, który poświęca wiele uwagi sprawom mniejszości narodowych w obu krajach, oraz pracująca od 2011 r. Polsko-litewska grupa robocza do spraw edukacji mniejszości narodowych.

W omawianym okresie nie udało się rozwiązać wszystkich problemów zgłaszanych przez środowiska mniejszości narodowych i etnicznych. Przykładowo nadal trwają prace służące wypracowaniu optymalnego modelu finansowania z budżetu państwa edukacji skierowanej do dzieci i młodzieży należących do mniejszości. W szczególności omawiany jest sposób zróbnicowania kwot subwencji, tak by zachęcić samorządy do tworzenia szkół z wykładowym językiem mniejszości i szkół dwujęzycznych. Trwają również dyskusje nad poprawą sytuacji w dziedzinie tworzenia i wydawania podręczników dla uczniów należących do mniejszości. Człony toczącej się dyskusji na temat modelu funkcjonowania i finansowania mediów publicznych jest dyskusja dotycząca zwikszenia obecności programów skierowanych do mniejszości na antenach oddziałów Polskiego Radia S.A i TVP S.A. Prowadzone są także działania mające na celu zachęcanie środowisk mniejszości do pełniejszego korzystania z zapisanych w ustawie o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym uprawnień dotyczących obecności języków mniejszości w sferze publicznej. Wszystkie wspomniane powyżej zagadnienia stanowią wyzwanie, które środowiska mniejszości oraz Rząd Rzeczypospolitej będą wspólnie podejmować w najbliższym czasie.

Omawiany okres definitywnie wskazał, że obowiązujące w Polsce uregulowania prawne dobrze służą podtrzymaniu i rozwojowi tożsamości kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz zachowaniu i rozwojowi języka regionalnego. Dzięki nim mniejszości narodowe i etniczne oraz społeczność posługująca się językiem regionalnym mogą przy wsparciu instytucji państwa pielęgnować i rozwijać swoją kulturę oraz rozwiązywać w duchu dialogu i porozumienia swoje problemy za wszelkie działania na

rzecz mniejszości narodowych i etnicznych podejmowane są przez rząd Rzeczypospolitej Polskiej w duchu przepisów *Konwencji ramowej o ochronie mniejszości narodowych*.